

dignatus, ostium violenter infregit, et virum venerabilem intromisit. Qui, cum introisset, et nobile illud corpus nudum in stramine reperisset, volente quodam ex familia illud straminibus operire : abbas exempli providus non sinebat, sed libera voce clamabat : « O vos omnes venite et videte nobilissimæ comitissæ Mariæ pompam, cernite delicatissimum illud corpus, quanto dedecore pudoris devolutum est. Videte quid ei pro multiplici honore et gloria, finaliter mundus exsolvit. »

Mortuus est Adam post annum 1200, licet illum assignare annum non possimus. Cautè autem distinguendus est ab altero Adamo, abbate Caroliloci, ordinis Cisterciensis, et postmodum Sylvanectensi

A episcopo, qui *Sermones pariter eruditos* composuit, de quo nos infra ad annum 1230 loquemur. Plura de illo præter auctores citatos Angelus Manriquez *Annalium Cisterciensium*, tomo II, ad annum 1145, cap. 10, num. 6, et tomo III, ad annum 1190, cap. II, num. 5 et 6, et ad annum 1191, cap. 7. Carolus Vischius in *Bibliotheca Scriptorum ordinis Cisterciensis*, pag. 5, et alii. Carolus Dufrenius du Gange in *Indice auctorum* quem præmisit Glossario mediæ et infimæ Latinitatis, columna 79 ubi perperam anno 1100 eum assignat, nisi legendum sit 1200, sitque typographiæ mendum, quod probabile satis est.

ADAMI ABBATIS PERSENIÆ EPISTOLÆ.

(Priores quinque, ad Osmundum monachum, edidit BALUZ. *Miscell.* ed. Mansi. tom. II, pag. 236; sequentes prodeunt ex D. MARTENI *Thesaur. Anecd.*, tom. I, col. 669 et seqq., ex mss. Clarævall., et *Ampliss. Collect.* t. I, col. 1015 et 1025.)

EPISTOLA PRIMA.

AD OSMUNDUM MONACHUM COENOBII MORTUIMARIS IN
NORMANNIA.

De institutione novitiorum.

Dilecto suo in Christo fratri Osmundo Mortuimaris monacho, frater ADAM, talis qualis abbas Perseniæ, bene vivere et valere in Domino.

Solenter prudentis animi consideratio pensat ut quod postulati animum possit offendere aut vires excedere requirere non præsumat. Tædii nimirum mater est importunitas; quæ tanto onerosius petitioni sæ insistere non desistit quanto omne quod affectat opportunius esse credit. Unde, obsecro, unde hoc tibi ut majorem quam sim me existimes, et ita tuo importunus factus es dilectori? Diligeris siquidem, sed non forte ea mensura qua existimas; quia, etsi fortassis dignus es diligi, non eam tamen amoris mensuram impendere possum homini quam nec ipsi valeo impendere Conditori. Diligo tamen utcumque quod esse diligendum hactenus possum cognoscere. Sed non semper effectus operis sufficienter affectum protestatur amoris. Ille facile quod petitur potest exsequi in quo respondet ex æquo affectus effectui : sed non eo usque mercor divinitus innovari ut hoc utrumque bonum penes me valeat inveniri. Dilectio est mihi modica, scientia tenuis, occupatio multiplex, dolor animi plurimus, labor mentis et corporis ultra vires. Quid igitur sollicitudini Marthæ et otio Mariæ? Aut quomodo in Lia, quæ laboriosa est et lippis oculis, Rachelis elegantiam tu requiris? Tua te, fili, fallit opinio et nimis de me tua præsumit dilectio; nec interim tibi conferre poterit suppositio Liæ quod optas de Rachelis obtutibus obtinere. Nondum recesserunt vetera de

B ore meo, nondum mihi abrasa est vetustas ab animo; et tu me compellis de novitate vitæ philosophari, quomodo scilicet noviter conversi de sæculo in novum hominem valeant reformari. Revera necesse est ut convertentes de sæculo multa diligentia novæ vitæ splendoribus informetur, ut secundum sui nominis rationem deposito veteri homine, recte novitii nominentur. Sed quomodo a me posset hoc doceri, qui nunquam in ordine novitius fui, nec per experientiam magisterium hoc merui percipere vel aliis impendere documentum. Non nego certe me magistrum novitiorum aliquando exstitisse. Sed sufficienter non potui instituere novitios de regulis artis hujus, qui hoc usurpavi ministerium inexpertus. Verumtamen ad hoc opus sex necessaria esse puto, quibus habitis et observatis mutare potest Æthiops pellem suam et in beatam albescere novitatem. Primum, est fidei fervor; secundum, Dei timor; tertium, sapientiæ amor; quartum, religiosa magistri conversatio; quintum, pia ejusdem circa novitium sollicitudo; sextum, amica et frequens de spiritualibus aut de observantiis regularibus collocutio. Fides expellit ignorantiam, et intelligentiam præstat. Unde Isaias : *Nisi credideritis, non intelligetis* (Isa. vii). Qui enim non credit, divinæ cognitionis lumen non percipit; ac per hoc illius timore vel amore non afficitur cujus intelligentiam non meretur. Divini timoris duplex est effectus; quia et terminat malitiam, et sapientiam inchoat. De primo effectu scriptum est : *Timor Domini expellit peccatum* (Eccli. i). Et iterum : *Timor Domini mala non operatur* (Prov. viii). De sancto timoris effectu Psalmista dicit : *Sanctum et terribile nomen ejus. Initium sapientiæ timor Domini* (Psal.

xi). Recte ubi sapientia incipit, malitia facit finem, quia sapientia vincit malitiam. Quam felix est sapientiae initium, quod totius est negligentiae et insipientiae expulsivum! quia, sicut scriptum est: *Qui timet Dominum, nihil negligit (Eccle. vii)*, ac per hoc malitiae non segnitè se opponit. Amor sapientiae, qui tertio loco ponitur, dum his quae scienda vel facienda sunt ex affectu diligentiam impendit, alacriter justitiam consummat et perficit. Animi nimirum innocentiam, quam timor reparat, amor conservat: cui dum justitiam addit operum, etiam ad contemplationem provehit aeternorum. De caetero amator sapientiae hujus recte potest et debet appellari philosophus, quia, dum ei splendor illuminat veritatis, etiam oblectat amor virtutis. Quarto loco ponitur religiosa magistri conversatio, quae quasi in speculum est adhibenda novitio; quia, dum ei exemplum honestatis e vicino proponitur, ad imitationis studium efficacius provocatur. In monte quippe Moysi est exemplar ostensum cuius instar debuit componere tabernaculum, quia tam sublimis debet esse vita praesentium ut ad exemplum ipsius formetur conversatio subditorum. Quinto ponitur loco pia magistri circa novitium sollicitudo, per quam probet et experiatur utrum ad opus Dei ad perferendum opprobrium, ad obedientiae bonum potens et voluntarius habeatur. Certe si ad illa tria ipsum magister paratum invenerit, si in opere Dei ipsum fervere cognoverit, si bono et laeto animo bonum obedientiae superioribus, coequalibus, inferioribus exhibentem; si ad perferenda opprobria patientem, potest intelligere quod vere Deum quaerit, si tamen felici perseverantia felix initium claudere non omittit. Doceat eum magister ferventer insistere divino operi, ut sibi caveat ab illius sententia maledicti quam Spiritus sanctus omnibus imprecatur qui fraudulentè et desidiose Dei opera exsequuntur. Nonne est in Dei opere fraudulentus in quo a sono linguae dissonat animus, et cum videatur Deum labiis honorare, non veretur ab ipso otiosis aut voluptuosis seu etiam malitiosis cogitationibus elongare? De hujusmodi improbis laudatoribus conqueritur Spiritus sanctus per prophetam, sic dicens: *Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longe est a me. Unde sine causa colunt me (Matth. xv)*. Laudantis Deum labia debent esse cymbala bene sonantia. Sed cymbala non bene sonant quando cordis intentio et affectio labiis laudantibus non concordant. Laudator enim est desidiosus qui negligenter se agit in Dei laudibus. Nec mirum si adest illi torpor desidia qui a corde mortuus Dei laudes solo prosequitur sono linguae. Qui sic se in Dei laudibus agit, promulgatum a Spiritu sancto maledictum incurrit. Unde et novitii sunt vehementius admonendi, ne qui ad percipiendam Dei benedictionem venerunt, recidant in hujus foveam maledicti. Debet etiam pia magistri sollicitudo instituire novitios de obedientiae bono, quod et majoribus tanquam Deo de jure regulae, et coequalibus ex

fraterna charitate, et inferioribus ex humilitatis virtute est exhibendum. Jam qui fratres diligit ex charitate, et seipsum abnegat ex humilitate, non multum curat se illatis opprobriis affici; quin potius crucifigens se Christo, gaudet se crucis ejus ignominiae sociari. Itaque in fervore divini operis ostendit se diligere Dei cultum; in exhibendo obedientiam, ostendit se diligere proximum; in patienti opprobriorum peressione, ostendit se abnegasse seipsum. Sexto loco ponitur amica et frequens de spiritualibus aut de observantiis regularibus colloquutio. Noviter conversi de saeculo, quantalibet devotione polleant, acediae tamen vitio saepe laborant, ac per hoc amica et frequens colloquutio magistri fastidio, quod ex acedia nasci solet, debet opponi. Interdum de spiritualibus debet esse colloquium scilicet aut de mysteriis Scripturarum, aut de exemplis sanctorum, seu de caelestibus praemiis, quomodo acquiruntur operibus bonis, vel certe de tormentis gehennae, quae divinae justitiae nimis formidanda severitas his qui immunditiae et injustitiae deserviunt se minor inferre. De his frequenter colloqui, ista jugiter meditari, multum movet animum et accendit, ut et vitiis et peccatis supersedeat, et virtutum operibus inhiante intendat. Nascitur etiam ex amica frequenti et honesta colloquutione commendabilis quaedam familiaritas, per quam magister elicitor ad corripendum audacior, correptus ad disciplinam patientior, uterque ad intelligentiam Scripturarum eruditior, novitius exercitior in observantia regulari. Ex hoc jam magister secundum regulam debet ei, non inferre quidem, sed praedicare dura et aspera per quae itur ad Deum. Hoc ei praedicare non est aliud quam ex Scripturis aut ex propriis exemplis ostendere arctam et arduam esse viam quae ducit ad vitam, quam viam procul dubio non incedit qui intrare per angustam portam juxta praecipitum Domini non contendit. *Contendite, ait Dominus, intrare per angustam portam (Luc. xiii)*. Et idem alibi: *Ardua et arcta est via quae ducit ad vitam (Matth. vii)*. Et David sanctus: *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras (Psal. xvi)*. Quid, obsecro, durius esse potest in via Domini quam seipsum abnegare, crucem suam tollere, totam voluntatem suam voluntati subjicere alienae? Quid, inquam, asperius esse potest in via qua itur ad Deum quam carnem suam cum vitiis et concupiscentiis affigere, quam sibi mundum et mundo seipsum crucifixum exhibere? quod sine dubio cuncti faciunt qui esse veraciter Christi volunt. *Qui autem sunt Christi, ait Apostolus, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis (Galat. v)*. Igitur magister novitio dura et aspera per quae itur ad Deum praedicat, cum ei viam salutis arctam et arduam esse et exemplo operis et verbo praedicationis demonstrat. Haec siquidem salutis via tam arcta, tam ardua, Dominus Christus est: arcta, propter assumptae carnis humilitatem; ardua, propter peccati immunitatem. Peccatum quippe non

fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Hanc viam penitus non incedit qui ad humilitatis ejus imitationem parvulus non exsiterit; nec poterit ad arduum vitæ istius ascendere qui se peccatorum oneribus aut visibilium rerum amoribus voluerit sarcinare. Hinc est quod hominibus subsarcinatis hujusmodi Babilonis oneribus inclamat per Prophetam Spiritus sanctus: *Filii hominum, usquequo gravi corde? Ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendaciam? Scitote quia misit Dominus Sanctum suum (Psal. iv).* Recte sanctus est et a Domino mirificatus, qui ab oneribus mundanæ miseræ non comprimitur; ut dum ei nihil libet in vanis et transitoriis, cuncta mente transiliens accipiat spiritum libertatis. Ubi enim Spiritus Domini, ibi libertas; Libertas, inquam, a peccato, a necessitate, a miseria. Spiritus iste a Deo emittitur, recreantur mores, terræ facies renovatur; et ut de novitiis tuis gaudere poteris, cum virtus ex alto participes eos faciet hujus mirabilis novitatis. Tunc recte novitii vocabuntur cum de novitate hac vestis eis nuptialis aptabitur; nec de cætero ejicientur de nuptiis Agni, cum ad honorem sponsi et sponsæ veste fulgeant nuptiali. Vestis hæc nuptialis internæ splendor est et gloria novitatis. Conficitur autem vestis hæc ex tribus, scilicet ex corporis castitate, ex cordis dilectione, ex elegantia disciplinæ. In hac veste castitas est quasi pannus, qui conficitur ex lana, quæ exprimit castitatem, eo quod corporis nesciat passionem. Dilectio pellibus comparatur, quæ panno, ut vestis fiat calidior, assuuntur. Illas pelles contulit nobis passibilitas et immortalitas Agni immaculati, qui pro dilectione, quam erga nos habuit, pellem pro pelle, et cuncta quæ habere potuit pro anima sua dedit, id est pro Ecclesia sua liberanda, quam ut animam suam, imo plusquam animam suam dilexit. Limbus qui ad ornatum ponitur in veste, est splendor et elegantia disciplinæ; quæ, dum irreprehensibiliter observatur exterius, significari per hoc videtur et castimoniam et dilectionis affectus. Hanc sibi vestem sponsa aptaverat, cui in libro Sapientie sic sponsus exclamat: *O quam pulchra est casta generatio cum charitate! (Sap. 1.)* Nam sic in psalmo de disciplina se postulat edoceri, bonitati continentiam et charitatis eam desiderans adaugeri: *Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me, quia mandatis tuis credidi (Psal. cxviii).* Et assecuta aliquando disciplinam quam petierat, *Præveni, inquit, in maturitate, et clamavi (ibid.).* Maturum quippe reddit hominem disciplina quæ est membrorum omnium motus ordinatus et compositio decens in omni habitu et actione. Ut igitur breviter recapitemus quæ dicta sunt, necesse est ut novitius a fide incipiat, quæ vere mentem a tenebris ignorantiam eruit et Christo incorporat. Incorporatus Christo, credulus efficitur et fidelis, credulus ad fiduciam promissorum, fidelis ad custodiam mandatorum. Timor et de præteritis malis poenitentiam condignam indicit, et malis tentantibus

A cordis aditum interdicat. Amor sapientiam reparatam per officium timoris innocentiam diligentissime custodit, et ipsi innocentiam addere æquitatem officiosissimam liberalitatis studio non desistit. Religiosa magistri conversatio exemplo suæ probitatis provocat novitium ad studium æmulandæ virtutis. Pia ipsius circa discipulum sollicitudo diligenter quantum potest interioris et exterioris hominis statum considerat, ut secundum quod in eo viderit, applaudere vel condescendere illi sciat. Hinc enim scriptum est: *Diligenter considera vultum pecoris tui (Prov. xxvii).* Amica et spiritualis collocutio consulte, ut dictum est, opponitur acedia morbo; quia, quanto amplius anima sanctis colloquiis assuescit, tanto eam vehementius ignita locu lo liquefacit. Unde sponsa divinis eloquiis assueta sic ait: *Anima mea liquefacta est, ut locutus est (Cant. v).* In hoc certe scenario tota pene consistit devotæ mentis eruditio, ut in his sex quæ nominata sunt probationis tempore se exercent, et probatione completa, ad illa tria quæ in forma professionis expressa sunt se restringat. Stabilitas enim et conversio morum et obedientia secundum regulam in votivæ professionis formula solemniter promittuntur, et in his tribus ex sæpedito scenario provenientibus quædam perfectio continetur. Per horum quippe promissæ stabilitatis tanquam pia jumenta ad cœlestem præsepium religamur. Per conversionem morum pietati angelicæ simulamur. Per exhibitionem obedientiam ipsa angelica ministeria imitamur. Fides itaque et timor respiciunt ad firmandam stabilitatem. Virtutum dilectio et magistri imitatio ad morum conversionem. Intenta sollicitudo magistri et amica confabulatio spiritualis colloquii ad exhibendam obedientiam pertinent informationem. Dum enim per spirituale colloquium acedia torpor diffugit, mens ad fervorem obedientiam reviviscit. Cæterum quæstioni ultimæ, quam tu ipse tibi proposuisti, satis sufficienter, ut arbitror, respondi. Sæpe enim a Deo et ab his, qui secundum Deum aliis præsent, dispensatorie igitur, ut coram pestilente mansueti patientia flagelletur. Nunquam cum id bono animo factum fuerit, duplex inde fructus provenit, quia et patienti de correptione augmentum meriti generatur, et ille tali sanatur exemplo, qui prius incorrigibilis videbatur. Sic Apostolus a Domino permittitur colaphizari, non ut modo in eo humilitatem colaphizatio hujusmodi custodiret, sed ut universa Christi Ecclesia ad conquendam sibi humilitatem exemplo consimili flagella Dei æquanimiter toleraret. Sed et ipsum caput Ecclesiæ Christus nonne in oculis solis flagella, opprobria, crucem, mortem, quæ non meruerat, toleravit, et ita per exemplum suæ passionis et pretium sui sanguinis a morte perpetua perditos revocavit? Attende etiam Job innocentiam patientiam, quantis attritionibus, Deo dispensante, subjicitur, non ut modo justi patientia invincibilis valeat comprobari, sed ut infelix mundus justissimis ejus

exemplis possit ad patientiam in suis adversitatibus informari. Cæterum si ad gloriam Dei quandoque flagella contingunt, sicut Dominus Christus in Evangelio cæco nato asserit contigisse, nonne innocens utiliter a Deo vel homine pœnis afficitur, quando de luce ejus patientiæ Dei gloria declaratur? *Lucent, inquit Dominus, lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est (Matth. v).* Sæpe ita fit ut doctor illum de cujus confidit patientia dispensatorie arguat durius in perversorum præsentia; quia, dum Deum in sanctis suis mirabilem per patientiam quam præferunt, et innocentiam quam gerunt, mali homines intuentur, per pietatis teneritudinem in virum alterum a perversitate pristina transmutantur. Ecce, frater, ad instantiam tuam compulsus aliqua dixi, sed forte expectationi tuæ minime satisfeci. Non enim de tenui vena fluente possunt emnere largiora. Verumtamen si, ut habet assertio tua, vere in Christo me diligis, intercede, obsecro, apud Deum pro iniquitatibus meis, et illis attentius me commenda quos secundum conscientiam tenet et afficit pietas Christiana. Saluta novitios tuos ex meo nomine, et eos mone ex parte mea sic sanctæ intendere novitati ut corde et animo mundanæ remittent vetustati.

EPISTOLA II.

AD EUNDEM.

De septem feriis et septem liquefactionibus.

Dilecto suo in Christo fratri OSMUNDO Mortuinaris monacho, frater ADAM, servus servorum Dei, qui ad Perseniam Christo serviunt, salutem et vere religionis perseverantiam.

Cum aliquid quod honestum sit ab amico petitur, et amicus est qui rogatur, non debet hujusmodi petitio repulsam pati, si tamen facultas non deficit adimplendi. De petitionis honestate et amica familiaritate confidens, cum multa instantia peius ut incitari ad virtutis studium litteris aliquibus mearis. Si bene affectus es et ad ea quæ justa sunt voluntarius, perscientis studio amica communitio non nocebit. Si forte ad ea quæ recta sunt nunc tibi est tardior quam deberet, nihilominus exhortatio forte morbo remedium adhibebit. Modis omnibus auditori verbum salutis est utile, præsertim cum et ille amat qui loquitur, et cui loquitur non ambigitur reamare. Et quæ in amicorum colloquiis debet esse nisi de amore materies; de illo, inquam, amore quem nulla notat suspicio, si dilectio vel charitas nominetur? Nomen quippe amoris ad diversa commune est; sed ad ea sola quæ veritatis vim habent et virtutis, vocabulum restringitur charitatis. Cum igitur Deus amor, sive charitas, sive dilectio proprie et specialiter nominetur, quæ materies convenientior, quis sermo inter nos dulcior quam de amore hujusmodi haberetur? Sane cum timor Domini sit initium sapientiæ, et amare Deum sit ipsum sapere, constat quod ab affectu divini timoris sumit initium sancti sapor

amoris. Dum enim Dei timor a vitiiis evacuat habitaculum mentis, exclusa amaritudine vitiorum restituit cordi sapientiæ appetitum. Extunc incipit animus esurire et sitire justitiam; quam procul dubio tantopere nullatenus esuriret, nisi prægustatus jam sapor esuriam provocaret. *Qui edunt me, ait Sapientia, adhuc esurient; et qui bibunt me, adhuc sitient (Eccli. xxiv).* Quid est enim amor justitiæ nisi quædam delectatio sapientiæ, cum nil sit aliud esse justum quam divinis esse conditum saporibus et odoribus delibutum? Annon sunt mores et opera justorum quædam odoramenta virtutum, quæ nimirum ex hoc contrahere cognoscuntur quod intims sapientiæ ferculis oblectantur? Sapientia siquidem a sapore nomen trahit, quod sapere faciat quæ sunt sursum, quod morum sit delectabile condimentum. Quid igitur in vita feliciter quam Deum timere et per sollicitum divini timoris officium amoris divini mentis domicilium præparare? Timoris certe sollicitudo omni custodia mentem servat, ut jucunda amoris festivitas solemnes ferias ibi agat. Feriata mente opus est ut vacare et videre possis quanta sit suavitas Dei, et quæ sit pii amoris solemnitas experiri. Septem igitur sunt solemnes feriæ, in quibus Deo vacatur, et in quibus anima, ut Deo liberius vacet, ab omni servili opere feriatur. Prima feria est spiritus timoris Domini; quæ, dum peccatis et vitiiis finem ponit, quasi servili operi spirituale otium anteponit. Timor quippe Dei nihil negligit; et dum lutum et lateres Pharaonis et Ægypti paleas exsecratur, jam ad feriandum et vacandum Domino præparatur. Secunda feria est spiritus pietatis, in qua Deus tanto sincerius et affectuosius colitur quanto longius a mente excluditur laboriosæ tumultuatio pravitatis. Pietas nimirum est Dei cultus et compassio proximi, in qua feria illa quies, illud silentium inchoatur quod per prophetam *cultus justitiæ (Isa. xxxii)* appellatur.

Nota quia in hoc silentio quod cultus justitiæ dicitur, quod in cælo, hoc est in anima justi custoditur, cum dracone Michael præliatur. Quanto enim cor quietius fuerit ab intentione servilis operis, tanto acrius infestat eum nequitia spiritalis. Unde merito quæritur quomodo factum est silentium in cælo, cum prælium et tantum prælium exerceatur in illo. *Factum est, inquit, prælium in cælo; Michael et angeli ejus præliabantur cum dracone (Apoc. xii).* Attende quia cælum est anima justi; in quo cælo silentium agitur cum anima quieta a mundi strepitu, et a peccati libera actu, tota in cultu et amore justitiæ delectatur. Verumtamen propter istam quietem, in qua ad Dei se reparat similitudinem, non omittitur quin contra potestates aeras eam oporteat habere certamen. Michael quippe *quis ut Deus* interpretatur; quo nomine Dei similitudo, quam sola retinet justitia, designatur. Certe Paulus in hoc mentis silentio debebat, in his amoris feriis solemnizabat, cum de se suisque similibus sic dicebat: *Non est nobis collectatio adversus carnem et sangu-*

nem, sed adversus rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiae in caelestibus (Ephes. vi). Tertia feria est spiritus scientiae, quae videlicet piam mentem cognitione veritatis illuminat et ad doctrinam proximo impendendam informat. Ille enim debet bona foris dicere et docere qui illa intus meruit didicisse. Cui Deum scire datum est et seipsum, non debet in docendo negligere profectus proximorum. Qui scilicet spiritus scientiae non incongrue feria dicitur; quia, qui consecutus eam fuerit, ab universis erroribus et perversis dogmatibus feriatur. Nec intelligendum est hoc scientia illa quae secundum Apostolum inflat (I Cor. viii), quia haec semper ex consortio adjunctae sibi pietatis aedificat. Quarta feria est spiritus fortitudinis, in qua jam fortis ut mors dilectio esse incipit: quae cum in varias incidit tentationes, etiam hoc omne existimare gaudium consuevit. Istam agebant feriam quibus apostolus Jacobus hoc dicebat: *Omne gaudium existimate, fratres charissimi, cum in tentationes varias incidieritis (Jac. i)*. Qui enim in spiritu fortitudinis agit, quidquid acciderit ei contrarium, aut non sentit, aut facillime indefessa virtute revincit. Quinta feria est spiritus consilii, cui parum est mandata Dei perficere, sed magna animi alacritate ad sectanda Dei consilia satagit aspirare. Postquam enim Dei mandata perfeceris, si juxta exhortationem Apostoli meliora charismata aemularis, sursum te extendis ad perficienda consilia quae sunt aemulatoribus perfectionis a Salvatore proposita. Unde illi qui a juventute sua asserebat se Dei mandata omnia custodisse dicit Dominus in Evangelio: *Unum, inquit, tibi deest. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quae habes, et da pauperibus, et veni, sequere me (Math. xix)*. Qui itaque in hac feria, hoc est in spiritu consilii, agit, nihil sine consilio facit, omni necesse habenti bonum consilium dare intendit; quippe qui et spiritum consilii in se habet, et quem magni consilii angelus Christus docet. Sexta feria est spiritus intelligentiae, in qua jam mens ex observantia praecedentium feriatur satis docta est in invisibilibus figere cogitatum. Defaecata quippe et purificata, ut dictum est, ex praecedentium feriarum observantiis, idonea est per meditationem caelestibus interesse substantiis, et amotis ab animo imaginibus rerum visibilibus, inferre in invisibilibus essentiis intellectum. Intellectus enim est uniuscujusque rei invisibilis nuda et manifesta notitia. Septima feria, id est Sabbatum, est spiritus sapientiae, ubi jam anima splendoribus illustrata divinis, etiam degustare incipit interim quoddam condimentum saporis. Hic jam anima quae sursum sunt sapere, quae sursum sunt quaerere divinitus edocetur, dum quanta sit, quam mirifica sit interni suavitas saporis experitur.

Nota quod feria illa, quae dicitur spiritus intellectus, tota est in splendore, ut qui ad eam pervenerit, nihil minus quam cherubim, id est plenitudo scientiae fiat. Illa vero feria, quae spiritus sapien-

tiae nominatur, tota est in sapore, ut qui ad eam pervenire meruerit, nihil minus quam serapim, id est ardens vel incendens existat. Quem enim divini amoris ardor incenderit, alios utique hoc ardore liquefactus incendit. Ad hunc pervenerat ardorem feriata illa anima quae dicebat: *Anima mea liquefacta est, ut locutus est (Cant. v)*. Mens certe quam hujus amoris incendium liquefacit, incendit alios, dum quantum eos diligit ex suis liquefactionibus innotescit. Sunt autem plurimae liquefactiones animae caelesti desiderio ardentis et ad ardoris hujus desiderium alios incendit. Primo resolvitur in lacrymas compunctionis, per officium et instantiam timoris initialis. Huic enim timori, cum sit initium sapientiae, mistus est amor justitiae. Secundo resolvitur anima in lacrymas devotionis, quae nasci solet ex recordatione beneficii spiritalis. Cum enim recordatur Dei beneficia, quae indigna accepit, movetur ad lacrymas, dum gratias agit. Tertio liquefacta resolvitur in lacrymas amoris, quae prodeunt de spe et ardenti desiderio videndi aliquando faciem Conditoris. Quarto liquefacta resolvitur in lacrymas pietatis, quas erga fraternam miseriam producit affectus compassionis. Quinta liquefactio est, cum ardenti charitate totam se expendit et erogat in piis activae vitae exercitiis. Sexta liquefactio est, cum anima tota liquescit et subtiliatur in deliciis supernae contemplationis. Unde de hujusmodi anima scriptum est: *Quae est ista quae ascendit de deserto, deliciis affluens? (Cant. viii)*. Septima liquefactio est, cum anima hujusmodi tota defluit et resolvitur in fragrantiam boni nominis et ad consolationem multorum spargit in aromaticam suavitatem odoriferae opinionis, ut de ipsa dici possit: *Unguentum effusum nomen tuum (Cant. i)*. Unde et talis anima in Cantico canticorum appellatur virgula sumi ex aromatibus myrrhae et thuris et universi pulveris pigmentarii. Talis siquidem anima odoris sui fragrantia alios atrahit, et ad Dei dilectionem post se currere facit exsultantes et dicentes: *Post te in odore unguentorum tuorum curremus (ibid.)*. Hujusmodi liquefactiones sunt illae emissiones de quibus sponsa laudatur, cum ei voce sponsi in Cantico dicitur: *Emissiones tuae paradisi malorum puniceorum cum pomorum fructibus (Cant. iv)*. Verum ad bona ista, mi dilecte, nunquam perveniunt qui a timore Dei innocentiam non concipiunt. Certe nec illi possunt gaudere partu justitiae in quibus Dei timor non procreat conceptum innocentiae. Sed nec illos conceptu hujusmodi timor impugnat quos splendor rectae fidei non illustrat. Crede mihi, ut verba Dei cum affectu audias, audi ut timeas, time ut disigas, dilige ut mandata perficias. Nam ex perfectione mandatorum sequitur felix adeptio praemiorum. Deum igitur time, et mandata ejus observa. Hoc est omnis homo. Vale in Domino semper, et sic vive ut et conscientia tua tibi interius perhibeat testimonium, et exterius valeas esse fratribus in exemplum.

EPISTOLA III.

AD EUNDEM.

Afflictum consolatur. Ut ad verum medicum Jesum Christum confugiat. Ipsi scribere supersedeat.

Dilecto suo in Christo fratri OSMUNDO monacho Mortuimaris, frater ADAM, servus servorum Dei, qui apud Perseiam militant, salutem in Spiritu sancto.

Importunitas est tædii mater, ubi eam ardentior dilectionis sinceritas non excusat. Verum nihil est vera dilectione fidentius, nec aliquid opportunius esse existimat quam importune illi insistere de quo fudit. Hæc fiducia dilectoribus Dei præstat orandi constantiam; nec ideo ab instantia orationis deficiunt, quia in eo quem amant confidere se cognoscunt. Tu videris erga me hanc habere amoris fiduciam. Et ideo de tædio notari te non metuis, quia tribuit tibi confidentiam internæ conscientia charitatis. Sed quid est, obsecro, quod tantum de teipso mihi conquereris, et varias mentis tuæ ægritudines mihi proponis quasi ad remedium et exponis? Aut quid potest habere commodi morbum suum ostendere eadem invaliditudine laboranti? Annon quodam modo dolorem ægrotanti exaggerat qui de se illic planctus et lacrymas exhibet quem potius consolari debeat? Infirmittates tuas illi potius debueras revelare cui præstita est virtus sanitas animæ, et cui cum sanitate animi data est etiam peritia medicandi. Non enim statim qui mentis sanitatem, id est virtutem obtinet, ideo melendi peritiam habet. Sed qui utrumque a Deo consequitur, feliciter male habentibus præsto est et medetur. Nam ridiculum est quemquam medicinalis artis exercere officium, et quibus curam impendit exhibere se languidum. Et vix efficaciam potest habere in exhibendis remediis, quem reddunt contemptibilem evidentis signa languoris. Cum igitur virtus sit animi sanitas, cuius ægritudo est vitium, ægritudini tuæ remedium non exhibeo, qui in infirmitorio mundanæ miseræ hoc morbo saucius usquequaque decumbo. Sic sic propter neglectam custodiam cordis abundat et superabundat vita vitiiis, et ex languoribus abundantium vitiorum consensu adhibito viperea soboles nascitur peccatorum. Agit siquidem intestina vitiorum in hæsiō ut pene continua sit in nobis peccati recordatio: quæ tamen si delectationem secum non habuerit vel consensum, nihil per hoc agitur in Deum timentibus nisi bellum. De bello autem, si mens in constantiæ virtute persistit, victoria provenit, et victoria ad coronam provehitur, quam nisi qui legitime certaverit non meretur. Satagit itaque animus virtutis ut quia contraire non potest motibus primis, saltem usque ad delectationis vel consensionis periculum non labatur, ne etiam e vicino quandoque ad perversitatem operis pertrahatur. Verum infelix animus meus et ex more primis motibus assidue quatitur, et ex cogitationibus ab eis orientibus periculose illicitur, et tantum ex morbo huiusmodi inualescent delectatio et consensus, ut me sæpissime ad consensionis illicitæ trahant opis. O si, quemad-

A modum præcipit sapientia, cor omni custodia servaretur, nec animus ex peccati delectatione iniquitatem conciperet, nec ex concepto huiusmodi partus nequitiae proveniret! Certe si Dei timor sollicitas exerceret excubias, ad cordis aditum omni prorsus nequitiae negaret introitum, et, sicut ab ingressu animæ per vigilantiam peccatum marceret, ita quod per negligentiam male intrare potuit, per pœnitentiam ab interioribus propulsaret. Est enim Dei timor amator innocentiae, et nihilominus justitiæ amulator, assuetus damna innocentiae per justitiæ rectitudinem restaurare. Dum enim anima, quæ ad Creatoris injuriam innocentiam perdidit, per pœnitentiam de seipsa justitiam Deo facit, nonne videtur tibi per pœnitentiam reparare innocentiam, cui sane multo gratius erat illam non descendisse de Hierusalem in Jericho, non in latrones incidisse, quam vulneratæ a latronibus salutis remedia procurasse? Beatus tamen est qui prius amissam innocentiam pœnitendo resurgit ad justitiam. Sed felicior est qui sic divini timoris custodia communitur ut contra innocentiam quidquam agere delignetur. Nihil igitur est divino timore beatius; cuius pondere dum animus fligitur, non per varia vanis cogitationibus agitur. Dum enim officii sui stimulo cor assidue tangit et pungit, aliud aliquid quam ipsam punccionem vel punccionis causam in memoriam venire vix sinit. Qui dum ad ostium cordis salubriter et feliciter sollicitus custos excubat, amor ad solemnizandum interius locum præstat. Timor siquidem sanctus facillime cogitationes otiosas a conspectibus cordis, dum Deo intendit, exsufflat, voluptuosas desiderio propositæ honestatis persequitur, malitiosas oppositione simplicitatis et pietatis exturbat. Per piam igitur sancti timoris sollicitudinem compressis incursum vitiorum, sedatis cogitationum tumultibus, sabbatizante jam conscientia, amor solemnizat interius, et tanto jucundiores ferias agit quanto mentem liberam ad cœlestia affectanda cognoscit. Tu igitur, charissime, cum festivitas huiusmodi ex amoris infusi beneficio lætificaverit tibi mentem, habe ne solemnitatis internæ consortem; nec bonum collatum tibi facias singulare, sed amici adhuc exterius mendicantis in tuis deliciis recordare. Frange, inquam, panem tuum mendicanti et esurienti amico; quia in hoc te vere amicum probaveris, si amici esuriam hoceris pane tuo. Panis tuus Christus est, panis tuus charitas tua est, panis tuus oratio tua est, panis tuus est compunctio lacrymarum, quibus non modo tua sed etiam peccata diluis amicorum. His utique panibus se die ac nocte refici asserit Propheta sanctus: *Fuerunt mihi, inquit, lacrymæ meæ panes die ac nocte (Psal. xli).* Certe quanto his panibus avidius reficiebatur, tanto ad portanda aliorum onera fortior reddebatur. Cœlestis siquidem panis refectio ita confirmat cor hominis ut et ipse in laboribus possit subsistere et se fortem comportandis oneribus fraternis velit et valeat exhibere. Cortæ

qui panibus hujusmodi vescitur, tam fortis efficitur, A
tanto fligitur pondere, ut non dico evertere, sed vix
eum vanæ cogitationes et inutiles valeant commo-
vere. Dum enim vel ex Scripturarum vel ex lacry-
marum panibus dulciter et avidè reficitur ani-
mus in vinca Domini Sabaoth laborantis, non impellitur, non agitur cogitationum flatibus variis,
quia ipsæ cogitationes, eo ipso quod vanæ sunt,
solidatam consueti cibi fortitudine mentem a suæ
stabilitatis rectitudine non inflectunt. Cum panibus
hujusmodi saturatus fueris, sâkem serva mihi ali-
quid de reliquiis, ut ex eis refectus possim et ipse
in laboribus meis subsistere, quos supra modum
et ultra vires noveris excrevisse. Cæterum de animæ
tuæ ægritudinibus, de quibus mihi in litteris tuis
conquereris, ad illius opem et curam festina confu-
gere qui, juxta verbum suum, non sanis sed male
habentibus venit remedium exhibere. Ipse enim di-
citur Christus, qui et sauciati vulneribus salutiferam
unctionem apponit. Ipse dicitur Jesus, qui unctos a
se plenæ salutis restituit. Medicinæ ipsius efficacie
volo te commendatum esse; cui tu devotè et hu-
militer supplica ut meæ quoque invaliditudini adsit
ipsius gratiæ efficacis medicina. De cætero, fili, noli
mihi molestus esse, nec a me aliquid amplius quæ-
ras; quia, licet respondere petitionibus tuis dein-
ceps non proponam, te tamen in veritate diligere,
quandiu in veritate steteris, non desistam. Vale in
Domino semper.

EPISTOLA IV.

AD EUNDEM.

*Arguit quod per interpositam personam responsum
ab Adamo obtinere tentaverit.*

Fratrî Osmundo frater ADAM.

Astutus es, et callide agis, quid quod per te ob-
tinere posse diffidis, per personam interpositam a
me quæris. Et revera talem personam interposuisti
cui, quod per eam postulabas, hac vice negare non
potui. Sed forte alias aliud facerem, si tantam ab
ea pro te instantiam sustinerem. Nunc igitur habes
epistolam quam quæstisti. Habes et cor meum in
visceribus Jesu Christi. Et licet me gaudeam a
necessitate scribendi quiescere, tamen nunquam in
Spiritu sancto desinam te amare. Utinam humilitatis
meæ litterulas apud te reconditas detineres, nec
tenuitatis meæ inopiam cæterorum auribus intima-
res! Si enim per Scripturam prohiberis laudare
hominem in vita sua, quomodo enteris efferre lau-
dibus meæ rusticitatis opuscula, præsertim cum
secreti amoris nostri secreta colloquia deberent
æcularibus quibusque celari? Semper consuevit
sancta dilectio colloctionibus secretis gaudere. Eo
facilius hæc flamma restinguitur cum ventis expo-
sita inconsultius proponatur. Quod igitur tibi ex
magno amore secretius dico vel scribo, vide ne per
te fiat in propatulo. Quia, ut dixi, sæpe flatibus
vanosæ laudis tepescit aut exstinguitur vis amoris.
Vale in Domino semper.

EPISTOLA V.

AD EUNDEM.

De amore Dei.

Dilecto suo in Christo fratri Osmundo monacho
Mortuimaris frater ADAM, humilis servus fratrum
Perseniæ, in Mortuomari mori viliis et virtutibus
vivere.

Utinam, fili mi, sit tibi mare mortuum quod fuit
Israëli mare Rubrum, ut, dum tibi per illud liber
transitus, duce gratia, datur, in eo cum suo Pha-
raone persequentes te Ægyptii submergantur! Glo-
riose enim sub manu Moysi triumphans de illis,
per illud festinas ad solitudinem. Quippe qui didi-
cisti experimento quod divino amori sit amicissima
solitudo. Qui enim amori cœlestium vacat, fugit
turbam, strepitus vitat, et frequens Marthæ mini-
sterium Maria fastidit, ut audire et videre eo se-
curius quo secretius Christum possit. Nihil certe
tam facit ad amoris negotium quam solitarium esse,
id est monachum. Nam religiosa et quieta monachi
conversatio ipsa est quam sanctus amor desiderat
solitudo. Nec tamen amoris hujus pietas in tantæ
solitudinis otio constituitur ut piæ sollicitudinis ti-
more privetur. Sed timorata et timida est semper
amans anima, ne in amoris sui periculum sit a bono
opere per negligentiam otiosa. Et talis quidem est
amor divinus. Sed nihilominus pia plenus est solli-
citudine amor fraternus; et qui sinceriter alterum
diligit, a dilecto respectus sui oculum vix reflectit.
Ecce, illi, dilectionis tuæ suscepi litteras, et mihi
lectæ sunt, et ex earum lectione cognovi apertius
quod revera amor nunquam est otiosus. Ubi enim
infigit affectum, illuc dirigit oculum, nec insatiabilis
oculo patitur non videre quod affectu tenaci et avido
delectat amare. Videtur hoc sapere poetæ sententia,
licet loquatur de dilectione contraria, in quodam
versiculo ita inquiring:

Res est solliciti plena timoris amor.

(Ovid., *epist.* 1.)

Quemadmodum enim natura ignis non quiescit in
sui nutrimentum sorbere materiam quæ ei suppo-
sita fuerit, sic mens, nimirum amantis desiderio
amoris ignita, totam rem quam diligit in sui attra-
hit gaudii incrementa, sollicitè de illa cogitat, læ-
tenter de illa loquitur, et ubicunque thesaurum
reposuerit suæ dilectionis, ibi nimirum et affectum
et aspectum delectabiliter collocat suæ mentis. Ubi
enim amor, ibi oculus, et juxta evangelicam sen-
tentiam: *Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum*
(*Matth.* vi). Habet quilibet in amore suo gaudium
suum, et de re circa quam magis afficitur plenius
gaudet et delectabilius meditatur. Et quid mirum, fili?
Certe inter potentias animæ nulla est amore liberior,
nulla liberatior, nulla dulcior, nulla est æque fortis.
Cum materiam sibi accommodam flamma illa invenerit,
ignescit vehementer, æstuat dulciter, ardet suaviter;
et cum fortiter accensa fuerit, vix eam res aliqua
intercidit. Verum tibi considerandum est quæ igni
tuo fomenta adhibeas. Non facillime potes decipi,

dum fortiter amas quod amore tuo dignum esse minime certius comprobasti. Virtuti impendendus est amor. Sola animi virtus diligenda est in hominibus. Sed sola anima virtus, cum sit appetenda, specialiter et inhumanter imitanda est; est etiam, in quocunque fuerit, singulariter diligenda. Hæc idcirco dixerim amantissime, quia nimium cito cape- ris, et me videris diligere quasi de sanctitate mea conscius sis. Sed licet me quamvis indignum gau- deam diligere, nollem te tamen in amore cuiuspiam fraudem pati. Dilige Deum fontem sapientiæ, au- ctorem virtutis, datorem gratiæ, promissorem glo- riæ, beatitudinis largitorem. Servire illi, regnare est; diligere, virtus; inhærere, sanctitas; perve- nire ad illum, salus; illum tenere, honor et gloria; cum illo esse, beatitudo et felicitas sempiterna. Ca- terum, sicut asseris in litteris tuis quod nihil a me requiras, prohibitionem meam bene servare videris. Sed quid est, obsecro, mihi scribere, nisi alicujus responsi rescriptum requirere, ut, dum quasi com- pellor re-pondere litteris, indirecte litteras expetere videaris. Verumtamen propter hoc non irascat tibi, si volueris et potueris sæpius rescribere mihi; quia revera ex frequentibus litteris est amoris quædam probatio permanentis. Ego autem nihil aliud a te quaero nisi ut pro peccatis meis ad Deum tua per- severet oratio, et sic per ejus gratiam vivas ut di- gnus sis qui quod petis obtineas; quia nulla mihi de meis meritis est fiducia, nisi me oratio adjuvet et sublevet aliena. Vale in Domino semper.

EPISTOLA VI.

AD ODONEM EPISCOPUM PARIENSEM (2).

Arguit ipsum quod suæ diœcesis presbyteris tallias imposuerit

Patri in Christo charissimo O. Dei gratia Parisien- si episcopo, frater A., omnium monachorum mini- mus, salutem in spiritu scientiæ et pietatis.

Quoties scribit amicus meus, amicitia ratio et amoris pristini usus ad memoriam redit: non ita, fateor, venerabilis Pater, affectio mea te sibi sentit accommodum, sicut ante consuevit aliquoties ex- periri. Verum non hoc amici vitio, sed affectioni potius vitiosæ ascripserim, licet occurrat mihi ali- quid unde non immerito alterari dilectio videatur. Pro vario sane rerum statu amoris natura se va- riat, et erga causas dissimiles, dissimilesque mate- rias solet dissimiliter æstuarè. Cum igitur in uno eodemque homine amicum attendo et episcopum, et alterum familiari gaudeat diligentia, alterum vero pro dignitate sibi et exigat reverentiam, amor reverentiæ nescius dominiique impatiens, tantæ dissidentiæ non consentit. Ubi nimirum in amoris negotio intervenit necessitas reverentiæ, amor pati- tur de inæqualitate dispendium, seque suo jure charitas spoliari conqueritur, ubi exulat a contu- bernio unitatis. Dum igitur honori impenditur de-

(2) Odo de Sulleio, qui defuncto anno 1196, Mauricio episcopo Parisiensi successit.

(3) Innucre videtur Petrum cantorem Parisien-

bitum reverentiæ, nescia necessitatis dilectio, dum egredi terminos vicariæ connectionis compellitur, in affectu procul dubio minoratur. Ex hoc efficitur ad visitandum tardior, verecundior ad colloquium, ad salutandum timorator, ad petendum timidior, tenacior ad præstandum. Cum ego itaque sim inter modicos minimus, tu magnus inter maximos, quæ, obsecro, rerum tam dissidentium potest esse con- ventio, ut in rebus tam disparibus amica sibi pari- tate dilectio delectetur? Non hæc idcirco, Pater venerande, dixerim, quod te desistam aliquando venerari et diligere, dummodo apud te conversari virtus et veritas non desistant. Illas enim diligere ad quamcunque se officinam contulerint, mei est omnino, Jesu opitulante, propositi; nec illi potero per affectum decesse, quem gratia voluerit tantis splendoribus illustrare. Et certe licet amor gratui- tus omnem pene habeat necessitatem reverentiæ suspectam, non potest amator virtutis ista affe- ctuose non diligere etiam in episcopis, licet satagat castigare affectum, ne se per effectum prodât foris. Applausus quippe contemptibilium erga spectabiles facillime de conventu arguitur, unde consultius intra affectum puritas amoris se continet, quam se foris aliquibus indicibus manifestet. Ego proinde incola claustrum dulcius et securius elegi frequen- tare Cisterciensis philosophiæ tugurium, quam amicum sequi et per urbes invisere, quem me lugco pene in episcopo perdidisse. Verumtamen damni hujus in hoc idoneam recompensationem recipio, si per venerationem tuam misericordia et veritas apud alios et maxime subditos faciunt quid facien- dum tibi per sacerdotii ministerium injunxerunt. Statua salis es, pastui et profectui animalium communem te exhibe, ut qui de medio erectus es super candelabri eminentiam, universis ardeas in lucernam. Venit tempus ut, si quæ est gloriæ tuæ magis splendor elucescat, dum de firmamento Ec- clesiæ ille Lucifer occidit, qui vitæ suæ radiis et doctrinæ splendoribus tum toties hemisphærium illustravit. Te arbitror intelligere, sapienti enim loquor, quia de piæ memoriæ cantore Parisiensi (3) id dixerim, et utinam de tanti viri morte doleas, qui, secundum quorundam opinionem, minime de ejus dolebas absentia, cui tamen rei fidem non po- tui adhibere! Omittenda sunt interim alia quæ famæ tuæ imputat communis vulgi opinio duriori quidem invectione dignissima, si esset qui te vere diligeret, et vera esse illa inveniens, te vere ac- cessibilem amicis correctionibus inveniret. Sed forte causaris me irreverentius loqui, nec omnino humilitatem id sapere, quod invehor in episcopum tam anclacter. Sed hoc est revera quod dixeram, quia amor reverentiam nescit; imo, sicut sibi ani- mus, sic secure loquitur cum amico. Oblitus sum, fateor, episcopalis reverentiæ, de antiquo amore

sem scriptis suis illustrem, qui factus monachus Cisterciensis in Longipontis monasterio, non sine opinione sanctitatis decessit.

adhuc quid retinens, nec absens potero unquam parcere tibi : quantalibet debeat reverentia dignitati, zelus vitii, amor debetur virtutibus, et utinam æmulatio nostra in amico non inveniatur, unde vulnus ferat vel inferat, sed quod potius ipsum lætificet, se delectet! Cæterum cum paternitatem tuam videre per memetipsum meruero, exprimam tibi viva voce quæ nunc melius arbitratus sum reticere. Silentio tamen prætereundum non censeo, quod fere omnium opinione vulgatissimum, te videlicet diocesis tuæ talliasset presbyteros, quod non modo a perfectione, verum etiam a pietate et iustitia videtur esse penitus alienum. In hoc, venerande Pater, grave fecisti scandalum te amantibus, et qui de lucerna super candelabrum posita flammam potius expectabant quam fumum, te mirantur et dolent in hac parte potius fumare quam flammare. Fumus quippe oculis molestus esse solet et naribus, et qui de te exempla lucis videre, et olfactum bonæ spei concipere se sperabant, in utroque de contrariis molestiam patiuntur. O quid vera dilectione fidelius? quid sincerius charitate quæ firma est? quæ dum ex modico fermenti totam massam corrumpi non dubitat, aliquo malo quodevitari valeat cauteriari conscientiam non permittit. Utinam malum istud nec tu in consuetudinem ducas, nec exemplo tuo miser mundus ad consecutionem [consecutione] trahatur, quin potius remediis manifestæ poenitentiae non esse faciendum dedoceas, quod exemplo tui operis minus esse culpabile docuisti! Tantus quippe episcopus, tantum desideratus ab omnibus, tantis sanctorum omnium votis a Domino expetitus, tantis fidelium lacrymis ad proferenda germina perfectionis irrigatus, non debet habere in conscientia, multominus agere debet in evidentia, unde sua lædatur opinio, unde tam devota omnium expectatio defraudetur. Quod si, ut dicitur ab aliquibus, te multis debitis obligatum necessitas aliquid agere compulit, ubi tamen tyrannica non intervenit extorsio aut potestativa exactio, sed humilis ac simplex necessitatis insinuatio, aliquid benigne rogaverit, certe non hoc tam talliationem dixerim quam collectam. Licet enim et hoc perfectionem non redoleat, satius tamen fuit hoc semel in vita agere, quam præpediente incertæ mortis articulo, multa debita impersoluta dimittere in grave debitoris periculum et damnum irreparabile creditoris. Sæpissime enim, imo fere semper istud solet evenire episcopis, illis obeuntibus, sic a potestate terrena bona eorum diripi, ut quod debuerint vel ordinaverint non patiantur exsolvi. In meliorem partem charitas interpretari solet ambigua, quam conscientiam habueris in facto tu videris, ne forte, quod absit! idolorum (servitus) avaritia, de Christianorum episcopo cultorem fecerit idolorum. Verumtamen etsi te non reprehendat cor tuum, species tamen mala facta est universis in scandalum, dum et malis insultandi præstatur occasio, et boni se dolent in te perdere quod spe-

rabant. De cætero, Pater, aliqua in corde habeo, quæ longa et forte indignum erat scribere, quæcum nuntius noster vel nuntii vivæ vocis ministerio venerationi tuæ expresserint, si exauditione digna judicaveris, humiliter et obnixè postulo adimplere.

EPISTOLA VII.

AD ODNEM EPISCOPUM PARIENSEM.

Tota est de amore et humilitate. Sub finem gratias agit de charitate duabus mulieribus impensa tempore famis.

ODONI venerabili episcopo Parisiensi, quem in Spiritu sancto diligit, frater ADAM peccator, salutem.

In mentem mihi sæpius venit, ut tibi, amantissime, scribam aliquid, unde et quem affectum habeam erga te, tibi aliquatenus innotescat, et tuæ erga me dilectionis affectio incalescat. Utinam sermo meus apud te olei vicem exhibeat, quod dum in amoris tui flammam mittitur, ex hoc flamma eadem nutriti valeat et augeri! nutriti dico et augeri erga me, qui etsi non sum dignus quem diligas, quæcunque tamen digna sunt non ambigo te amare. Verum alio bono non indiget animæ meæ mendacitas [mendacitas?], nec aliud de negotiis amicitiae emolumentum desiderat, quam ut amare et amari feliciter mereatur. Hoc mihi tum est ad amicos negotium. Hæc mihi in scribendo sola materies, nec aliud possum meis litteris laudare vel diligere, quam quod ita sufficit tenaciter nos unire. O felix unio, a cujus compage sanctus amor præcidit et separat quidquid se a mundana non dividit vanitate! O felix amor qui, sicut trahit de animi virtute originem, sic non habet aliunde quam de veritatis operibus incentivum! felix, inquam, amor, cui est inimica spes sæculi, cui est tota ambitio in desideriis æternorum: amor nimirum sanctus quanto est corruptionis impatiens, tanto ei suspectum est quidquid noverit subditum vanitati. Denique sicut non deest ei æmulatio æmulorum vehementis, sic non deest ei appetendorum cognitio, ne fallatur. Itaque de splendore veritatis instruitur, ne eum multiplex vanitas tenebræ varietatis obscurat. Sat agente autem virtute, ad desiderium incorruptionis accenditur et extenditur, ne eum concupiscentia carnis emolliat et enervet. O si processibus ejus perseverantia non defuerit, quid in perfectione sanctus amor præmii obtinebit? Quid illi gloriæ erit, cum in pleno splendore veritas infulgebit? Quid illi suavitatis et dulcedinis erit, cum perseverantis virtutis desiderio ad pleni amoris meridiem effervebit? O beata expectatio! o votis omnibus remuneratio appetenda! o felix anima quæ, cum hanc margaritam invenerit, pro comparatione ipsius quidquid est aliud distrahere non cunctatur! Corporis itaque et animæ incunctanter est distrahenda possessio, ut thesaurum in agro absconditum valeas feliciter quærere, effodere fortius, certius invenire, retinere firmius, jucundius possidere. Abjicienda sunt onera sæculi, honores computandi in nihilum, nequitia omnis repellenda ab animo, ut possit aliquatenus sancti amoris primitiis prægustare. Sicut enim puris men-

tibus dignanter insuit, sic et liberas invenire desiderat, quæ non exturbet aut occupet terrenæ strepitus actionis. Ubi enim Spiritui sancto solemne Sabbatum agitur, feriata mente opus est, quæ aliquatenus servilis operis deformitate non obnubilet spiritualium lætitiarum feriarum. In timoris feria de initio sapientiæ amor sumit exordium, peccatorum tumultibus finem ponens. In feria pietatis id agitur, ut cultui divino intendatur s'uceriter et oppressorum miseris compassione sollicita succurratur. In feria quæ spiritus scientiæ nuncupatur, animus ad interiora se retrahens, suæ pensat subtiliter rationis iudicium, ne ipsius caligante vel frigescente igniculo, in his quæ agenda sunt obscuretur. In feria spiritus fortitudinis providetur, ut, cum tempus tentationis advenerit, necessariis munita præsiidiis viriliter anima reluctetur. In spiritu consilii felix feria celebratur, dum animus ad omne quod intendit, nihil de se fidens, Spiritus sancti consilium quarit, seque aliis in eodem Spiritu consiliarium per omnia fidelem impendit. In feria spiritus intelligentiæ tantæ puritatis festivitas agitur, ut non modo terrenæ affectiones animum onerent, sed etiam corporum imaginationes non subeant, ut tanto clarius cœlestia contemplerur, quanto felicius quæ terrena sunt interim in memoria habentur. Quid de illa extrema et suprema feria dixerim, quæ spiritus sapientiæ appellatur? Non mihi datum est experiri quam magna est multitudo dulcedinis hujus Sabbati; quippe qui necdum præcedentes ferias merui celebrare, sed necdum in spiritu timoris Domini servituti criminum et vitiorum tumultibus valesceci, quo pacto de cæteris feriis sapientiæ, aut de ipso sapientiæ Sabbato audeam commentari? Ex hac ipsa præsumptione facile est intelligere, me necdum intelligentiæ vel sapientiæ spiritum percepisse, qui de rebus tam abditis inexpertus ausus sum disputare. Confido tamen quia apud dilectoris animum amor excusabit excessum. Id nimirum habet sanctus amor officii, ut sicut delictum in dilecto nullatenus dissimulat, ita et contenti dare veniam benigna facilitate non negat. Revera si inesset mihi timoris Domini spiritus, timuissem aut videri magniloquum, et me potius sub modio humilitatis absconderem, quam in magnis et mirabilibus super me ambularem. Humilitati sanctæ omnis fere est odiosa præsumptio, et quantumlibet in sublimi excreverit, nihil sibi tutius esse reputat quam latere prudenter; cœlo inhiat, dum se juxta sui nominis rationem ab humo non dividit, et quo se in sui æstimatione inclinat inferius, eo cœlestium acclinis est altitudo. Nescio quo pacto etiam inclinare cœlos potens est spontanea humilitatis dejectio, et mira facilitate cœlestem exaltationem adipiscitur, dum humi læta residens, et de humo nihil appetens, de solo conscientiæ testimonio gloriatur. Non sic illa, non sic natione cœlestis superbia, quæ dum juxta sui rationem nominis super se ire, et seipsam supergredi nititur, suo ipso pondere præcipitata inferius contractione

A insanabili dequassatur. Humilitati proinde omnis altitudo suspecta est, quam esse amicam superbiæ non ignorat. Quidquid caro gloriam reputat, odit et exsecratur humilitas, licet in sua simplicitate ita se contineat, ut de re nulla velit vel audeat judicare. Amans quippe silentium, secreti appetens, ita suæ mediocritatis se coaretat limitibus, ut nihil aliud appetat, quam se scire. Scire alia esse credit superfluum, sciri ab aliis existimat veritatem. Tam superfluitatis expers est, quam jactantiæ, in altero temperantia utens, in altero justitiæ desiderio inardescens. Magnam hic advertere potes humilitatis prudentiam, quæ municipium mentis his communit obstaculis, ad omne certamen inexpugnabilis ei est fortitudo. O felix, o vere necessaria virtus humilitas, quæ, dum nihil aliud quam se scire appetit, se minime ab ejus scientia sapientiæ cœlestis thesaurus abscondit! Ignem quippe secreti amoris sub consideratione propriæ vilitatis, quasi sub quodam cinere humilis animus contegit, unde se devoti cordis officina ad illustrationem et fervorem accendit. O quam libenter humilis Christus ad diversorum tale se colligit, ubi amoris ignem ejus semper paratum adventui humilitatis sollicitudo custodit! Ut enim dicit Psalmista: *Ignis ante ipsum præcedet* (Psal. xcvi); et anima illa idonea est illum recipere, quem non oportet ignem aut oleum mendicare. De intus et de cœlo hæc veniunt, et qui ignem semel accensum in se voluerit perdurare, omnes sollicitè obtineat aditus, per quos ventosæ vanitatis levitas ad extinctionem ignis valeat insufflare. Verum etsi ignis qui vehementer efferbuerit vento flanto non exstinguitur, sed accenditur magis, adeo tamen est formidolosa humilitas, ut nunquam de humili conscientiæ diversorio progredi tutum putet. Ibi stellam maris Mariam libere cogitat, ibi feliciter assistit partui Virginis, ibi beatæ illi infantie delectabiliter adjocatur, ibi se totum Verbi coaptat cunabulis, morum innocentiæ felici colludit infantie, et in cordis júbilo pueri vagitibus combalbutit. Pretiosissimis habet pro sericis illis adornari panniculis, quibus obvolvitur Verbum infans. Deinceps ad divinum illud pectoris sacrosancti sacrarium tota aviditate se convehit, et quantum vocat, plena de cœlo ubera sugit. Talibus interim nutrimentis tenera deliciatur infantia, ut, cum in virum perfectum proveciori ætate profecerit, portare et peragere possit negotium crucis. Gratia sane hoc opus, quos virtutis provecio exercitatos pro consuetudine sensus habens de sapientiæ studiis imbarbavit. Mecum optime agit, si inter collactaneos suos me Jesus meus connumeret, si suscepto interdum ad matris ubera suæ delinitionis sorbitiunculas partiat. Ad hoc quippe Patris Verbum vitæ panis comminui voluit in lacte carnis, ut qui in forma Dei cibis erat solidus angelorum, per abbreviationem carnis exinaniret se in sorbitiunculam parvulorum. Observo te, charissime, cum tibi convivium escæ fortioris saperit, cum te grandium cibis oblectaverit, in deliciis tuis ne sis uacæ

Immemor parvitatís. Si ad celebrandum sapientiæ Sabbathum, interdum Spiritu sancto te promovente, perveneris, vel id saltem mihi impetra, ut de diversorio non ejicias Verbi infantis. Hic interim tota philosophiæ meæ est ratio, alibi quam hic non possem esse suavius, hinc tota pendet expectatio spci meæ. Parvulus sum, cui lacteo cibo opus est, non solido, quanquam in incrementa mea transire non dubitem, quidquid amicorum meorum beata esuries de cibo devorat fortiori. Cæterum, amantissime, videbo faciem tuam, cum vacuum fuerit, quoniam nondum vacat. Anni præsentis sterilitas, et totius mundi communis interitus me domi retinent, et quasi cuidam funeri assistere me compellunt. Egre diar tamen, Deo volente, aliquando de sepulcro hujusmodi, et in amicorum visitationibus et colloquiis suscitabor. Tu eos interim meo salutabis ex nomine, quos me charitate non ficta diligere comperisti. Pro duabus illis pauperulis mulieribus, Deum, ut credo, timentibus liberalitati tuæ grates refero, quibus apud Balneolum hoc (4) famis tempore misericorditer ex parte maxima providisti. Ne trahat ab illis, obsecro, pietas manum, a quibus nondum famis necessitas se retraxit. Vale.

EPISTOLA VIII.

AD STEPHANUM CARTHUSIENSEM MONACHUM, ET PRIOREM DE PORTIS.

De meditanda Christi infantia et passione.

Fratrî et amico sibi in Christi amore verissimo STEPHANO, monacho Carthusiensi, et priori de Portis, abbatibus de Caroliloco, et de Sarnaio, et novissimum annium de Persenia, in Spiritu sancto amare feliciter et fideliter reamari.

Ex litteris tuis, amantissime, sumpta est tibi rescribendi occasio, in quibus postulas ut per unum ex nobis tibi uni trinæ nostræ dilectionis unio se tibi uniens, de unico illo bono, aliquid consolationis rescribat. Et id quidem ex animo facimus, annuentes petitioni, et congratulantes affectui, nisi quod parcius laudare debueras, quos interius non vidisti. O quam tutum non est eorum insistere laudibus, quos adhuc conscientia peccati cauteriat, ne sic laudatum, quod facile evenit, tentet elatio, sicut notare consuevit adulatio laudatorem! Verum apud impuras mentes hoc agitur, quas non elimat sancti amoris sinceritas, quemadmodum tua elimari et liqueferi in nos felici experientia comprobamus. Igitur quia nos tres artificio sancti Spiritus in funiculum casti amoris triplicem intorsisti, quo se tua innodaret affectio sicut in se, cum triplex sit, facile non poterit rumpi, sic a te, cum tenax sit, difficillime poterit denodari. Spiritus sancti artificiosa dignatio funiculum istum intexuit, qui tanto est in se ex glutino individuae charitatis tenacior, quanto ejus constructio suavior est colligatis. Quam felicius est his astringi nodis, his vinciri nexibus, his a thea-

trali mundi petulantia vinculis retineri, quam sæcularibus implicari negotiis, quam vitiorum ætarii perplexitatibus, quam carnis illecebris retineri! O sancti amoris jugum, quam dulciter capis, quam gloriose illaqueas, quam suaviter premis, quam delectabiliter præmiis honoras, quam feliciter uris, quam fortiter stringis, quam erulis sapienter! O felix amor, ex quo eruditur strenuitas morum, affectuum puritas, subtilitas intellectuum, desideriorum sanctitas, claritas operum, virtutum secunditas, meritum dignitas, sublimitas præmiorum! o felix amor, cui est in mundi contemptum ambitio, in vitia zelus, in peccata odium, in carnem pugna, in prosperis moderatio, in adversis patientia, concupiscentia in promissis æternis! Hic amor nos unit, hic nostræ unioni te copulat, et qui unius moris in domo Dei nos efficit, ad unum vineæ unius denarium de sanctæ unanimitalis perseverantia per Dei gratiam aliquando promovebit. Verum interim nutriendus est amor, pascendus est alimentis sapientiæ, matris gratiæ blandimentis dulcioribus confovendus. Parvuli sumus, lacteis opus habemus sorbituonulis; sed quæ nostræ Virginis... insumatur. Ideo ad partum hujus consulte refugimus, de diversorio parientis eligentes non regredi, ut ad sacrosanctum pectoris virginalis sacrarium plena ubera ebibamus. Mater nostra est, et mater dulcissima; abesse a tanta dulcedine teneritudo lactentium non valeret. Alibi interim non possemus esse tutius, nutriri dulcius, confoveri suavius, custodiri firmitus, instrui melius, sanctius renovari. Quam jucundum est Verbi infantis se coaptare cunabulis, præsepi assistere, locum non habere alibi quam in diversorio, ubi puerperæ non est locus! *Non erat, inquit, ei locus in diversorio (Luc. 11)*; ideo eum in præsepio reclinavit. Non contingat nobis a diversorio illo divertere, ab illo averti præsepio, ubi in hordeum animalium frumentum versum est angelorum. Ex quo enim granum frumenti cœlestis in terra cecidit, quasi in se hordei saporem et spem piis jumentis exhibuit, dum et Deitatis suæ medullam tunicavit folliculo mortalis corporis, et se necessitatum mearum exasperavit aristis. Sed et nunc figuris quasi quibusdam pallearum folliculis medulla involvitur veritatis. D Cum ad statum venerit homo mortalis angelicum, nulla tunc cibo ejus asperitas inerit, quem nuda Veritas ex adipe frumenti plenissime satiabit. Sed quid nos perfrui et fragiles de jumentorum oneribus, aut angelorum honoribus dicimus, qui præ teneritudine infantie nostræ maternis adhuc delimitationibus indigemus? Satis est nobis, si materno incumbere pectori, si permittatur inter ubera comorari. Inde fluenta gratiæ, inde nutrimenta humilium, inde fluentis fluminis impetus civitatem Dei lætificans, inde lac et mel summæ suavitatis erumpunt, inde in virum perfectum noster adolevit par-

(4) Hac de fame loqui videtur breve *Chronicon Elnouense* ad annum 1197: « Viatici copia deli-

ciente, fit fames acerbissima, et clades veniens. »

vulus, qui se in puerum de magnitudine cœlesti abbrevians, nos sibi in collactaneos adoptavit. Putane amantissimus puer collactaneis suis invidet viscera matris, aut matris ubera, qui ideo ipsam elegit in matrem, ut esset etiam ipsa humilibus in nutriceam? Cum igitur asperitate hordei vesci non soleat teneritudo infantium, et minus sit ad esum frumenti idonea; interim nutriantur uberibus, et moliori matris gremio foveantur; discant se Verbi coaptare cunabulis, piæ simplicitati colludere, balbutientis commutare vagitibus, adjocari infantulo corridenti.

Tota hæc est philosophia simplicium, dum interim defuerit ætas virtutis provector, quæ solito cibo uti idonea, perferendæ sit accommoda passioni. Si hujuscemodi ludis Odonem tuum adhibere volueris, non solum non abnuimus, sed etiam cum lætitia suscipimus huic innocentie colludentem. Est enim ipse amator simplicium, et nostri dilector verissimus, licet tu in amorem ipsius privilegium merueris obtinere. Assume tecum hominem, et intra Verbi diversorium, ipsum nobiscum constitue, ut de nostræ Virginis partu pari lætitia jucundentur. Si pastores advenerint inter signa deferentes angelica sine nobis, de tantæ rei mysterio non mirentur; si stella magos adduxerit, advenientium participentur lætitiæ, et illis mystica deferentibus, nos quæ illis signata sunt offeramus. Nec dubium apud te aurum abundare quod offeras, qui præ auro Hierusalem sterquilinum Babylonie contempsisti. Providendum est tibi ut de auri tui copia tui suppleas cantoris inopiam, qui adhuc specietenus huic mundo deserviens videtur et ipse ex animo lutum sæculi calcare. Felicius erit desiderium cordis habitu prætere corpore, et Dominicæ stigmata passionis præferre in facie actionis. Verum multa est illi in auro tuo fiducia, nec potest nobis lætitiæ suæ bonæ voluntatis abscondere, quod te quasi thesaurum in agro abscondito meruerit invenire. Ubi enim cœlestis sapientiæ splendor rutilat, ubi ignitæ charitatis fervor, vel fulgor efferebit, aurea sunt ibi sæcula, ibi abundat quo regii pueri dignitas honoratur. O si incensum divinæ orationis Verbi offeramus incunabulis; et ita divinum illud thurificemus altare, ut totum puerperæ Virginis diversorium bono impleamus odore! Ibi certe dignum est non solum flamma fervoris devotæ orationis incendere thura, sed et igne amoris virtutum concremare aromata, ut testimonio aromatizantis conscientie non desit suaveolentia bonæ famæ. Felix qui aurum et thus puero nostro obtulit, felix qui sacrificio tali myrrham adjungit! Vides quia puer noster interim myrrham non offert, sed suscipit, et nos qui ei collactanei sumus, quomodo passionum amaritudines offeremus? Offeremus tamen, cum eo nos usque gratia ejus provexerit, ut dura pati et aspera ætas virtutis robustior possit. Interim passionis asperitas, amaritudo myrrhæ teneræ ætati non congruit, nisi quod myrrha arcere vermes a conditis corporibus

A consuevit. Ergo in fide passionis et mortificatione carnis myrrham magis suscipimus, quam offerimus, qui etsi ad fortia mittere manum non possumus, nos tamen utcumque intra Christi diversorium a vitiorum vermibus, a peccati putredine custodimus. Jucundum est nobis philosophari de talibus, et merito in his solemnizat festivitas cordium, ex quibus habet solemnitas lætitiæ incentivum. Merito trinæ unioni nostræ tuum compaginasti binarium, dum cantorem tuum, qui noster est tecum afferens augmentasti multipliciter festum nostrum. Dum enim tribus duos in charitatis compagine conjunxisti, Iquasi quinque virgines inter non fatuas effecisti. *Quinque*, ait, *ex eis erant fatuæ, et quinque prudentes* (*Matth. xxv*). O si a quinario nostro illa excludatur fatuitas, quæ a sponsi nuptiis illas quinque fatuas dicitur exclusisse! Fatuum prorsus est de titulo se virginitatis extollere, et in virtute animi rem nominis non habere. O si quinque prudentes fuerimus, et quinquepartitam sensuum continentiam incorrupta fidelitate servemus! In corrupta fides, imnotumque continendi propositum faciunt mente virginem, facit autem amor justitiæ sapientem. O prudens virginitas! o prudentia virginalis, quæ, dum studio charitatis suæ actitat, recte virgo, id est fide mentis integra perseverat! Felix cui datum est hujus gloriæ virginitatis jungere liliū corporis virginalis! Vernat intus, vernat et foris virgo carne et spiritu, præferens rosam amoris, carne liliū castitatis. Prudens virginitas unctioni est amica, oleo non caret lætitiæ, sine lampade et oleo non procedit, et lampadem quidem habet de perspicuitate puritatis vitream, de paupertate voluntaria strictam, deorsum et clausam, de concupiscentia æternorum latam, superius et apertam. Sed unde habebit oleum, nisi se contineat intra puerperæ nostræ diversorium, nisi se colligat ad Virginis partum. Ipsa quippe est oliva fructifera; oliva, inquam, speciosa in campis, ut gratia ejus et misericordia omnibus sit communis. In campis posita florem campi protulit, ex cujus amœnitate pulcherrima campestris sibi humanæ turpitudinis nuditas procuravit. Campestris sunt perizomata velamenta turpitudinis, quæ dum flore isto sibi consumit, quicumque per fidem et amorem virginei partus criminum verecunda deponunt. Cavendum est nobis, ne simus expertes olei, ne de fatuis virginibus reputemur. Habemus puerperam nostram quasi olivam fructiferam: quæ, cum sit mater misericordiæ; oleum lampadibus nostris infundit, et cum sit regina justitiæ, ignem dilectionis accendit. Acceptis jam et accensis lampadibus, ad nuptiale Simeonis gaudium occurramus. Honestas certe sanctæ conversationis gerit in nobis vicem lampadis, cum sit paupertate stricta et castitate clausa inferius, perspicua puritate interius, charitate superius dilatata, cœlestium contemplatione aperta. Acceptis itaque, ut dictum est, lampadibus nostris, accepto oleo de visceribus matris Virginis, mutuato luminis radio a

stella maris, in læticia cordis jungamus nos lætitiæ A
Simeonis. Nunquid sine nobis parvulus noster in
templo præsentabitur, aut sine nobis Simeon de
nostra consolatione lætabitur. Non expedit nobis
parvulum illic abeuntem deserere, vel Simeonis il-
luc præconia non audire. Totum quippe quod agit
in nostræ festivitatis lætitiâ dedicatur. Sed nun-
quid qui puero nostro aurum, thus et myrrham
cum magis obtulimus, pro eodem retrahendo colum-
bam, et turturem offeremus? Non deerunt etiam
nobis hic columbina simplicitas, et de incolatus
prolongatione castitas, quibus si paritas geminæ
charitatis infuerit, Jesum sibi nostra devotio reti-
nebit. Ubique pueri puerum sequuntur, si eum in
munditia corporis et cordis innocentia commuta-
mus. Ipso proficiente ætate et sapientiâ apud Deum B
et homines, nos quoque incrementa sumamus de
consimilibus alimentis. Semel ei adhæsimus, colla-
ctaneos suos in omni tribulatione non deseret, et
inter tentationum molestias confortabit. Quos fecit
in se crescere, non sinet in se deficere, sed persi-
cere, et occurrere in virum perfectum solita largi-
tate præstabit, si in his quæ in illo vidimus, aut de
illo audivimus facta per ipsum et audita ab illo se-
dula intentione vixerimus, quantum putas in fide
ejus et dilectione crescemus? Sic opus est certe ad
crucem properantibus, quia nisi solidiori cibo et
largiori usi fuerint, timendum est ne passionis
pondus sustinere non possint. Hic jam intueri libet
juvenem nostrum summam patientiam in patibulo C
præferentem, quem vidimus puerum in præsepio
summam innocentiam demonstrantem. Quam dignum
esset, ut quos habere voluit collactaneos in infantia,
commiliones haberet in pœna? Qui ergo astitimus
vagienti in cunis, cur non patienti assistamus in
clavis? Cur non ruinas in oscula et amplexus pen-
dentis, cum nos ad hoc brachiis invitet extensis?
Propter nimiam charitatem, qua nos immeritos
diligit, ad clavorum confixionem manus et pedes
extendit. Caput spinis coronandum sine contradi-
ctione exhibuit, quod vix tremebundus Baptista
tangere ausus fuit. A sputis et colaphis beatam
illam faciem non avertit, in qua insatiabiliter sub-
limitas angelicæ puritatis intendit: insatiabiliter
dico, quia, etsi dum Jesu visioni plene refectur, D
nullum tamen ex satietate fastidium generatur. Est
eis in plena satietate plenum desiderium, et in
plenitudine desiderii omnium satietas est bonorum.
Libentius forte audires nos loquentes de talibus,
sed in magnis et mirabilibus super nos ambulare
timemus. Revertamur potius ad id quod pro tem-
pore congruit; nobis redeamus ad consolationem
victimæ salutaris. Considera quia os Verbi incar-
nati innoxium, ex quo sapientiæ cœlestis flumina
profluunt, in sua siti fellis potatur amaritudine et

aceti. Miro modo Rex justitiæ totum se exponit in-
juriam et nocentis lancea militis latus transfigitur
innocentis. Non attendis in virgineo Agni corpore
aperiri quinque virginibus fontes quinque. Quam
feliciter quinque sumus, si, ut supra dictum est,
prudentes virgines non fatuæ existamus! Habent
enim prudentes virgines duos fontes in Agno pe-
dibus, in quibus ex spe misericordiæ cordium di-
luantur affectus. Habent et duos in confixione
duarum manuum, ex quibus largiter et magnifice
profluunt munera gratiarum. Fons quintus ex Agni
latere profluit, qui de profundiori abyssu ex parte
cordis oriens, profusionis gratiæ fluvium mittit.
Inde nimirum effluit et supereffluit, ubi omnes
sapientiæ et scientiæ thesauros in se absconditos
Christi plenitudo custodit. Hujus fluminis impetus
totam Dei civitatem lætificat, totam terram ad ger-
minandum inebriat, nec esse potest in ea aliquid
boni germinis, nisi de irrigante irriguo hujus fontis.
Utinam, frater charissime, unio nostra intendat
hæc studiosè mirari, meditari assidue, pie venerari,
ardenter diligere, contemplari subtiliter, fideliter
exoptare! Si in cellis cordium nostrum huic phi-
losophiæ perseveranter institerimus, si huic uni
bono individua mentium unione adhæserimus, vere-
rimus monachi, nostræ unionis quinarium unien-
tes uni sanctæ et individuæ Trinitati. Ipsa enim
beata Trinitas et trina Unitas est unica sanctorum
expectatio, et laborum sanctorum felix remunera-
ratio in cujus desiderio nos faciat unanimiter vi-
vere, qui nos fecit per amoris compaginem unum
esse. Verum quia peccatores et miseri sumus, et
procellis expositi magni maris, ad maris stellam
leva oculos cordis, ut quæ nobis Solem justitiæ pro-
tulit, injustitiæ nostræ quærere veniam nunquam
desit, amicos nostros, quos in Spiritu sancto dili-
gimus, orationibus tuis et tuorum commendamus
attentius, non solum eos quos meruisti cognoscere,
sed quos te constat in nostris cognitionibus possi-
dere. Habeat hic epistola finem, sed finem non ha-
beat amor, et probet effectus operis quam intentus
sit affectus amoris. Amen, amen.

EPISTOLA IX.

AD COMITISSAM PERTICENSEM (5).

Præclaram ei vitæ formam præscribit.

Dilectæ suæ in Christo illustri comitissæ Pertic-
censi, frater A. peccator, salutem in Spiritu sancto.

Deprecit a me tuæ devotionis instantia, ut te
aliquibus litteris de animi virtute commoneam, et
iucitem ad desiderium æternorum. Felix plane et
laudanda petitio, et utinam esset apud me unde
felicem sortiretur effectum! Verum magna est ani-
mæ illius temeritas, cui non se unctio Spiritus
sancti infuderit, nec habere potest aliunde unde
sibi vel alibi profectus materiam subministret. Ad

(5) Mahot (*Mahaut*), ut videtur, Blesensem, Theobaldi Magni, Campaniæ comitis, filiam, quæ Rotroco, hujus nominis tertio, nupsit; seu Mathildem Saxoniam, Henrici Leonis filiam, Go-

defridi III, Rotroci filii, conjugem: alterutram enim videntur innuere verba, *juxta exigentiam alii san-
guinis tui*, quæ infra occurrunt.

Spiritum proinde sanctum corde convertamur et animo, et tu audiendo illi inhæreas, et ego de illo hauriam, quo tu salubriter docearis. O quam illi opus est munda mente et humili, qui se in Spiritus sancti dedicat officinam! Officiosa nimirum humilitas, dum omnem fastum elongat superbæ, et e diverso fit initium sapientiæ timor Domini; sollicite providet prudens humilitas, ut illi incommodum hoc remedium opponatur. Dum itaque motibus elati timoris opponit se timor humilis, animam non patitur sordescere peccatis. Cæterum qui sine timore est, non justificabitur; quia, dum negligitur aditus cordis, a penetralibus animæ superbia non arcetur. Virtus humilitatis et per timoris (spiritum extinguit superbiam cordis, et nihilominus carnis terit superbiam sanctæ remedio parcitatis. Amica sane est Spiritui sancto humilitas et mundum semper ei præparat habitaculum, cui displicere non ambigit cor immundum. *Super quem, ait Dominus, requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum et tementem verba mea?* (Isa. LXVI.) Ubi certe humilitas, ibi quies, ibi timor, reverentia mandatorum. Humilitas te tibi homo ostendit quid sis, quid fueris, quid postmodum sis futurus. Paulo ante nihil eras; incipiens esse vile semen eras, nunc vivis vile vas stercoreum, paulo post vermium esca eris. Quid superbis, terra et cinis? Quid conditionis propriæ oblivisceris? Quid non te citius morituram esse recordaris? Quid intendis mundo qui labitur, qui in percussione suæ fragoribus ruinam sui amatoribus imitatur? Fallax plane est gratia et vana est pulchritudo, quæ non modo non faciunt longum gaudium, sed evanescent citius in lamentationis æternæ tormentum. Non sunt amanda quæ transeunt, non sunt amplectenda quæ fugiunt. Illis potius insistendum quæ feliciter permanent in æternum. Obstruenda est via vitii, peccatis prævigendus est terminus; ad lucem respirandum est gratiæ, ut nobis infulgeat dies gloriæ et honoris. Fugitivi mundi abjicienda est vanitas, mortificanda est voluptas lubrici corporis, resecaendum est omne superfluum, ut sancta frugalitas in Dei filiam te adoptet. Sobrius est spiritus vitæ, intemperantiæ nihil. Non divertit ad animum, a quo frugalitatem viderit exulare. Non interest ludis alexæ, non ei est cordi schæcorum otiosa sedulitas, ipsius puritati non congruit scurrilitas histrionum. Non affectat divina puritas longos vestium tractus, ad nihilum aliud necessarios, quam ad concitandos pulveres, et ad gressus festinantium retardandos. O superflua vanitas! o inutilis ostentatio non sufficere pretioso cultui adornare sterquilinum corporis, nisi etiam longiori tractu concitati pulveres attrahantur! Ad injuriam oculorum et narium hoc perfecti cordium obfrenatio, quia et oculos claudere et nares obstruere, et avertere faciem solemus, ab hujusmodi pulveribus tali artificio concitatis. O infelix et prioribus incognita prorsus adinventio, qua iter impedit et visum offen-

dit! Iter, inquam, impedit, quia superflue vanitatis ostentatio a veritate sectanda cor avertit; visum confundit, quia, dum per intuitum effecminatæ consuetudinis tentatio spectantibus ingerit se, ab intuentis cælesti pulchritudine oculos rationis abducit. O consuetudo immisericors, ut unde debuit contegi nuditas pauperum, contegas et contrahas pulveres platearum. Non erubescunt feminae nostri temporis probrosæ assimilari vulpeculæ, ut sicut bestiolæ illæ pollent longioribus caudis, sic istæ glorianur in longis tractatibus fluxæ vestis. O quam sæpe, quod pejus est, de prædis pauperum, de spoliationibus viduarum, de exactionibus pupilulorum vestes hujusmodi conquiruntur! Hinc habentur mutatoria in perticis, hinc sumuntur impensæ in sumptuosis beneficiis, hinc saginantur ventres in conviviis accuratis, et ab illis habet nobilitas sæculi cibos lautiores, et quæque pretiosa, qui pene assidue vivunt in paupertate suprema. Utinam tu, filia, ista sæpe recogites, nec juxta exigentiam alti sanguinis tam affectes huic sæculo conformari, quam placere illi studeas, qui altissimi Patris Filius voluit humiliter humanari! Pensa quid illi debeas, qui et te de nihilo fecit, et sua signavit imagine, similitudine insignivit, visitavit incarnatione et conversatione docuit, redemit passione, glorificavit resurrectione, sublimavit ascensione, Spiritus sancti gratia confortavit? Totam te illi debes qui se totum tibi contulit, licet te carnali marito placere oporteat; ille nihilominus jus suum in te repetere non desistit. Certe licet animam et corpus creaverit, licet utrumque juris ipsius sit, jus tamen tui corporis interim pro lege conjugii viro cedit; sed animam sibi vindicans, in jus alterius transire non sinit. Carnalis maritus sponsus est carnis tuæ, Deus tuus sponsus est animæ: neutrum tamen eorum nulla commovet zelotypia, dum ubique permaneas fidelis et casta. Cælesti sponso debes animæ pudicitiam, sicut carnalium carnem exhibere pudicam. Ille pudicitiam animæ tuæ dotavit splendoribus angelorum, quam dotem in fidei mysterio et spei certitudine suscepisti. O si dotem hanc diligas, si sponsum hunc quasi parum tibi dederit non asperneris! Nobilibus es ortæ natalibus, et secundum carnem regio procreata et sanguine vel semine; sed incomparabiliter es ex dote ista nobilior, qua te sponsus ille nobilis investivit. Intende illi, illum dilige, ad illum suspira, quia ipse dulcor unicus, pulchritudo summa, gaudium singulare, ne propter alium jus suum illi negaveris, et cum iste carnalis vitæ afficitur, tu in illo cælesti affici spiritualiter delecteris. Justus quippe est, imo ipsa justitia, conjugii legem ipse instituit, et cum reddis unicuique quod suum est, tu quoque expers cælestis justitiæ non existis. Sic igitur in carne tua jus suum exhibeas viro, ut Deum non spolis jure suo, quia non cedit tibi in prosperum, si usurpative jus in alterius usum transferas alienum. Alligata es viro, teneris ex necessitate

illi obsequi in quantum contra legem matrimonii nihil disponit. Ille enim est præferendus in omnibus, qui et in carne mortali transitorium ordinavit conjugium, et immortalis animæ immortalem se dedit sponsum. Illam proinde tui partem secundum quam desponsata es Christo, pretioso cultu exorna virtutum, ut bonorum operum sobolem concipias de Spiritu sancto. Quidquid boni cogitas, quidquid boni loqueris, quidquid boni operis agis, totum de Spiritu sancto concipis, nec aliunde potest concupiscentia animæ secundari, quam de conceptione gratiæ Spiritus sancti. Summa itaque vigilantia opus est, ut omni custodia serves cor tuum, si tamen dedicasti illud in Spiritus sancti habitaculum. Quod si non feceris, quid agis? Qualis vel quomodo sustines diem mortis cominus venientis? Veniet, veniet, et cito veniet certissimæ mortis incertissima hora, et felix tu si, cum venerit, invenerit te paratam. Sit igitur tibi humilis animus, castum corpus, torus immaculatus, habitus moderatus, victus sobrius, vultus verecundus, sermo pudicus, munifica manus, quæ pro facultate indigentibus necessaria largiatur. Alioquin non poterit excusari conjugium, præsertim cum non de imperio, sed de indulgentia concedatur. Nota quia indulgentia dum meliora non eligit, remedium quidem habet, sed præmium non acquirit. Igitur conjugium quod de indulgentia concessum est, instituitur ad remedium, et ipsum inefficax, nisi trium honorum observantia defendatur. Primum, est fides; secundum, spes proliis; tertium dicitur sacramentum. Fides est, cum sic se invicem servant, ut nec alterutrum a carnis debito fraudent, ne dum vivunt copulam alienam requirant. Spes proliis est, ut eo studio et intentione conveniant, ut de fidei sacramentis erudiant et Dei cognitione informant quod gignunt. Sacramentum est, cum duo in carne una viventes ita similitudinem Christi et Ecclesiæ sua unanimitate exprimunt, ut nulla ratione tam individua unionis divortium querant.

Si tribus his bonis conjugium a culpa defendentibus, opera misericordiæ et pietatis adjuveris; si in ipso licito carnis opere modum mensuramque teneris; si dies solemnes et jejuniorum ferias profectibus animæ deputatis in hujus carnis usum non usurpaveris, nequaquam a salute longe eris. Ideo mater ejus dies illos instituit, ideoque tempora jejuniorum observantiis deputavit, ut quicquid in carnalium transactionibus culpæ admittitur, confessione, oratione, elemosynis, in his temporibus diluatur. His temporibus convenit animam vacare et videre quam suavis est Dominus, quæ abunde experitur in aliis temporibus, quam fœda est caro, quam vilis est mundus. Ecce, amantissima mea, formulam hanc me tibi depingere coegisti, ad quam si viam tuam et vitam correxeris, et tibi gloriam, et mihi lætitiâ adaugebis. Ille tibi vires tribuat, ille te, sponsumque tuum, sobolemque tuam, in omni pace et salute custodiat, qui se dili-

gentium vota semper prospicit, et felici perseverantiæ in præmium se exponit. Vale.

EPISTOLA X.

AD GUILLELMUM NOBILEM ADOLESCENTEM.

Timorem Dei in primis et Mariæ Virginis cultum ei commendat.

GUILLELMO SUO bonæ indolis adolescenti, frater A. peccator, vanam sublimitatem alti sanguinis nobiliori morum gratia et gloria transvolare.

Postulas, filii, et instanter petis tuis litteris meis aliquam tibi virtutum formulam excidi, cui tuæ initia imprimas juventutis. O vere laudabilis, et digna omni exauditione petitio, quæ signum futuræ sit evidens probitatis! Utinam subesset mihi ratio, suppeteret ingenium, scientia infulgeret, afflueret B eloquentia, quo te vere prophetis studiis informarem! Puerum sane insignem moribus, generis sublimitate conspicuum, non decet ignobili degenerare studio, nec inanis scientiæ fallaciis demerari. Veritate opus est, non mendacio; certitudine, non fallacia; stabili inhærendum est, non mobili; pleno incumbendum est, non vacuo; solido innitendum est, non inani. Qui aliter fecerit, casurus est, et risum merito suo faciet spectatori. *Filii hominum, usquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendacium (Psal. iv)?* cum neutrum, sive vanitas, sive mendacium sit mansurum. Utrumque malum, utrumque vanum, nec aliqua ratione vestra dilectione est dignum; quod utrumque est C damnabile et damnosum. Est solida veritas, et vera soliditas, quæ diligitur securius, quæretur justius, utilius teneatur. Ipsa est animi virtus, Verbi videlicet incarnati dilectio, quem nosse vivere, cui servire regnare est, et diligere sola salus. Ipsa est philosophia humilium, simplicium sapientia, lætitiâ proficientium, pervenientium plenitudo. Disce, filii, huic philosophiæ intendere, et tuis honorare principiis, ut et tu ipsius initium consequaris. Hujus initium sapientiæ timor est, qui dum ad liberalium artium scientiam parvulos nutrit et erudit, vitiis quibuslibet ferulam suæ correctionis opponit. Sub timoris magisterio tenera parvulorum initia convenit erudiri, ut ad disciplinas, quas diximus liberales, possint liberius postmodum promoveri. Timor amico D verbere castigat animum, ne aut de generis, aut scientiæ nobilitate superbiat, ne de corporis incolumitate lasciviat, ne de successibus, aut lasciviis insolescat. Bonus magister timor est ubique, animum continua lectione sollicitat, ne interruptis seriis, ad otia vanitatis divertat. Denique de parcimonia in conviviis legit, in cubilibus de pudicitia, de frugalitate in colloquiis, in actionibus de justitia, in moribus de innocentia, in obsequiis de modestia, de disciplina in cunctis. Filii, si hujus magistri ferulæ adolescentiæ tuæ manum non subdlexeris, faciet te Dei docibilem, ac per hoc mortalis sapientiæ non ignarum. Dei quippe agnitio immortalis est sapientia, et si dilectio cognitioni adfuerit, bonum te facient et beatum: bonum pri-

mo, beatum postea; quia ad beatitudinem gradus est bonitas, sicut fructum in naturalibus flos præcedit. Ubi se bonus in florem non fuderit, inanis est fructuum expectatio, nec illi beatitudo speranda est, cui bonitas non infloret. O si juvenus tua floris hujus amœnitate vernaverit, vernantique pulchritudini etiam odoris suavitas societur! Huic certe flori non desinit decoris amœnitas, et odoris suavitas, quia gravitas disciplinæ et opinio bonæ famæ inserviunt bonitati. Verum floris hujus genus multiplici diligentia colitur, et ad hujus philosophiæ mysterium, septem quibusdam gradibus, quasi totidem disciplinis liberalibus pervehitur. Prima est artium istarum humilitas, per quam et homo ad sui cognitionem reducitur, et contemnenda sæculi vanitas edocetur. Secunda est pudicitia carnis, quæ carnalibus adversatur illecebris, ut antidotum continentiæ incentivis libidinum opponatur. Tertia est sobrietas, mater continentiæ, vel pudicitia quæ dum recidit omne superfluum, insolescere non patitur corpus celeriter moriturum. Quarta est veritas quæ, dum regulis justitiæ linguam erudit, vanitatem et mendaciam labiis interdicat. Quinta est benignitas quæ, tam cauta circumspectione erga omnem hominem agit, ut nulli faciat quod juste pati ipsa non velit. Sexta est pietas, quæ tam larga liberalitate fraternis se necessitatibus exponit, quanta sibi subveniri in sua necessitate requirit. Septima est charitas, quæ, Deum tanto amore complectitur, ut mandatis ejus nullatenus reluctetur. Ex his septem disciplinis liberalibus provenit bonitas cui summe bonus beatitudinem pollicetur. Quæ disciplinæ merito liberales dicuntur, quia quos ad cœlestem philosophiam instituunt expeditos et liberos et libertatis spiritu plenos reddunt. De timoris autem magisterio, de magistri hujus auditorio artes istæ dicuntur, quia procul dubio, qui timoris reus esse discipulus, nec bonus esse poterit, nec beatus. Scriptum quippe est: *Qui sine timore est, non justificabitur (Eccli. 1)*. Cum igitur timor sit initium sapientiæ, si sapere cupis, Deum time. De ipsius amore taceo; quia satis est tibi interim per timoris initium vitii resistere lubricæ juvenutis, donec processu temporis ad virtutes proficias: quod ex studio fit amoris. Cum enim initium moribus sit animæ, cui unitus est, sanitas, satis est interim morbi causas excidere, ut non fomenta vitii ministrentur. Cæterum, fili, in fine epistolæ unum tibi consulte suadeo, quod sicut est jucundum et facile, ita et honestum, et utile, et plenum gloriæ et honoris. Mariam cole et dilige, illam venerare et lauda, illi mundis et medullatis studeto placere obsequiis, quam sic non dubites totius dulcoris et odoris præferre plenitudinem præcellentem. Illam tibi in matrem suscipe, in nutricem dedica, elige in sponsam, in amicam constitue: quam cum charitatis tuæ dono investieris, et amoris ejus suavissimi prædulcia oblectamenta percuseris, nullam prorsus aliam contingere poteris.

A O felicem violentiam qua regnum cœlorum diripitur, quia revera maxima opus est violentia in carne fragili et corrupta perseverantis pudicitia propositum custodire! Illis tamen est facile, quos illexit amor nostræ Virginis, quæ cum sit ubique imperiosa et præpotens, est etiam ex miseratione gratuita, si illam amaveris, tuumque illi dedicaveris corpus, tibi etiam non deerit amor meus. Alioquin quomodo potero vel illum respicere, cui tantæ suavitatis delicias videam non placere? Vale, vive et dilige quam diligere est, vivere et valere.

EPISTOLA XI.

AD G. MONACHUM PONTINIACENSEM.

Formam instituendorum novitiorum ei præscribit.

B Fratri et amico in Christo charissimo G. monacho Pontiniacensi, frater A. peccator, salutem in Spiritu sancto.

Importuna nimis instantia me, charissime, compulsi, ut tibi de ædificatione animæ aliquid scriberem, et maxime quod ad institutionem novitiorum pertineat et doctrinam. Rem certe postulasti difficilem, ut quo modo novitii instituantur edoceam, qui nec fui in mea conversione novitius, nec adhuc in mea hac conversione [f. conversatione] maneo innovatus. Cum enim aliquando canonicæ sinceritatis albedine infelici commercio in monachum denigraverim, et nunc, Deo volente, de p'ena illa et peregrina nigredine ad candorem virginis liliosæ reversus sim, licet me pœnitentem misericors illa susceperit, non tamen in novitium me recepit. Et certe cum veteratæ deformitatem nigredinis nondum a me præsumptæ institutio novitatis obliteret, quo pacto philosophari me compellis de sanctæ splendoribus novitatis? Novitius enim, si rem sui nominis tenet, eo a veteris hominis deformitate exiit, quo in novi hominis pulchritudinem per correctioris vitæ studium reformatur. Ego, ego nondum exutus a veteri necessario tibi excidere formam novi. Verumtamen ex debito sponsonis meæ teneor dicere aliquid, quia instantia tua promittere me coegit. Igitur quia novitii a novitate transsumuntur, quæ sit ipsa novitas, quæ vetustas illi contraria inquiratur. Et quia non prius quod spirituale est, sed quod animale, de veteri homine prius videndum est.

D Quatuor sunt in quibus hæc vetustas potissimum consideratur, scilicet amor mundi, cura superflua proprii corporis, usus peccandi, defensio peccati. Amor mundi triplici animam vetustate corrumpit: accendit enim eum ex desiderio dignitatis, inflat eum appetitu vanæ laudis, onerat et aggravat divitiis quæstuosis. Hæc omnia, aut de cordis superbia veniunt, aut eidem superbiæ fomenta suggerunt et supponunt. Illum vero animalis corruptionis dispendio necesse est antiquari et senescere, et ita propinquare ad interitum, quem constat veneno superbiæ esse infectum. Antiquus enim serpens, dum initium omnis peccati superbiæ humanæ naturæ in suis adhuc vitii venenatissime instilla-

vit, dum suæ veterosæ antiquitati illam obnoxiam fecit, indulta beatæ novitatis gloria spoliavit. Quem igitur per superbiam terrenæ dignitatis inflat ambitus et extollit, ventosæ laudis anhelatio exsufflat et subruit, avaritia ex quæstu divitiarum in pulverem spargit et perimit; hic talis ex multo vitiorum senio veterascit. Et hoc quidem solet amor sæculi in suis sectatoribus operari. Cum enim mundus in maligno positus sit, et nequissimum sit ipsum quærere, cum vanitas sit et umbra volatilis, et insanum sit post ipsum currere, non sanæ mentis est, sed desipientis hunc amare. Nam quid est amor mundi, nisi quædam phrenesis animi quæ, dum nescit quæ sursum sunt quærere vel sapere, sed quæ sunt super terram, quasi a sensu bonæ valetudinis mentem efficit alienam? Qui itaque novitari desiderat, a vanissimæ vetustatis ejus insaniam cor avertat; alioquin non poterit novis sapientiæ interesse studiis, nisi prius, amota insaniam amoris amentia, factus fuerit compos mentis. Verum tunc primo ad mentem redire incipit, cum jam stabili proposito de sæculo deserendo disponit, satagens ut extra limen propriæ domus mundi eum non comitetur affectus; sed in ipso limine quo de propriis rebus cœpit egredi, ibi incipiat mundo mori. Non, inquam, debet eum mundi amor prosequi ad portam monasterii, quia ibi secundum facit gradum, ubi etiam relicturus est corpus suum. Hinc est quod Deus ad Abraham sic locutus est, dicens: *Exi de terra tua, et de cognatione tua, et veni in terram, quam monstravero tibi (Gen. xii)*. Terram quippe bonam et optimam, terram lacte et melle manantem non videre, multo minus intrare idoneus, nisi prius a terra spinas et tribulos germinante, et a cognitionis carnalis affectu robur mentis effeminante exisset. Hinc est quod animæ quam instruit Spiritus sanctus per Psalmistam, sic dicit: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam (Psal. xlv)*. Audi, ut credas, quia fides est ex auditu; vide, ut diligas, quia multum proficit dilectio ex affectu; inclina aurem tuam, ut obediens et jussa peragas, quia dilectio comprobatur ex actu. In quo autem obediens, obliviscere populum tuum, et domum patris tui; alioquin non concupiscet rex decorem tuum. Non, inquam, erit in te decor, qui sit in concupiscentia regis, nisi de terra tua et de cognatione tua exiveris, nisi domum patris tui et populum tuum oblita fueris, nisi per oblivionem vitii carnis et concupiscentiis moriaris. Hinc est quod per seipsum Dominus in Evangelio sic ait: *Qui non reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut agros, propter nomen meum, non est me dignus (Matth. xix)*. Et certe si propter Deum relinquenda sunt licita et necessaria, quanto magis pro eo illicita et superflua devitanda? Sed quia fugitivum mundi perduximus ad portas monasterii, ut secundum innovationis suæ faciat gradum, qui in exitu de Ægypto fecerat primum, nos quoque currentis orationis hic gradum figimus, ut recepto paululum

A spiritu, hic secundum hunc gradum et ejus considerationem fortius ascendamus.

Forsitan, clarissime, dum hæc legis, irasceris; et qui tibi petieras destinari utilia, forsitan irrides minus necessaria scriptitantem. Sane cum excusationem nolueris, sed nec dilationem recipere, factus sum insipientis, tu me coegisti. Veruntamen quod semel cœpi, non desinam prosequi; et si petitioni tuæ non sufficiam, meæ tamen utcumque satisfaciam sponcioni. Tibi enim, non juxta velle tuum, sed juxta posse meum, spondeo me, si recolis, pariturum. Igitur qui, convertendi studio, primum innovationis suæ gradum fecit in contemptu mundi, secundum facturum est in ingressu monasterii, in postponenda scilicet cura propriæ carnis, quæ tamen, juxta Apostolum, in necessariis non negatur. *Carnis, inquit, curam ne feceritis in desideris (Rom. xiii)*. Naturæ consulendum est, non culpæ; necessitati prospiciendum est, non indulgendum voluptati: *Voluptas enim habet pœnam, et necessitas parit coronam*. Et item illud de Regula (c. p. 7): *Mors secus introitum delectationis posita est*. Cum igitur ad portam monasterii veneris, et ibi vestem animæ carnem exueris, et quam de mundo tuleras, ipsi adhuc reclamanti mundo remittis. Tuleras quippe vestem hanc de anathemate, de corruptione illam susceperas, enutrieras eam cum vitiiis et concupiscentiis, et ideo extra sanctuarium debes dimittere quidquid in ea mundi impuritas potest reclamare. Naturam condidit Deus, auctor culpæ non exstitit; nec nos debemus odisse aut persequi quod suo non remittitur Creatori. Natura fovenda est, et auctoris sui mancipanda negotiis; enruptionem tamen et vitia, quæ a Deo non veniunt, persequamur. *Nemo, ait Apostolus, carnem suam odio habuit; sed diligit, et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam (Ephes. v)*. Veruntamen in tantum carnem descriis, in quantum affectibus suis emoreris, in quantum vitiiis suis et concupiscentiis suis valefacis. Intra Spiritus sancti auditorium, nihil prorsus carnis est inferendum; sed solum sine carne introeat spiritus, ubi solis est spiritualibus intendendum. Non debent sane caro et sanguis spiritualibus interesse negotiis, nec ea quæ ad regnum Dei et justitiam ejus pertinent participari digna sunt quæ regnum Dei minime possidebunt. *Caro, ait Apostolus, et sanguis regnum Dei non possidebunt (I Cor. xv)*. Hoc est ergo carnem foras relinquere, nihil ei præter necessaria quærere, et sola illa judicare necessaria, quæ secundum discretionem Patrum potest ordinis forma pati, et locus tribuere quem petisti. Ne remanseris infra, nihil ultra quæsieris, sed regia via incede per medium, quia et superspatiosum est ultra limites Patrum progredi, et vitiosum est infra eorum terminos remorari. Si mediator vis amicitias jungere, si digne vis ministerio medicatrici assistere, vide ne discedas a medio, vide ne quid nimis, ne quid facias sine modo. In oculis homi-

num piis conformare moribus conviventium, sed intus scientia coram Deo, si potes, alios transgredere diligendo, hoc solum est in quo moderator sæculorum nostra delectatur immoderantia, cum nostri amoris in ipsum affectio sine modo intenditur et mensura. Ipse auctor omnium omnia condidit, et quod creaturis contulisse cognoscitur, hoc requirit. Habe pondus, serva numerum, mensuram tene, nec dividi poteris ab auctore. Falsitas non habet pondus; unde fertur et evolat in interitum. Pondus nescit levitas, cor non sinit esse stabile neque firmum. Numerum non servat singularitas, cum sit numerus collectio unitatum. Ubi regnat diversitas, non est collectio, sed divisio unionum. Modum ignorat superfluitas, et nihil ab ea admittitur mensuratum. Falsitatem devitet sancta novitas, ne quid in ea sanctitatis specie simulatorie pallietur. Singularitatem suspectam habeat, ne divisa ab aliis, non cum aliis numeretur. Intemperantiæ superfluitatem effugiat, ne moderatori per immoderantiam reluctetur. Subsistat in pondere gravitatis ad disciplinam, in pondere veritatis ad iustitiam, in pondere stabilitatis ad perseverantiam, ne a proposito suo decidat, ne a loco quem elegit abscedat. Beatus plane quem ponderis gravitas reddit stabilem, ratio numeri socialem, moderatio mensuræ frugalem. Stabilem in fide, socialem in charitate, frugalem in conversatione. Quid hic jam carnis remansit, quominus spiritus Spiritui sancto intendere totus possit? Hinc jam ad lectionem tanti magistri, in secretarium animi de variis animæ officiis. Officia diversa conveniunt, et pro deliciis affluentis et influentis sapientiæ de corporalibus cogitare contemnunt. Nam etsi intra monasterium de institutione obedientiæ corporales abundant observantiæ, nihilominus est eorum translatio spiritualis, quatenus agentis intentio sit cœlestis. Sicut enim cœlestia terrena intentione transacta plerumque agentibus carnalia sunt, sic et carnalia spirituali intentione transacta his efficiuntur spiritualia qui hæc agunt. De cætero sibi caveant qui spirituales esse contendunt, ne se eis Satanas in angelum lucis transfiguret, ne de prætextu salutis negotium perditionis obumbrat. Provideant, inquam, sibi, ne sicut in tempore vetustatis suæ habuerunt usum peccandi, ita in tempore novitatis circumspicere careant timore peccati, quia contra peccandi usum solliciti habeant timoris remedium opportunum. Ut enim consuetudo peccandi de insolenti securitate nascitur, ita et assueti timore repellitur; quia, sicut est securitas initium malitiæ et progressus, ita timor Domini est initium sapientiæ et proventus. Hic jam, quia loqui de tertio convertentium gradu aggredimur, opportunum est, ut recepto paululum spiritu, ad executionem sequentium reparerur.

Quantumlibet, dilectissime, ab hoc opere meæ parvitas dissentias, quod forte dixerim alia et aliter quam sperabas, tamen sicut spero,

PATROL. CCXI.

A nunquam sic avertes oculum, quin ex integro legas totum. Obsecro autem te, cum legeris, ne me nimis festinus damnaveris; sed prius omnia prospice diligenter, et tunc de his quæ reprehensibilia sunt, opportunius judicabis. Certe cum amicus sis, amici turpitudinem non nudabis, sed satages quomodo apud te sit occultum quod pro vitio suo fore videris occultandum. Ego autem ne reprehensionis formidine videar ab inceptis desistere, nihilominus prosequar quod incoepi. Cui cœlitus datum est pro amore paupertatis, mundi amorem contemnere, et continentiam laborem carnis voluptati præponere, satagere debet omnimodis ut usum peccandi eliminet timor Dei.

B Sed, dicit aliquis, quomodo potest habere peccandi consuetudinem, qui jam mundum reliquit et carnem? Sed certe qui per mundi contemptum et carnis despectum carnales illecebras devitavit, huic contra spirituales nequitias certamen jure remansit. Quid, si forte retinuerit in affectu, quod effectu relinquit et actu? O quanti hodie sub religionis habitu vivunt, qui, etsi specietenus mundo vel carni non serviunt, in corde tamen reversi sunt in Ægyptum, et interna cogitatione relapsi sunt in peccatum! Speciem quidem sanctitatis actu et habitu præferunt, sanctitatis voto et professione addicti sunt; sed nomen habentes quod vivant, intus mortui sunt; quia, cum foris pauperes et continentibus appareant, mente tamen ad gloriam transitoriam laudis, vel ad gradum cujuslibet dignitatis aspirant. Cum enim per illa duo prænominata superius, scilicet mundi contemptum, et carnis despectum, spiritus immundus ab homine exierit, cum per loca arida et inaquosa, scilicet corda sanctorum spiritualia, requiem sibi non invenit, ad prioris domus habitaculum semper redire intendit, et dicit: *Revertar ad domum meam unde exivi (Luc. xi)*. Cum itaque viderit domum illam mundatam quidem a pristinis sordibus, ornatam religiosi traditionibus, vacantem vero a spiritualibus desideriiis, et cogitationibus otiosis intentam, tunc ad illam cumulator redit, et deinceps sibi cautius hanc defendit. Assumit enim, ut testatur Dominus, septem alios spiritus secum nequiores se, et ingressi habitant ibi. Tunc sunt novissima hominis illius pejora prioribus: quia, qui ante religionis habitum et votum apparebat quod erat manifeste malus, deinceps intendit quod esse non satagit, videlicet dici sanctus. O quam infelici commercio qui mundum cum immundo ejus principe a Spiritu sancto expulerat, spiritumque suum Spiritus sancti magisterio votiva necessitate subdiderat, iterum expellit, et effugat a se Spiritus sancti gratiam, et spiritum suum immundo remancipat possessori! Ex hoc hypocrita persequitur et effugat Spiritum sanctum, sicut et Spiritus sanctus disciplinæ effugit fictum. Plane Spiritus sanctus non effugeret, nisi persequeretur eum aliquis et fugaret. Persequitur autem ipsum et effugat, qui eum pietatis gratia intentione

prævæ voluntatis abnegat, speciem tamen virtutis A ad deceptionem et elusionem gratiæ usurpative retentat. Duplici quidem injuria Spiritum veritatis fictus prosequitur, quod et ipsum a se violenter extrudat, et violentius speciem ejus ad usus contrarios raptor crudelis usurpat. O detestabile malum! o pene inexpiabile facinus sub prætextu mansuetudinis exacerbare summæ mansuetudinem bonitatis? o summa infelicitas, sub novi hominis formam totum conformare se veteri, et sub novitii appellatione et habitu vitiosæ vetustatis retinere senium in affectu! O si post abrenuntiationem mundi, si post abjectionem corporis, negata fuisset janua cordis, vigilantia commissa timoris, non intrasset ad cor spiritus fictionis! Solertissimus est enim janitor iste, et amor tam subservit humiliter, et fideliter ministrat, ut nihil omnino quo amoris festività perturbetur, admittat. Nunc autem quia et male ostium viatori patuit, immundus spiritus, assumptis secum septem aliis spiritibus nequioribus se, ad suam domum recurrit, ut per septenarium comitantium vitium intelligas in mensura; quia enim septem diebus universa temporalitas agitur, per septenarium universitas designatur. Moneantur ergo novitii ut in tertio gradu se credant timori, quia frustra facti sunt continentes, si aliquatenus sine timoris custodia dimiserunt cordis fores. Beatus plane homo qui semper est pavidus; sicut enim timor Domini malum non operatur, ita qui fuerit expers timoris, esse poterit expers et salutis. Qui sine timore est, non justificabitur; non poterit sapere, quandiu sine initio fuerit sapientiæ. Timor enim est initium sapientiæ, nec aliquid insipidum intus intrare patitur, ubi amor in splendoribus sapientiæ jucundatur. Splendores sapientiæ sunt virtutes animæ, per quas in secretario pii cordis festa continuantur amoris. O felix novitas! o nova festività, quæ non in cœno sæculi, sed in cœlo puri animi celebratur! Ad festa hujusmodi invitantur novitii, qui tanto festivius celebrantur interius, quanto vigilantius servat cordis aditum timor sanctus. O quam strenue se habent animi de tanto janitore securi! nec melius omni custodia cor nostrum servare, quam si hunc janitorem habuerimus circumspicuum.

De cætero humilitas comes timoris individua tanto securius, quanto secretius cordis disponit officia; et quidquid in luce sapientiæ ordinatum viderit, ad amoris arbitrium ordinat et componit. Humilitas sane nunquam sine contubernio discretionis progreditur; sed tanto se cautius ubique et in omnibus agit, quanto ex timoris familiaritate et consortio semper forniculosa, semper sibi suspecta existit. Humilitas mirum in modum quanto minus se reputat, tanto abundantia gratiarum exuberat; quia nimirum fons sapientiæ, qui de medio paradisi voluptatis egreditur, in illam tanquam in locum humiliorum de supernis induere lætatur. Illic jam grata et gratiosa humilitas singulis quibusque

virtutibus suas in mente mansiones constituit, officia singulorum disponit, et nihil tam in corporeis sensibus quam in affectibus animæ geritur, quod non humilitatis timorata magisterio gubernetur. Denique intentioni rectitudinem et simplicitatem assignat, rationalitati deputat sapientiam, et ut præcipuam ibi discretio teneat mansionem, ad irascibilitatem se colligit æmulatione, et zelus Dei secundum scientiam est exercendus. Concupiscibilitatem pariter charitas, geminoque in Deum et proximum hanc inflamat affectu. Intellectum irradiat veritas, quæ, dum splendore suo errores quosque depulerit, ad gratiam quoque contemplationis perducit. Apud affectionis puritatem hospitatur misericordiæ pietas, et iude sine acceptione personarum miseris necesse habentium se exponit. In voluntatis palatio justitia sibi tribunal constituit, et inde moribus et operibus, sensibus et affectibus æquitatis edicta imperiosa severitate proponit. Pax viro in conscientia testimonio sibi quietis cubiculum ponit, cui tanto suavius osculum justitiæ porrigit, quanto omne peccati cauterium a veritatis proposito tollit. *Justitia, inquit, et pax osculate sunt (Psal. LXXIV)*. Tunc nimirum pacem justitiæ osculatur cum sat agente justitiæ, sic voluntas ad unguem tota corrigitur, ut de nullo ipsius cauterio conscientia mordeatur. Sed et pax ipsa osculatur justitiæ, cum pacis æternæ susceptio laboriosam justitiæ remunerat actionem. Ecce quæ et quanta eis inveniunt, qui novis conversionis suæ gaudiis timorem deesse non sinunt. Revera ibi locus peccandi consuetudini non habetur, ubi, juxta Psalmistam, *Domino in timore servitur (Psal. II)*. Cæterum illi frequenter desipiunt, qui initium sapientiæ Dei timorem negligunt, nec tam sæpius in peccata corruunt, sed etiam, quod gravius est, peccata defendunt. Sicut enim ille qui justitiæ innovat, semper se in principio sermonis accusat, sic e contrario, qui justus non esse, sed videri appetit, accusatus ab alio se defendit. Quanto nimirum subtilius laboriosa arte simulationis se fictus palliat, tanto gravius palliationis suæ denudatio hunc molestat. Difficile enim qui fictus est, sic in sua prævalet simulatione celari, quin valeat signis aliquibus D deprehendi. Sed jam quia de quarto convertentium gradu loqui incipere volumus, hic ea de tertio finiamus.

Cum ab initio hujus opusculi me prius de vetustate dicturum postea de novitate promiserim: nunc autem cum de utroque nimis et permiste locutus sim, jure lectionis non mereor gratiam, quod meam nescierim aut neglexerim persequi sponsonem. Siquidem actum est. Sed tu, frater charissime, non acquiesceres, nisi meam prodero me insipientiam cogisses. Tibi ergo, tibi imputandum, quidquid in his litteratis inventes minus rectum. Ego vero qui prodero insipientiam meam cœpi, de quarto quod promissum gradu perloqui non desistam. Quam sit noxium, quam sit vetustati obnoxium peccata defendere, ex hoc satis intelligitur, quod

inter omnia salutis remedia nihil confessione salubrius prædicatur. Et quid est confessio nisi proprii reatus accusatio, cum humiliter et aperte et integre et fideliter peccata sua illi condens dicit qui super eum super hac re potestatem accepit: Teneor siquidem illi peccata mea per confessionem detegere, cui animæ meæ claves a Domino sunt commissæ. Divinæ institutio humilitatis remedium exhibuit, diabolicæ defensionis elatio excusationis latibulum adinvenit. Eadem quippe malignitate, qua vult et facit virtutis æmulus peccata fieri, eadem vult malignitate celari. O si primus parens humani generis excusationem non quæsisset in peccatis! Certè si suam culpam humiliter excusasset [f. accusasset], non tam crudelem mortis sententiam excepisset. Nunc autem delinquere et delitescere voluit, qui cor suum in verba malitiæ declinavit. *Muller*, inquit, *quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno et comedi* (Gen. iii). Quid miser agis? Quid culpam tuam in auctorem refundis? Num propterea ille peccavit, quia sociam mulierem tibi concessit? Tibi magis imputa, tu magis accusa, cum in tua esset potestate positum scire et posse vitare peccatum. Igitur, sicut in remediis aliquid humili confessione salubrius non habet, sic inter crimina peccati defensione nullum nocentius invenitur. Qui peccata defendit, et veritatem abnegat, et persecutor est pietatis. Qui confitetur et accusat, meretur justitiam, et amicus efficitur veritatis. Et hoc quidem agit timor humilis per hoc justificari impetrans a peccatis. Totum et iuge est timoris officium, virtutibus dare operam, nominis confessioni insistere peccatorum. Mirabiliter confertur industria timoris sanctæ negotio innovationis, dum et cordis aditum foris a criminibus quibusque defendit, et incidentes intus pulveres lavacro confessionis abstergere satagit. Quæ sunt crimina non opus est tibi ostendere, quibus mundum aspicias plenum esse. Quid? incidentes pulveres dixerim forte, præsertim cum præ sui subtilitate nonnisi forte, purgationibus oculis videantur. Quid autem sunt incidentes pulveres nisi cogitatus innumerabiles orationis tempore animæ oculis involantes? Nonne quasi quosdam infestissimos pulveres pariunt mille

A sane sanctus aufert se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Qui sine intellectu sunt, plane sunt irrationabiles, ac per hoc sunt etiam bestiales. Si itaque opus tuum sine intellectu fuerit, hoc est irrationabile, nonne erit obsequium bestiale? Sed *si bestia tetigerit montem, lapidabitur* (Exod. xiv), quia qui bestiali mente, hoc est sine intellectu, divinis inservit officiis, magis ex duritia cordis lapidei cruciatur quam oblectet eum divinæ præsentis bonitas tam suavis. Jugiter igitur et assidue de his est facienda confessio quæ abundantissime semper invenit circa penetralia cordis, quod debeat accusare et plangere in facie sacerdotis. In planctum animæ veniat quod de præteritis malis nondum digne poniteat, quod malis instantibus provide nimis restat, quod accipiendis Dei beneficiis se indignum exhibeat, quod tot et tam sæpe acceptis ingrata existat. Non negligat plangere et exprimere motus et resolutiones immundæ carnis contra munditiam et gratiam honestatis. Sensus accusare non negligat corporales ad gravitatis et disciplinæ discidium, pro suis diversitatibus, evagantes. Delicta quis intelligit? Quis intellectum ad liquidum comprehendit? Quoties accommodamus aures animi suggestionibus inimici! Quoties affectu recurrimus ad oblectamenta mundi! Quoties efficimur transgressores voti! Quoties negligimus præcepta Dei! Quoties in divinis officiis somnolenti sumus aut tepidi! Quoties ad obedientiam segnes et tardi! Quoties negligimus curam proximi! Quoties ei facinus quod nollemus ab ipso pati! Quoties ab ipso exigimus districte, quæ ei, si exigeret, minime faceremus! Sæpe adversitate dejicimur, prosperitate extollimur. Sæpe de bonis quod per gratiam Dei aut habemus aut agimus, non Dei sed nostram gloriam quærimus. Sæpe dissimulamus quod multum volumus; sæpe simulamus nos aliud esse quam simus. Sæpe de malis in nobis agnitis minus quam oporteret confundimur, sæpe in maledicta aliorum indiscreta æmulatione invehimur. Sæpe contra Dei justa judicia murmuramus. Sæpe cum fratres nostros ædificare debemus, his potius corruptionis exempla monstramus.

Hæc quidem omnia omnibus meis similibus satis communia sunt, præter spiritualia quæ singulis pro casuum varietate contingunt. Qui ita sub religionis habitu hæc in se sentiunt et consentiunt, expertes procul dubio sanctæ novitatis existunt. Qui vero sentiunt et dissentiunt, et ex ipso sensu dolent et plangunt, jugiter confitendo accusant, et quantum prævalent corrigunt, sicut propter hoc nomen novitii et virtutem non perdunt, sic festivæ novitatis gaudio non carebunt. Perseverantiæ studeant, desiderio puritatis insistant, et ut facilius suum obtineant desiderium, timor cordis non deserat ostium, quod ubi talis permanserit ostiarius, pereundi non poterit esse metus. Timor est humilitatis nutritius, confessionis seminarium, custos innocentis, patientiæ fundamentum. Timor est æmulatio disciplinæ,

castimoniae paronymus, virga iustitiae, misericordiae consiliarius, initium sapientiae, amoris praebulus, cubicularius conscientiae, vitae decus, O felicem animum, cui vitiorum vias timor obstruit, ut in his splendoribus sapientiae devotione libera solemnizet! Hic de contemptu mundi beata paupertas exoriens sicut adhuc ambitione novitia vitae divitias melioris. Hic virtus continentiae de interdicta carnis superfluitate exhilarans exutum sua vetustate spiritum novis gaudiis vitae sociat spiritualis. Hic timor Dei consuetudinem peccandi exterminans non patitur inquietari a vitis internae solemnibus novitatis. Hic confessio humilis de industria et operatione timoris cordis interiora circueiens, singula de peccato caute arguit et accusat, ne de securitate solemnitas insolescat, et miro modo quae facta sunt conferens, faciendis proponit ante oculos exemplar Dominicæ passionis. Dumque Jesum Christum et hunc crucifixum cordi reducit ad memoriam, in æstimatione tantæ rei suam non reputat actionem. Et revera quæ potest in nobis æstimatio esse virtutis, dum consideratur patientia misericordissimi Redemptoris? Non exhorruit sputis et colaphis illam faciem gloriosam exponere in quam angeli concupiscunt. Non veritus est dorsum flagellis, caput spinis, membra clavibus configenda supponere vel subjicere, quæ nihil penitus meruerunt. Meruerunt dico de pœna. Nam dum hæc tolerant sine culpa, nos a debito pœnæ et culpæ per indebitam gratiam absolverunt. Nos igitur adhaerentes illi, imitemur illum, et quæ illi de voluntate nostra pro nostra necessitate promisimus, ad nostram gloriam, per ejus gratiam pro nostræ facultatis modulo persolvamus. Si durum visum fuerit itineris arrepti propositum, ad nostræ Virginis confugiamus auxilium, quia cui se misericordiasima illa auxiliatricem præberit, in omni tribulatione nostra et angustia fortis erit. Candorem liliosæ ejus innocentiae trahamus in nos per munditiam conscientiae, nec desit nobis cum pudicitia carnis instantia secundi operis, quo ornatur fecunditas virginialis. Ad nostræ siquidem Virginis partum totum debemus habere respectum; et si veri esse novitii, et si vere innovari volumus, novi partus gratiæ novis et plenis desideriis intendamus. Si enim per ipsam justificationis gratiam possumus obtinere, sic ipsa duce ad gloriam poterimus pervenire, ipso præstante qui ex ipsa natus est Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

EPISTOLA XII.

AD MARGARITAM VIRGINEM.

Ejus precibus se commendat

MARGARITÆ virgini, frater A. peccator, de immarcessibili castitatis lilio sponso virginum complacere.

Quoniam Christum diligere tenemur, tantum ipsius templa venerari et honorare debemus. Habi-

laculum quippe ipsius est sincera castitas, illa maxime quam Christi vera charitas consecravit. In hortis plane et liliis vernare flos campi et lilium convallium Christus Dominus invenitur. O si lilio rosa non defuerit, ut castitatis candor charitatis colore roseo suffundatur! Quam pulchræ sunt genæ, quibus ad plenum decorem amor honestatis se sociat, charitas castitati! Speciosum forma præ filiis hominum speciei hujus alligat elegantiam, quia vultus pulchritudinem morum simplicitas commendabat. Morum simplicitas, puritas affectionum, operationum iustitia, observantiæ disciplinæ laudabiles dignam faciunt animam oculis et amplexibus Confessoris. O contractum venerabilem! O nuptias honorabiles, a quibus omnis excluditur fœditas, in quibus nulla corruptio locum habet! O felicem sobolem, quæ de tali contractu processerit, quæ sicut de Spiritu sancto concipitur, ita etiam sanctæ matris Ecclesiæ uberibus enutritur! Ubera ista de cælo plena sunt, lac spiritualis doctrinæ distillantia, quo sensuum simplicitas et innocentia ad virile robur morum, divini amoris et perfectionis intelligentiæ provehuntur. Arbitror quod per Dei gratiam in hanc ætatem perveneris, quæ non jam sicut collatiano Christo Christi colludas cunabulis; sed Christo crucifigi idonea cibum possis mandare duriorum. Tu enim propter verba laborum ejus custodire vias duras et cupis et prævalere ad Crucifixi exemplum circa crucis titulos gloriari. Verum in lecto tali sponso tuo copulari non horrueris, ad thalami gaudium quandoque pervenies, qui crucis expers est penitus et doloris et laboris. Obsecro te, dilectissima, ut cum in Jesu tuo bene tibi fuerit, pro meis apud eum excessibus depreceris. Cum solito profusius tibi splendor ille festinus arriserit, dilectorem tuum dilecto tuo commenda attentius, ut quem mente adoro et diligo, te satagente et orante, tecum valeam obtinere. Amen. Vale.

EPISTOLA XIII.

AD GUILLELMUM HELIENSEM EPISCOPUM (6).

Dehortatur eum tacite a regis servitio.

GUILLELMO Heliensi episcopo dominique regis Anglorum cancellario, frater A., salutem in spiritu veritatis.

Quod sublimitati vestræ tam frequentibus litteris vel nuntiis importuni sumus, partim facit familiaritas vestra, qua immeriti fruimur, partim necessitas nostra, qua gravamur. Verumtamen neutra res apud liberales animos moleste accipitur, quia et familiaritati ne in contemptum veniat, providet congratulantis amicitiae veritas, et necessitati misericordiae compassio non negatur. Ex utroque igitur sumens audaciam, non vereor oculis vestris litteras etiam solito prolixiores ingerere, licet illos sibi detineat tam varia, tam multiplex rerum occupatio, quæ etiam sibi deesse animum non patitur nec ad horam. In tanta igitur tamque communi

(6) Guillelmum a Longo Campo, Angliæ cancellarium, episcopum Heliensem ab anno 1189 usque ad annum 1197, et regni administrum.

ruina rerum labentium animum habere perdidisse est, quia ubi per omnia discrimen virtutum imminet, vix poterit virtus ulla subsistere, quam solum diligimus in amicis; ubi nimirum illa perierit, amicos habere desinimus, et quæ conservata poterat de amico generare lætitiã, amissa tristitiã ingerit et dolorem. Felix amor! cui sola virtus in causa est; et laudabilis est amicitia, quæ sicut aliunde quam de virtute animi non habet summarium; sic nec aliunde sibi flagitat incentivum. In illa et ad illam venerationis vestræ personam diligimus; et utinam mundanæ vanitatis diluvium, cuius tam periculose innatatis gurgitibus, hoc nobis bonum non invidet in amico. Amicum sane vos dixerim, quando nobis animi virtus infuerit, ut vel ipsam adhuc habitam intentione servetis sollicita, vel elapsam quanto citius maturetis ad integrum reparare. Quam difficile est incedentem per lubricum non titubare sæpius, aut prolabi! Quam difficile est eum qui in obscuris graditur, non sæpius pedibus suis offendere, corruere gravius, duriusque elidi! Præter morem est per crepidinem montis gradu fluctuare pendulo, et vento perflante et inflante, fortius de sublimibus ad infima non extrudi. Facile istis illa eveniunt quos amor virtutis non solidat, nec illustrat cognitio veritatis. Ubi hæc duo defuerint, res est in periculo, nec aliud est vita talium, quam abyssus: abyssus, inquam, terra est, cuius facies tenebris tota obvolvitur, ubi minime virtutis studio veritatis cognitio suffragatur. Quam felix anima, quæ thesauros hujusmodi habere non negligit, quam rerum talium sursum trahit ambitio, nec inferiorum et vitiorum sæditibus patitur implicari! Ejus quippe dignitatis est animus, ut sit ei proprium sublimiora appetere, si tamen suo iudicio non fallatur. Ad hoc veritatis splendor est utilis, qui cum de rationis aere totius nebulas erroris abduxerit, etiam in fulgentem sibi sine fraude penset et æstimet veritatem. Nulla deinceps ratione splendor ille tam feliciter infulgens animo seipsum æstimanti viluerit; sed agitur in eo quasi post matutinum meridies, cum de splendoris aspectu et usu in amoris desiderium inardescit. Ex hoc amor virtutis splendori veritatis adjungitur, et exultat in mente dies una quæ nota est Domino, dies lætitiæ, dies festus. Hæc est dies quam fecit Dominus, dies exultationis, dies festus et dies lætitiæ, cuius non merentur felices experiri radios tenebrarum filii infelices. Tenebrarum filios dicimus, qui de subterraneo miseræ carnis non exeunt, qui in carecibus corporum tenebrosis deservientes operibus, nunquam alibi quam in sepulcris concupiscentiæ commorantur. O misera servitus, et omni fonte lacrymarum plangenda subjectio, esse sub sensibus putare delicias, processum et impunitatem malitiæ credere gloriam, licentiam criminum, virtutum præponere libertati! Quam longe sunt ista a fillis lucis, a cœli civibus, a contemptoribus sæculi, a justitiæ dilectoribus, a sectatoribus Crucifixi! In

Ægypto sane Israelitici non permanent, nec luti et lateris peccata affectant servilia, multo minus apud Ægyptios apostatare æmulantur. Non deterret eos maris Rubri transitus, nec solitudinis inexperta asperitas, quominus ad promissæ delicias suavitatis aspirent. Quid de Moyse duce Israelis dixerimus, qui non modo Pharaonis abominatur obsequia, verum etiam populum officiosa persuasione sollicitat ad fluentem lacte et melle manantem patriam anhellare? Non decet ducem populi, Ecclesiæ præsidem terreni regis inservire satellitio; potius est opus ejus de Ægypto progredi, et ingredi viam quam repatrians Israel imitetur. Crucis Christi bajulum tanquam ductorem itineris convenit in capite processione procedere, et ad perferendas pro salutis adoptione cruces quasi libet exemplis præeuntibus animare sequaces. O infelicia tempora nostra! O dolendos hominum mores! O plangendos illos, maxime quos habere debuimus defensores! Ductores populi terræ promissionis oblitii sunt, et voluptuosæ servitutis illecti dulcedine, se et suos Pharaonis dominio pene inaccessibiliter subdiderunt. Utinam aliquando hæc vobis Ægypti servitus præ desiderio veræ libertatis displiceat, et quod vobis collata scientia vos nescire non patitur, forti animo diligatis. Forti quippe animo, et masculinæ virtutis substantia in Ægypto non vivere feminam, ubi a Pharaone decretum est Hebræorum masculos jugulari. Felicius est in virtutibus vivere quam effeminari in vitiorum molliem, cum falsæ dulcedinis metuenda extremitas in æternæ amaritudinis absinthium commutetur. Hoc optime novit vestra discretio, et si mundus vobis imperans vos de rebus hujusmodi philosophari permitteret, et pleniorum scientiam et efficaciorum facundiam haberetis, faceretis et vos aliquando quod sciendum esse cognoscitis, et quod in his qui faciunt approbare videmini et laudare. Si laudabiles sunt apud vos quos vitæ venerabilis forma reddit laudabiles, dignum laude est ut eis quos laudabiles creditis, vos vitæ laudabilis consortio copuletis. Si morituri regis curia curis plena vos impedit, vestri potius curam cogitate officii, in quo vobis tanto opere dum creditis curæ vestræ ovibus est curandum. Cæterum, Pater, sicut vere optamus vobis quæ bona sunt, ita sumus pro vobis orantes assidue. Utinam orationibus nostris nihil obviet, quo sui efficaciam vacuentur! Latorem præsentium quem ad præceptum vestrum consensimus transfretare in Angliam, liberalitati vestræ commendamus attentius, ut de ipso sollicitudo vestra provideat, ne (quod absit!) in dispendium gloriæ vestræ, et in nostræ filialis amicitiae læsionem, tanti itineris labor, præsertim cum dispositione vestra arreptus sit, sine fructu remaneat expectato. Vale.

EPISTOLA XIV.

AD AMICUM.

Excusat se quod ejus petitioni non possit facere satis.

Patri et amico charissimo in Christo, frater A. lu-

millis ejus filius, a desideriis carnis Christi carcere A
coerceri.

Totum, Pater, humilitati vestræ debeo: et utinam tanta esset voluntas obsequii, quanta mihi est voluntas obsequendi! Nunc autem impossibilitas quæ voluntati meæ facit verecundiam, facit etiam amicum in sua pati petitione repulsam. Inconsecta nimirum præsentis temporis sterilitas, et parvulus meos ablactare me compulit, et ad aliarum domorum ubera transmittere novissime magno dolore cordis mei coegit. Unde interim, absente conventu, neminem licet recipere, præsertim cum sine fratrum nostrorum consilio minime tale quid aliquando promittamus vel præsumamus. Facile recipiet excusationem discretio, et inter veros amicos defectum quem facit impossibilitas, vera dilectio non causatur. Cæterum de sanctitatis vestræ statu, nos inquirere amor filialis sollicitat: et utinam quæ circa vos aguntur possem sæpius agnovisse! felicem plane nos dixerim, cui Christi solitudo tam dulcis est, ut quidquid in Ægypto est sapidum, vobis faciat fastidire. Beatus plane cui oblectatio sæculi venit in tædium, qui lutum Pharaonis contempsit et lateres, et præ auro Jerusalem sterquilinum Babylonis conculcavit. Quam felix est ejus expectatio, qui ad studium virtutum se transtulit, cui solus est in desiderio Christus, cujus anima splendor beatæ immortalitatis illuxit! Non diffido de vobis quin vel tenax Christi amor retineat, et quantalibet labentium ruinas cognoveritis, vos stabile mentis C
propositum in amore permanentium solidabit. Arcta quidem est via virtutis et ardua, sed contemptoribus sæculi levigat eam suavis unctio quæ de Spiritu sancti dulcedine cordis influit mansuetis. Facite me, obsecro, experientia illius vestræ participem, qui, etsi petitioni vestræ effectum præ difficultate non tribuo, amare tamen vincum Christi sinceriter non desistam. Vale.

EPISTOLA XV.

AD NICOLAUM.

Hortatur ut Christo mente semper adhæreat, ejusque præsertim infantiam contempletur.

Nicolao suo, frater A. peccator, in Spiritu sancto amare fideliter et amari feliciter.

Instantiæ tuæ me debitorem constitui, cum petitioni tuæ me satisfactorum promisi. Verum, etsi petitioni tuæ aliquatenus satisfecerim, devotioni tamen non arbitror satisfactum: avida quippe est sanctæ devotionis esuries, et dum fame sitique laborat, justitiæ minime de inopia sufficiens, percipiet alimentum. Erit tibi proinde respectus in Jesum, ex quo tibi plene satietas emanabit. Est quippe dives in omnes qui invocant illum, et qui unus cum illo efficitur spiritus, non deficiet omni bono. Est nimirum fons bonitatis misericordiæ pelagus, ex quo profluunt et affluunt charismatum dona, flumina gratiarum. Inde piis cordibus influit magna multitudo dilectionis, quam abscondit timentibus se ipse qui solus timendus est et amandus. Timor ipsius

initium sapientiæ est; et amor, cum perfectus fuerit, sapientiæ plenitudo. Felix anima quam timor initiat ad sapientiam, amor in sapientia perficit et ad splendorem provehit sempiternum. Primus timor dum declinat a malo insipientem tenebris se opponit. In ipso sane tanquam in veri luminis aurora finem sortitur nox criminum, et accipit initium lux salutis. In illo sapientiæ matutino nocti malitiæ præscribitur terminus, et sapientia etiam de suis initiis vincit malitiam et expellit. O sapientiæ diem! O splendorem gratiæ, quæ ignorantia vel malitiæ tenebras suo eliminat matutino! O lumen amabile et admirabile parvis interim hauriendum oculis, donec pleni amoris lumen clucescat et incalescat! Certe cum venerit amor, cum meridies efferbuerit, cum aquiloni discessum imperaverit, auster nihil deinceps obscurum aut frigidum in nostræ rationis aere remanebit. Nihil enim de spiritu intelligentiæ, quem per initium sapientiæ matutinus splendor infundit, meridianus amoris fervor imminuet: quin potius quanto ardentius diligitur illa invisibilis pulchritudo, tanto se conspectiorem purgatio mentibus exhibebit. Sic jam celebrabitur secretæ illius contemplationis solemne sabbatum, ad quod perducit et dirigit præcedentium observantia feriarum. Prima siquidem feria est spiritus timoris Domini, qui mentem, resolutis vitiorum tenebris, quadam novæ lucis jucunditate perfundit. Secunda feria est spiritus pietatis, qui piæ fidei fundamentum collocat et componit, et ad divini cultus amorem mentem emollit. Tertia feria est spiritus scientiæ, quæ, dum fluxos motus fluctivagosque discursus lubricæ sensualitatis sub judicio rationis coarctat, recteque intentionis firmitatem ab his lubricis motibus alienam separatamque demonstrat, quasi aquas inferiores in unum locum congregat, et aridam rectæ intentionis apparere facit, quam pro suæ gravitatis pondere, aut præ spiritualium graminum secunditate terram vocat. De hac arida David loquitur, dicens: *Anima nostra sicut terra sine aqua tibi (Psal. cxlii)*. Quarta feria spiritus fortitudinis est, qui dum nos contra rebelles motus, et adversantes incursus zelo discretionis accendit, et ad executionem honorum operum fortes et longanimis reddit, firmamentum fidei nostræ quasi quibusdam sideribus exornat et pingit. *Fides enim sine operibus mortua est (Jac. ii)*; sicut et firmamentum, nisi haberet et luminaria, esset obscurum. Quinta feria est spiritus consilii, qui, dum astuta hostis maligni consilia menti denudat et relegit, quasi quasdam bestias et reptilia super faciem terrenitatis nostræ repentia ad cautelæ nostræ circumspectionem ostendit. In hac etiam feria, id est spiritus consilii, degimus quando de his in quibus a Deo nobis consultum est, nostris proximis consulimus. Sexta feria est spiritus intelligentiæ, qui dum nostræ regionis aciem invisibilium cognitione certam et nobilem reddit, quasi tunc primum et plene formatum hominem in paradysum voluptatis indu-

cit. Septima hujus feria, id est Sabbatum, spiritus A
 requietionis, spiritus sapientiæ est, per quem mens
 tanto cœlestium non modo splendore cognitionis,
 sed sapore dilectionis afficitur, ut quicquid cœleste
 non sit, et in tœdium et amaritudine convertatur.
 Tunc animæ ista experienti erit ex sententia animi
 illud propheticum dicere: *Secretum meum mihi,*
secretum meum mihi (Isa. xxiv). Tunc sponsa nihil
 aliud quærens, nec inferius resilire appetens exclamat
 lætabunda et laudans dicit: *Dilectus meus mihi,*
et ego illi (Cant. xx). Quid putas tunc gaudii erit
 animæ, cum de medio liliorum, in quibus pascitur
 Agnus ille, auribus ejus insonuerit cantilena omni
 suavitate jucundior, omni jucunditate dulcior:
Jam hiems abiit, imber transit et recessit, flores
apparuerunt, florentes vineæ odorem dederunt? B
(Cant. xx.) Et revera jam non erit in mente hiems
 malitiæ, qui temperantiam vernantis amoris exas-
 peret. Non in carne erit locus miseriæ, quam im-
 ber lacrymarum ex vi doloris inundans depleat.
 Nil aderit, aut inerit, quominus sit, aut plena in
 mente illuminata de amore Conditoris claritas, aut
 in carne glorificata de corruptione voluptas. Tunc
 veraciter cor et caro exsultabunt in Deum vivum,
 et novitate mirifica immarcescibiliter refluentes,
 illud Davidicum decantabunt: *Lætati sumus pro*
diebus quibus nos humiliasti, annis quibus ridimus
mala (Psal. lxxxix). Bonum quidem esset nos hic
 esse, verum præcedentes ferias, quas prius nomi-
 navimus, agere antea nos oportet, quam mereamur
 quid sit vel potius quid sapiatis hoc Sabbatum expe-
 riri.

His ergo omissis quæ supra nos sunt, ad quæ
 non experiendo transvolavimus, ad timoris feriã,
 cujus interdum observantia pravitati nostræ magis
 congruit, redeamus. In hac timoris Domini feria,
 tanquam in initio sapientiæ, tanquam in aurora
 diei gratiæ; tanquam in ingressu lucis æternæ,
 oportet satagere parvulos, ut prima cœlestis pro-
 phetiæ discere studeant elementa. Verbi proinde
 infantis magisterio subdenda est nostra infantia, si
 forte Deus ex ore infantium et lactentium dignetur
 perficere laudem suam. Unctio quippe ipsius magistra
 est, quæ docet hominem scientiam, parvulusque do-
 cet de omnibus, et sic convalescere facit in viros. Un-
 de et aderit unctio, cujus disciplinæ magisterio se
 subjiciunt humiles, Spiritus sancti disciplinæ... qui
 fictum effugit, et a cogitationibus se elongat: qui-
 bus ipsa unctio non tribuit intellectum. Sane timor,
 eo quod mentem humiliat, illuminat, eoque humi-
 libus dat gratiam Deus et intellectum dat parvulis
 unctio magistra: timor autem ea ratione humi-
 liat, quo aut compungendo ut stimulus, aut conte-
 rendo ut malleum timorem animi detumescere facit.
 Detumescit autem animi timor, cum vanus et ven-
 tosus mundi amor intra cordis vesicam male colle-
 ctus ejicitur, et vice ejus locum occupat amor vo-
 luntariæ paupertatis. De cætero timorata humilitas
 affectum componit, affectum corrigit, maturat ge-

stum, actum castigat. Denique ab affectu longe
 facit elationem, ab affectu jactantiam, gestui arro-
 gantiam, actui ostentationem subducit. Dehinc illu-
 strata hæc luce clarius deprehendit cavendum esse
 diabolum, quod hostis salutis sit; contemnendum
 mundum, quod vanitas sit; despiciendum corpus,
 quod corruptio sit; deplorandum spiritum, quod
 peccato consenserit; soli Deo serviendum esse, cui
 servire regnare est, quem cognoscere veritas, dili-
 gere virtus, apprehendere est summum bonum. Hujus
 prophetiæ prima, ut dictum est, elementa circa
 Verbi cunabula discere convenit parvulos, qui Verbi
 abbreviati, id est incarnati, mysterio innocentis
 animi simplicitate congruunt infantæ, cœlestis va-
 gitibus pie se humilitatis studio coaptantes. Trans-
 eamus igitur usque Bethlehem, et a sæculi actibus
 divertentes, subire nullatenus humile Christi divers-
 sorium dedignemur. Ibi puer natus est nobis, ibi
 filius datus est nobis, cujus exinanitio nostra fuit
 repletio, cujus est abbreviatio eruditio parvulorum.
 O felix tugurium! O regum palatii diversorium præ-
 ferendum! quod cœlestis magisterii auditorium
 factum est, ubi Verbum parvulus tanto intelligen-
 bilius de præsepio erudit, quanto eis per silentium
 suæ infantæ nova miræ humilitatis decreta pro-
 ponit.

Unde, filii, si vere prophetare appetis, a Christi
 diversorio ne discedas. Ibi Verbum infans vagit qui-
 dem in cunis, sed præ Tullii facundia, imo præ elo-
 quiis angelorum ille vagitus est eloquens: linguas
 infantium fecit disertas. Ibi angelorum satietas mo-
 dico lacte alitur, sed cujus alimento humilium nu-
 trita simplicitas in adultam provehatur ætatem, ibi
 inaccessibleis splendor obvolutus est vilibus pannis;
 sed quibus sordes criminis detergantur. In præsepio
 illo angelorum frumentum in hordeum vertitur, sed
 cujus pabulo jumenta in comportandis oneribus ro-
 borentur. Et certe Christi diversorium, claustrum
 dico intra monasterium, monasterium dixerim ad
 quod divertens a malo; ut bonum facias, divertisti.
 Præsepium intra diversorium, claustrum dico intra
 monasterium, cui te professionis vinculo, et loco
 disciplinæ, tanquam mansuetum animal obligasti.
 Quid autem hordeum dixerim in præsepio, nisi ordi-
 nem qui tenetur in claustrum, vel intellectum sacri
 eloquii, qui difficulter elicitur de litteræ integumento,
 vel certe sacrosanctum Christi corpus, quod de
 altari sumitur in sacramento. Aristæ quippe et pa-
 lææ hordei, asperitates et difficultates quas tolerari
 oportet inter observantias ordinis instituti, designant
 nihilominus figuras et integumenta sacri eloquii,
 signant et sacramentales illas species sub quibus
 vera sumitur Caro Christi. Quid, inquam, sunt illæ
 species, color et sapor, forma et pondus, quibus
 tantum mysterium obumbratur, nisi panni illi qui-
 bus Verbum infans in angustia præsepiis obvolvitur?
 Horum fide et dilectione, frequentatione et imita-
 tione, quasi quodam lacte tenera simplicitatis nu-
 tritur infantia, quousque adulta in dies alimenta

possit capere fortiora. Cibus sane fortior est inimicos diligere, sui contemptu gaudere, usque ad crucis ignominiam Christum sequi, cum illo cruci affigi, pœnam sine culpa patienter amplecti, præ desiderio et contemplatione quæcunque terrena sunt oblivisci. Cibus iste grandium est, et eorum qui pro consuetudine, juxta Apostolum, exercitatos habent sensus. Utinam tu sis unus ex eis, qui cibo uti tani solido habearis! Mecum optime agitur, si infans præsepis incola, amator diversorii, teneritudini meæ de suis sorbitiunculis aliquid largiatur. Utinam detur mihi assistere Genitricis ejus uberibus, parvuli interesse vagitibus, et ex his discere quod tutum sit sapere, et retinere jucundum. De cætero, frater charissime, quia epistola modum excessit, ego hic finem loquendi faciam, non amandi. Obsecro te ut orationi insistas et operi. Adolescentiæ tuæ tempora veritati subjiciens et virtuti, venerabilem Patrem tuum salutabis ex nomine meo, sed et priorem quoque et cellerarium, quos sinceriter diligo, ex me fideliter salutabis omnes, cum opportune occurrerint, quos mihi charitatis glutino noveris adhæsisse, si schedulam istam penes te retinere volueris omnino, transcribe epistolam, et fratri Evrardo de Sarnio, ipsius nomine in salutatione posito, ex parte mea transmittes, eadem quippe promissione petitioni ejus teneor, qua instantiæ tuæ fueram obligatus. Quod si, ut fieri solet, minus sederint animo tuo quæ scripta sunt, hanc ipsam schedulam, prius nominato ejus, ut dictum est, nomine posito, cum opportunum fuerit, ex parte mea dirigere non moreris. *Explicit.*

EPISTOLA XVI.

AD ABBATEM DE TURPINIACO (7).

Agit præsertim de amore, de pietate erga Dei Genitricem et in ejus Filium.

Patri et amico in Christo charissimo venerabili abbati de Turpiniaco, frater A. peccator, salutem in Spiritu sancto.

Sanctus amor, qui nos mutuo mentium nexu devinxit artius, non differt ulterius reddere quod promittere non neglexit. Bene recolis, amantissime, nec excidisse tibi existimo, quid tibi fuerit, te instante, promissum. Tua certe dilectio, quæ tantopere gravis est de promissione, suspendi expectationis suæ gaudium non passa est vel oblivisci. Sed quid a me expectas ut gaudeas, nisi amari fideliter, et id experiri fideliter [*f. feliciter*]? Erit quidem modus sane experientiæ tenor dulcioris epistolæ, si tamen dulci prodierit de affectu. Affectus me dulcedinem meis experire in litteris, quanquam de affectu et testimonio operum affectus soleat certius æstimari, verum in affectu vis amoris intenditur, nec alium amoris mei tu quæris affectum, quam si in te totus transeam per affectum. Casti nimirum amoris sanctitatis ad interiora cordis se colligit, dum suspectum habet omne quod foris est, nihil securius esse existimat, quam, teste con-

scientia, se celari. O felix amor! cui est inimica spes sæculi, qui decurrentis mundi curis non curans, non sumit de carnis voluptate fomentum. Incentivum habet aliunde de cœlestium adeptione sollicitus, de terrenorum contemptu non negligens, ad omne quod non decet impatiens et de acceptis beneficiis non ingratus. Amor igitur sanctus habet in animi virtute seminarium, cui fundamentum et tenor est in incorruptæ desiderio veritatis. Tota mihi tecum est de amore materies, sed de illo, cui virtus in causa est, in studio veritas, puritas in desiderio, in opere pietas, in vivendi forma institutio disciplinæ. Nihil est amore dulcius, et cum ipse sui ipsius sit pretium, est etiam ipse pretium sibi. Contrariis certe rebus nomen amoris commune est, sed ex his quæ dicta sunt, suspicio tollitur universa. Quod si proprium velimus ei assignare vocabulum, dilectio in Scripturis, sive charitas appellatur; hoc interest quod nomen amoris naturalium magis sonat potentiam, efficientia vero gratiæ exprimitur nomine charitatis. Inter potentias animæ nulla est quæ amore sit dignior, dulcior nulla, nulla est æque fortis. Indignum plane ut quod nostri est melius, ad rei vilioris desiderium se inclinet, aut seipso gaudeat amor, aut si ipse sibi non sufficit feliciter quærat gaudium in supernis; in supernis est gaudium quod de summi boni cultu et amore suscipitur, cum pietate et studio colitur singulari. Hoc bonum quod solum et summum est, sicut solo amore quæritur, amore solo apprehenditur, sicut apprehensum solo amore tenetur. Amor quærit, amor invenit, amor tenet et retinet, nec dimittit: *Tenui, inquit, eum, nec dimittam* (*Cent. III*). Amor quippe pie quærit, feliciter invenit, beate perfuitur et impletur. Non quærit sine lumine, sine suavitate non invenit, sine satietate non fruitur, nec finitur. Hoc bonum quod summum creditur, sicut nihil habet ultra se, sic infra quod sufficiat nihil habet. Summum quippe bonum Deus Trinitas est, ideo summum quia a se existens, per se sufficiens, plena potentia ingens [*vigens?*], plenam sapientiam habens, plena bonitate indeficiens. Invictæ est potentia, quæ existentiam contulit universis. Indecceptæ est sapientiæ, quæ dedit ordinem formamque creatis; incorruptæ bonitatis est, quæ utilitatis mensuram pro suæ voluntatis arbitrio singulis partita est creaturis. Hujus boni cognitio te bonum facit, felicem delectatio, sive dilectio, cujus perseverantia faciet de fruitione beatum. Verum ad splendorem tantæ gratiæ, ad gloriæ tantæ delicias, gradibus quibusdam animus proficiens evolat in sublime: Et primus quidem gradus est ab omnibus prorsus illicitis abstinere; secundus est, si ita contemnas illicita, ut nec veniant in affectum; tertius est quæque etiam licita, quantum necessitas patitur, fastidire; quartus est jugis et fervens observantia mandatorum; quintus est diligens et assidua animi circumscriptio ad custodiam puritatis; sextus est vir-

(7) Turpiniacum, ordinis Sancti Benedicti monasterium, in diœcesi Turonensi, haud procul ab insula Burchardi et Chinone.

tutum ambitio, profectusque esuriens spiritualis; septimus est inter ipsas virtutes æmulari charismata meliora; octavus est in acceptis charismatibus humilis et devota gratiarum actio et vox laudis; nonus est, si, præ summi boni desiderio, nihil de visibilibus transeat in affectum; decimus est castigare memoriam, et corporeas imaginationes abigere.

Ne desiderata Rachelis dulcedinem Bala; importunitas mentiatur; solet enim sæpius contemplanti accidere, ut cum Rachelis pulchritudinem, id est, contemplationis puritatem desideret; Bala ancilla Rachelis, id est corporalis imaginatio, Jacob desideriis se ingerat importune. De cætero ultimo loco Jacob Rachelem complectitur, Estherque conjungitur speciosæ præ amore deficiens Assuerus. Animus nimirum, ascensis his gradibus, dum ad defæctatæ puritatis consummationem, quantum pura mortalitas pati potest, pervenerit, experientia suavitatis mirifica liquefit; liquefactus clamat, et dicit: *Defecit in salutare tuum anima mea, et in verbum tuum supersperavi* (Psal. cxviii). Memoriam abundantia suavitatis expertus eructat et laudat, miratur et clamat, dicens: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te!* (Psal. xxx.)

Obsecro, charissime, si, te promovente Spiritu sancto, ad id loci quandoque perveneris, amici tui memoriam in tantis deliciis non postponas: memento, inquam, mei, cum bene tibi fuerit, et licet introducere nuptiali veste carentem non audeas, ne confundaris, amicum quærere vel indulgentiam delictorum. Ego enim infelicissimus hominum, qui cum temere audeam de talibus commentari, nec primum adhuc gradum mereor attingisse; totus quippe in illicitis diversor, qui cum illicita tam sæpe commiserim, merui etiam licita mihi non licere. Quomodo audeo in cælum os ponere, et de summi boni disputare natura vel gloria, cum malorum meorum me opprimens cumulus, me pene reddat bonitatis expertem? Quid ad miserum de rebus beatis agere? Quid ad vitiosum disserere de virtutibus? Quid ad corrudentem deorsum pertinet quæ sursum sunt demonstrare? Heu! miser et moriens, pauper et ignobilis, jacens in sterquilinio criminum qua fronte proloquitur et perorat? Novo præsumendi genere de studiis philosophiæ philosophatur insipiens, et inexpertus non confunditur quod non didicit edocere. Factus sum quidem insipiens, sed amor tuus me compulit, et mea sponsio cui tenebar: si excessi, da veniam, quia in mirabilibus et in magnis super se meæ parvitatibus tenuitas ambulavit. A modo utendum est mihi voce mediocri, et de his potius quæ ad curam vulnerum pertinent, sermo fiat. Igitur cum infirmis oculis splendor cælestium sit difficilis, ad columnam nubis et caliginis lippientes oculos reflectamus. Columna sane nubis et caliginis est firma sublimitas nostræ Virginis, ex qua quidem sibi caliginem claritas deitatis obduxit. Dum enim Verbi omnipotentis splendor per conceptum Virginis obvolvitur nube carnis, quid aliud fuit in illa carne peccati similitudo nisi in nube

A caligo? *Nubes*, inquit, *et caligo in circuitu ejus* (Psal. xcvi); quia Verbi splendor et purissimæ carnis nube obvolutus est, et in eadem carne est infirmitate circumdatus. Sed in columnam quam præmissimus intendamus.

Attendamus quam firma, quam fortis, quam recta, quam levis, quam porrecta est, quam sublimis, quam firma est cui cælum et terra innititur; quam recta quæ peccati maculam nescit; quam levis est quæ nullam duplicitatis fugam admittit; quam erecta est quæ meritum altitudine omnem creaturam transcendit; quam sublimis est quam Altissimi Filius dignissimam sibi matrem ab æterno prævidit; quam felix est quæ Dei est et mater et sponsa, porta cæli, amœnitas paradisi, angelorum domina, regina mundi, sanctorum lætitia, advocata credentium, fortitudo pugnantium, errantium revocatio, pœnitentium medicina. O certa salus! o compendium vitæ! o spes veniæ unica! o suavitas singularis! Merito tu es domina. Penes te bonorum omnium est reposita plenitudo. Reconditi sunt apud te thesauri veritatis indeficientes et gratiæ, pacis et misericordiæ, salutis et sapientiæ, gloriæ et honoris. Tu mihi es in fluctuatione anchora, in naufragio portus, in tribulatione subsidium, in dolore consolatio. Tu es in oppressione subventio, in opportunitate auxilium, in prosperitate moderantia, in expectatione lætitia, in labore recreatio. Quidquid de laudibus tuis garrere possum, tua est laude minus, omni laude dignissima. Si linguis hominum et angelorum eloquar; cum me totum effundero, parum erit. Ad illam potius tui laudem me transfero, quæ in amoris carmine sic cantatur: *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?* (Cant. vi.) His verbis breviter et subtiliter, veraciter et sublimiter, laus exprimitur suæ gloriæ quadriformis. Cum enim nasceris, quasi rutilans aurora consurgis, ortus nimirum tuus vicem auroræ tenuit, in quo dies gratiæ cœpit; nox vero infidelitatis et ignorantia finem fecit. Cum Solem justitiæ concipis, more lunæ etiam fulgentis solis beneficio illustraris. Luna enim a sole lumen mutuatur, quia ei natura spissioris corporis negat, unde quidquid habet pulchritudinis, habet ex beneficio mutuati splendoris. Cum Solem justitiæ paris, soli congrua similitudine compararis. Sicut enim dum prolato radio non corrumpitur aut minuitur solis corpus, sic te parientem non violat prolatio sacri partus. Et quid, o electa ut sol, quid est partus tuus, nisi solis cujusdam splendor æternus? Splendor hic ubique lucens etiam in tenebris, etsi tenebræ eum comprehendere non merentur. Denique splendor hic illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; sed homines dilexere magis tenebras quam lucem. Tibi autem, mater misericordiæ, competit electio solis, quæ splendoris æterni radios exhibet universis.

Cæterum cum de sæculo nequam assumpta es ad

caelestia, facta es omni nequitiae spiritali terribilis quasi castrorum acies ordinata. Fuisti itaque aurora consurgens in ortu, lunae pulchritudinem plane habuisti dum gratia plena facta es. Tu Verbi incarnati conceprix soli merito comparata es manens illibata in partu, terribilis ut castrorum acies ordinata in transitu, quo caelis laetantibus, angelis obsequentibus, sanctis exsultantibus, vexillis virtutum coruscantibus, terribilis daemonibus apparuisti.

Igitur, charissime, tota est nobis fiducia in partu nostrae Virginis, et licet indignus existam, ejus laudibus insistere non desistam. Si indiges misericordia, apud viscera Virginis copiosior invenitur; si veritatis cultor es, age gratias Virgini, quia virginis carnis Veritas de terra orta est, quam tu colis, si pacis sectator es: nihilominus age gratias, quia ex ea tibi nascitur pax quae exsuperat omnem sensum; si es exsecutor justitiae, vide ne ingratus sis Virgini, quam ipsius utero mediante justitia de caelo prospexit; si fides tua aliquo partis contrariae pulsu quatitur, respice Virginem, et quod erat titubans, stabile solide stabilitur; si concupiscentia carnis te delectat, respice Virginem et periculum castitatis aufertur: si mentem pulset elatio, in Virginem verte intuitum, et de merito humilitatis virginis tumor animi detumescit; si iracundiae accensus es facibus, oculos leva ad Virginem, et de ejus tranquillitate mitesces: si de via vitae te ignorantia aut error abduxerit, ad stellam maris Mariam respice, et in luce ejus ad veritatis semitam reduceris; si vitium avaritiae idololatriam imperaverit, recole munificentiam Virginis, et cum paupertatis amore tibi veniet pietas largitatis. Ad omne periculum pietas Virginis subvenit, et potens est subvenire. Age gratias ejus partui, de cujus plenitudine charismatum universitas emanavit. Nobis peperit virgo, noster est partus, nobis natus est puer, et filius datus est nobis. Quam jucundum est et innocens colludere parvulo, coaptari cunabulis, vagitibus commutare! O quam felix infantia, quae tali combalbutit infantulo, et ejus pauculis se involvit. Pannis quidem, quibus Verbum infans involvitur, sordes criminum detergantur, vagitibus parvuli ploratus compensantur aeterni, quos irrisores innocentiae merebantur. Fascia qua stringitur in cunabulis, sanctae est religionis districtio, cujus institutione religamur in claustris. Fennum in quo jacuit, quod subtus se habuit, indicat carnem quae spiritui subjicitur. Quid Deus quia repositus est in praesepio, nisi quia animarum positus est cibus in altari? Praesepium quippe illud altare exprimit, quia in sacro-sancto Christi corpore animalia pia pascit. Haec sunt quibus erga nos Dei amor ostenditur. Haec sunt quibus amor noster accenditur et nutritur. Horum consideratio timorem incutit, ad pietatem movet, erudit ad scientiam, ad fortitudinem roborat, acuit ad consilium, illustrat ad intellectum, inflammat ad sapientiam, praeparat ad coronam.

A Ideo nimirum Verbum omnipotens se abbreviavit in parvulum, ut infantibus infans congrueret, et se humilis humilibus coaptaret.

Tota interim sit nostra philosophia de Verbi incarnati infantia, et quae ex ea metuntur aliquatenus erga nos amorem Dei studeamus pro viribus et fideliter remetiri. Eandem dicere mensuram non audeo, quia sicut bonitatis ejus et sapientiae non est numerus, sic amor ejus immensus est aeternus. Se ex toto amat, qui totus essentialiter est amor, cui non est aliud amare quam esse. Quam differenter amant, amor et amans, affectus et afficiens, qui amor est et qui particeps est amoris! Totum se deitas effudit in hominem, totam se anima exhibuit ad obedientiam, totum se deposuit corpus ad mortem, mortem autem crucis, sic toto se nos amavit Omnipotens, et parum est si totum quod sumus, si totum nostrum modicum impendamus; nos pro illo mori volumus, et ipse maluit mori quam nostro deesset amor. Sed praematurum est tam de morte parvuli agere, cujus paulo ante adjocabamus cunabulis, felici ejus infantiae colludentes. Obsecro te adhuc revertamur ad cunas, adhuc infantizemus, cum parvulo, nostrae nutrimentum infantiae de ejus scribitiunculis insumentes. Adjungamus nos sugenti ubera, si forte de praedulcissimo illo lacte nobis aliquid instilletur, mihi de collactaneis suis cum pectus matris non innudet, dat eis locum ut et ipsi inter ubera commorentur. Ubra illa de caelo plena sunt et indeficienti suavitate reficiunt, nec lactentium multitudine vacuantur, sed nec mater illa se misericors negare solet lactentibus, licet totam illi unico se conservet. O ubertas indeficiens! O magna multitudo dulcedinis, quam de viscerosa Virginis uberibus sugit esuries parvulorum! Si vis, bonum est nos hic esse, bonum est nos hic immorari diutius, nusquam alibi melius interim possumus quam hic esse. Mira hic novitas solis nota parvulis, ut angelorum nutrix Sapientia lacte Virginis indigeat enutriri. Quid mirum si nostrae paupertatis infantia edulium lactis hujus desideret, cum illo lacte se refici Dei Virtus et Sapientia gloriatur? Isto quidem lacte matris esuries nostra pascitur, si ex pueri vagientis lacrymulis flammæ inferi restinguuntur. In magnis proinde cordium agentes sollempniis, auscultemus ipsos pastores quid referant nobis de splendoribus Orientis. Orienti nostro nec pastorum testimonia nec desunt praeconia angelorum: *Testimonia tua, Domine, credibilia facta sunt mihi (Psal. xcii), Mirabilia testimonia tua, Domine, ideo scrutata est ea anima mea (Psal. cxviii)*. Quid enim sanctius? Quid sentiri suavius? Quid salubrius credi potest? Quid audiri utilius? Quid cogitari sublimius? quid verius praedicari? Et bene quidem in tanta cordis solemnitate jucundas agimus ferias: sed tamen diei instans austeritas est horrore; nec immerito splendorem tantae sublimitatis obnubilat quod incontaminatae carnis teneritudinem circumcisionis duritia martyrizet. Quis

sine compassione vel audiat carnem teneram incidi durius, quæ cum culpam omnino nescierit, finem criminibus dare venit? Jure in legem invehimur, quæ suis putat egere remediis Agnum innocentæ singularis. Dura nimis circumcisio, quæ littera celebrabatur in spiritu, quæ carnem incidit, non vitium. Ad illam potius quæ cordis est transeamus. Sine tamen obsecro, sine puerum circumcidi, sine legislatorem legi dispensatoriæ subjeci, et quod dedit ipse suscipiat, et ibi lex unde cœperat finiatur. Lex Christi amoris est veritas, quæ omne vitium circumcidit. Lex est amor, qui ligat et obligat, et cum excidat omne quod malum est, vix unquam excidere ipse potest. Caritas quippe unquam excidit, hic amor nos unit, hic amor solemnizat in cordibus quæ Christi cunabula non dimitunt. Hic amor in Magis visitat puerum triumque munierum mysteriis veneratur. Ecce interim festivitas nostra resplendit, et mundi oriente splendidior ad verum orientem nos fidei stella perduxit: non bene dixi perduxit, nisi forte aliquid abduxerit nos ab illo. Penes illum immorari est melius, nusquam salus est alibi, nusquam securitas sine illo, semper teneamus quod nostrum est, nostra protendatur solemnitas usque ad gaudium Simeonis. Sine nobis sua eum mater non offerat in templo. Inveniat solemnitas ejus præsentatio nos præsentantes. Utinam casti amoris puritas unum par turturum in illa oblatione nos faciat! Utinam quasi duos pullos columbarum nos sanctæ exhibeat simplicitatis charitatis! His enim virtutibus, his avibus figuratis nostrum nobis poterimus redimere Redemptorem. Nondum saue ad mortem est hæc ipsius oblatio, necdum congruit passio tempori vel ætati; castitatis amore, simplicitatis desiderio. Si neutri defuerit geminæ charitatis binarius, Jesum nobis possumus retinere. Nutriatur in nobis Jesus, proficiat apud nos ætate et sapientia, ut opportuno in tempore suæ sit idoneus passio. Interim parvulus est, non cogitat de passione, potius apud eum de uberibus est agendum. Quod si Herodis gladios devitans aufugerit, Ægyptus eum non suscipiat sine nobis. Beatius est cum illo fovere latebram, quam in oculis hominum præsumendo de viribus gaudia devitare. Quod si ipse voluerit, aut mater ejus consuluerit, nos remanere ad gladios, pium est pro innocentia trucidari. Cum de Ægypto redierit, cum eo habitenus in Nazareth, ut vernantis vitæ floribus valeamus suaviter redolere. Nazareth quippe flos dicitur, et eum convenit florere virtutibus, qui Filio Virginis solet familiare contubernium exhibere. Quod si duodennis jam factus, inconsultis parentibus, in Jerusalem remanere voluerit, felices nos si esse voluerit consocios facti hujus. O felix triduum! O lotius festum lætitiæ! toto illo triduo vacare, illi intendere, verbis gratiæ reflecti, quæ de ejus ore procedunt: alibi eum quæri non convenit, in his quæ Patris sui sunt semper vult esse, nec nos ab eo utinam dividamur! Si ad fluentia Jordanis accesserit, Joannis

A intingendus baptismate, oportet nos fontem illum prosequi, qui in tot et tantis ab ipso ablui indigemus. Abluti ab ipso, in ipso proficiemus multipliciter, ut apertione cœlorum paterna vocis testimonio descensus sancti Spiritus in columba, ipsius Joannis præconio ipsum perfectius agniti plus amemus. Huc usque Jesum prosecuti fuimus, quomodo deinceps, aut in desertum a spiritu ductum, aut tentatum a diabolo deseremus? alioquin qua fronte audebimus nuptiis interesse, aut insipidam aquam in vina transire pro deliciis probabimus, aut quomodo poterimus communicare gaudiis, si nolumus communicare pressuris? Vos inquit Dominus, *estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum (Luc. xxii)*. Quam felix est voluntaria tentationum perpessio, cui regni cœlestis dispositio præparatur! Cæterum ad fidei robur, ad augmentum spei, ad incentivum amoris, qui de infantis innocentia convaluimus, necesse est jam in virum perfectum de virtute juvenis aliquid dicere. Jam puer excrevit in juvenem, dicentem mira, mirabilia facientem. Jam curat paralyticos, leprosos mundat, cæcos illuminat; surdis auditum, claudis gressum, mutis officium linguæ reformat; suscitavit mortuos, siccis pedibus mare calcat, dæmonem fugat, ventis et pelago imperat, omnem infirmitatem solo imperio curat, peccatores ex misericordia suscipit; mentium cogitationes intelligit, de quinque panibus quinque millia hominum reficit, superbiam Pharisæorum et Scribarum scientiam ad omne verbum mira responsione confundit. His omnibus mirabilibus est, quod omnimodam satagit patientiam ad omnem exhibere injuriam; et cum in summa innocentia sit, ei summa potentia nihilominus servat obedientiam summam: et in his omnibus noster est, et quos procul dubio ad ubera matris collactaneos habere voluit, a suæ obedientiæ fructibus non excludit. Obsecro te, cum pavere et tædere, et mœstus esse, instante morte, cœperit, manibusque tundi nocentium innocens ipse voluerit, ne relicto eo fugerimus; sed venditum, traditum, tractum ad contumelias corde conjunctissimo comitemur. Etenim sua redemptione nos redimit, sua traditione custodit, sua nuditate nos operit; et quia indebite cædi et conspui et deludi non respuit, debitam nobis ignominiam sempiternam excludit; quia facies ejus velatur et cæditur, quia genu flexo irrisorie salutatur, quia spinea ei corona plectitur, æternum a nobis opprobrium amputatur; quia sua crux ei ad bajulandum imponitur, quia extra civitatem ejicitur, quia toto corpore in ligno crucis extenditur, quia totum corpus lancea clavisque configitur, æternæ per hoc maledictionis sententia revocatur. Jam attende de corpore Agni quinque pernecessarios fontes perducere. Habemus geminos in totidem pedibus, totidem in geminis manibus; et dum apertione lateris profluit quintus,

veni, dulcissime, hauriamus aquas in gaudio de A fontibus Salvatoris.

Sed forte dicis : De vulneribus Domini mei video sanguinem manare et aquam. Ad quod ego : De latere Christi creduntur fluxisse sanguis et aqua. Quamquam Christi sanguis, qui sui pretio sanat, redimit et coronat, in eo aqua est, quod lavat, reficit et refrigerat. Lavat a peccato, reficit spe, refrigerat ab æstu carnalis concupiscentiæ. Verum aquæ de Salvatoris fontibus hauriuntur, cum fluentia gratiæ fidei labiis de Christi vulneribus extrahuntur. Itaque vulnera pedum fontes sunt, sed fontes olei, vulnera manuum fontes balsami, vulnus lateris fons est vini. Quomodo, inquis, cum de locis hujusmodi non videatur fluere nisi sanguis ? Audi quomodo. Oleum sanat, balsamum flagrat, vinum inebriat. Oleum est misericordia, quam ad pedes Jesu reus accipit, cum humiliter veniam petit. Ecce vides oleum manare de pedibus. Balsamum, eo quod de fontibus manuum profluit, profuit. Est pretiosa virtutum opinio, quam justus de Christi munificentia sumit. Reo satis est si veniam consequatur ; justo non sufficit, nisi virtutum gloriam mereatur. Illam præstat misericordia humiliter pedibus provoluto, hanc largitur magnificentia ad manuum munificentiam animi virtute erecto. Cæterum de cella vinaria confossi lateris exuberat vinum mirificæ vel vivificæ charitatis. Et certe si Christus est vitis vera, si caro est vitis uva, quomodo vinum non erit sanguis qui de carne decurrit ? aut quomodo sponsa Ecclesia in suis nuptiis sponso complaceret, si hoc ab ipso vinum in sacrosanctis mysteriis non haberet ? hoc est vinum quod lætificat cor hominis, dum sanguis Christi in anima generat sobrietatem amoris. Sed ecce quid, dilectissime, factum ? Cur non fuimus ad amplexum pendentes, cum nos ad hoc ipse brachium invitet extensis ? Cur non ad deosculandum accedimus, qui placidissimam illam faciem nobis exponi et coaptari videmus ? Cur non jugiter ubera vulnerum sugimus, pedum maxime ad quos prostrati jacemus ? Ecce consolator noster ad Patrem rediit, et tanquam verus obediens, capite inclinato, licentiam redeundi accipit : quasi enim licentiam redeundi accipit, dum, inclinato capite, B spiritum tradit. Recedit pastor bonus, magister sapiens, suavis Dominus, amicus dulcis, pater pius ; et nos orphani, quid agemus ? Vides quia abcessum ejus a corpore corporea natura non patitur ; sed tota vertitur in lamentum ? Sol obscuratus est, quia occasui veri luminis morem exhibuit lamentantis, quia terræmotus agitur, quia petreæ scinduntur, quia templi velum dirumpitur, quando cælorum de morte actoris impatientia demonstratur. Heu ! quam inconsolabilis esset nostra desolatio, nisi de resurrectionis instantia sideremus ! Cito resurget a mortuis. Bonum sepulcrum non oportet deserere, sed cum beatis mulieribus emanus aromata, ut corpus mortui perungamus. Uti-

nam revertens ab inferis, nos Jesus aromatizantes inveniat, ut corpus ejus, id est, membra Ecclesiæ, maxime electos et pauperes pietatis et misericordiæ aromatibus condiamus ! O si quando ille se dilectrici Magdalene suæ redivivus amor reddiderit, nos illius lætitiæ participes fieri non refutet ! O felices nos, si cordibus nostris ille splendor resurrectionis infulgeat ; si, fermento malitiæ et nequitæ expurgato, sinceritatis azyma carnem Christi pia aviditate voremus ! Cavendum est tamen ne huic nostro convivio lactuca desit agrestis, quia illi lætitiæ... minime, aut amaritudo mortis, aut metus peccati sollicitat. Est de periculo insolentiæ formidandum. Si igitur in hac nostra festivitate exultaverimus cum tremore, et si de fermento B superbæ moribus nostris miscuerit, etiam post peractam ascensionis lætitiæ, adventum quoque Sancti Spiritus dabitur experiri. Ecce Spiritus sanctus amor est, et dignum est, amantissime, ut ibi oratio mea desinat unde cœpit. Ab amore quidem cœpi, ex amore magno scribere volui, et dixi quod potui de amore ; dulcis est amoris materies, dulcis et prædulcis affectio, et cujus est tam dulce officium, præmium quoque dulce erit ; nec aliud sanctus amor exspectat in præmio, nec ad aliam aspirat gloriam, quam ut valeat sui plenitudinem promereri. Implebitur autem, quando fons amoris Jesus de paradiso voluptatis prorupit, ut in suis aromatis quoddam gloriæ diluvium operetur. C Amemus illum, et in illo nos amemus invicem, quia nihil est in vita felicius, quam amare fideliter et amari. Huic amori nullatenus amor mundi nos subtrahat, quia non est amor, sed amicitia amor mundi. Amor mundi sensum turbat aut præripit, suavitatem cordis evacuat, et dum sapientiæ Christi renititur, nihil agit aliud quam insanit. Caput nostrum, Christus est. Cujus capitis sensus est amor cœlestium, et aliena velle vel agere, est amicitia, non amoris. Desinam te igitur in amore cœlestium, nec alibi melius te possum dimittere, licet hoc amore non desinam te amare. Amabo, inquam, quantum amor mundi me patitur, quia, fateor illud, sæpeditæ amicitie non sum expertus. Infelix ego sæculi curis sub prætextu religionis inhæreo, et qui mundi contemptum juraveram, relabor sæpius in Ægyptum, corpore manens in Ecclesia, mente mundana circumeo ; et cum debeo, quia video, cogitare de cœlestibus, in ambitum temporarium totus feror. Subveni, quæso, amico ; subveni, et cum tuæ orationis instantia fac jungi suffragia filiorum. Ea est veri amoris probatio, si pro eis quos in Christo diligimus, nostras Christo animas offeramus. Verum ibi specialius habeto mei, et fac haberi memoriam, ubi Agnus sine macula immolatur, quia omni est acceptius holocausto. Cæterum venerabilem priorem meo saluta nomine, quem et mei dilectio tetigit, et Christi charitas vulneravit. Saluta fratrem tuum mihi dilectissimum, tibi autem A de et dilectione germanior

quam carne. Saluta monachum illum, cujus nomen mihi excidit, non excidit autem, volente Domino, mihi anima, quam in sinu meo visus est posuisse. Saluta juvenem illum qui in tantum sugit mel de petra, quantum est Christus, ut a petra traheret nomen, et animi firmitatem. Saluta illum in quo est gratia, qui gratiæ Dei et nominis appellatione, et animi devotione consentit. Saluta G. portarium, qui stans in portis justitiæ, mihi aliquid de cœlestibus reportabit. Saluta fratrem hospitem, qui non solum terrenis devote ministrat hospitibus, sed et Christo hospitium in se fecit. Saluta totum sanctæ universitatis collegium, quia sibi sancta charitate me colligans, etiam in mea viscera se collegit. Super omnia et ante omnia, saluta mihi animam illam quam nosti mihi conjunctissimo corde unitam et agnitam, agnominatam quidem de nomine Agni, et ignitam ardoris Spiritus sancti. Ad illam totum me deferens, totum me ingeres, illi et licet me in sancto amore possideat totum, per recentem tamen memoriam innovabis affectum. De perfectio amore Dei et contemptu mundi commonecam, de fugiendis hominum laudibus, de vitanda familiaritate sæcularium, et tacito convictiori corde sponso inhæreat, quanto nil sibi de ipso mundus usurpat. Stet et instet apud Deum pro excessibus meis, quia totum me cœpit in Domino ejus amabilitas charitatis. Salutet et ipsa ex nomine meo omnes animas illas quas nosse poterit nos amare, qui honorum omnium indigemus amore. Non poterit autem de me illa dulcissima anima fructuosius commoveri, quam si hæc ei permittatis epistola ostendatur. Valeat et duret, et perficiatur in Domino sanctitas ejus, et vos omnes in Domino valeatis.

EPISTOLA XVII.

AD B. CANONICUM TURONENSEM.

Exponit quomodo Maria Dominum magnificaverit.

Domino et amico suo magistro B. canonico Turonensi, frater ADAM peccator, charitatem de corde puro.

Dilectionis vestræ parabam quidem parere imperio, sed dum me penitus imparem imperatis experior, hoc onus pene rejicio quod suscepi: non enim respondet ingenii tenuitas sublimitati materiæ, quam injungitis, nec conscientia culpæ cauterio vulnerata, de magnificis magnificæ matris Dei laudibus loqui secure præsumit. Animum quippe meum terrenæ intentionis pondere vergentem in infima terret majesticativa quædam magnificentia, quam licet lippientibus oculis, tamen utcumque in excellentissima Dei matre considero, quæ jam ab angelo salutata, jam de Spiritu sancto imprægnata, jam in montana virtutum quarumlibet elevata, Joannis nondum nati motibus honorata, prophetis Elisabeth vocibus commendata, præ nimia cordis exultatione clamat, et dicit: *Magnificat anima mea Dominum (Luc. 1)*. Unum vehementer timeo, ne omni laude dignissima Dei mater diminutione suæ laudis reputet quicquid

A incircumcisis labiis garrere potero, præsertim cum non sit speciosa laus in ore peccatoris. Verum quia sponsioni meæ teneor, et vestræ charitatis initor suffragiis, ad cellam aromatum, ad apothecam sapientiæ, ad matrem misericordiæ Mariam me confero, ut cujus magnificat anima Dominum, magnificari, hoc est laudari non refugiat per os meum. Magnificat, inquit Maria, anima mea Dominum; attende primitus ubi magnificat Dominum. Certe in montanis, in civitate Juda, in domo Zachariæ. In montanis magnificatur Dominus, qui in campestribus blasphematur; in campestribus orant qui, secundum prophetam, *blasphemaverunt sanctum Israel, et abalienati sunt retrorsum (Isai. 1)*. In campestribus, inquam, maledictionis et confusionis Adam et Eva, qui, perdita carnis integritate, abalienati a veritatis altitudine, fecerunt sibi campestria; quippe qui veritatis montana perdiderant et virtutis. De valle itaque mundanæ vanitatis, de profunditate humanæ corruptionis, de campestribus communis iniquitatis, exurgens Maria, abiit in montana cum festinatione. Montana sunt perfectionis fastigia; fastigia ipsa sunt veritas illuminatissimæ mentis, virginitas integerrimæ carnis, virtus Altissimi obumbrans ad gravitationem montis. Hæc sunt montana, in quæ Maria conscendit; hic et domus Zachariæ, hic civitas Juda. Civitas est hominum collectio numerosa sub una lege viventium. Populum hunc faciant rationabiles Mariæ cogitationes, sanctæ virtutes, ordinatissimæ actiones, quas in confessione laudis divinæ lex ordinat charitatis: Juda quippe *confessio* dicitur; Zacharias, *memor Domini*; domus Zachariæ est pectus virgineum mandatorum Dei memoriæ retentivum. In his montanis posita Dei mater, dum audit Elisabeth prophetantem quid futura sit, dum commemorat quid de Domino, angelo nuntiante, audierit, dum conscientie puritatem attendit, dum carnem suam ab omni extraneam corruptione perpendit, dum se totam in sublime agi divinitus conspiciat, jam sæculo altior, jam omnem creaturam merito jure, prærogativa singularis gratiæ, inmensitate lætitiæ transcendens, canticum novum cantat Domino, dicens: *Magnificat anima mea Dominum*. Magnificat anima Mariæ Dominum, quæ et ipsa magnificatur a Domino; nisi enim prius magnificaretur a Domino, non poterat magnificare Dominum anima Mariæ, magnificat ergo eum a quo magnificatur, magnificat non solum laude oris, non solum sanitate corporis, sed singularitate amoris. Multi magnificant lingua, sed blasphemant factis, et persequuntur superbia cordis; de quibus scriptum est: *Confitentur verbis se nosse Deum, factis autem negant (Tit. 1)*. Isti non magnificant, sed quantum in eis est nomen Domini minorificant. Hi sunt quibus apostolus: *Blasphematur per vos*, inquit, *nomen bonum inter gentes (Jac., 11)*. At in Maria magnificat lingua, magnificat vita; magnificat anima mea Dominum lingua, magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur divinis laudibus

cloquendo, vita eandem gloriam operibus prome-
rendo, anima singulariter diligendo, contemplationis
volatibus attingendo, mente et ventre incomprehen-
sibilem magnificentiam comprehendendo. *Magnificat*,
inquit, *anima mea Dominum*. Quomodo magnificas?
Nunquid majorem facis eum cujus magnitudinis non
est finis? *Magnus Dominus*, ait Psalmista, *et lauda-
bilis nimis* (*Psal. xcvi*). Magnus est et tam magnus,
ut magnitudo ejus nec comparationem habent nec
quantitatem; quomodo ergo magnificat eum quem
necdum de minimo facis magnum, nec de magno
majorem? sed magnificas quia laudas, magnificas
quia inter mundi tenebras sole lucidior, luna pul-
chrior, rosa fragrantior, nive candidior, divinæ cog-
nitionis splendorem dilatat. Magnificas ergo non
magnitudini primæ augmentum conferendo, sed lu-
men veræ Deitatis incognitum mundanis tenebris
inferendo; Dominus quippe, quem magnificas, sicut
ignorat defectum, cum sit æternus; sic profectum
non recipit, cum sit perfectus. *Æternus* est, quia
nec initium habet nec finem. Perfectus est, cui
nihil deest ad plenitudinem. Hunc tamen tu magnifi-
cas, dum in tantum te meritis excedentibus elevas,
ut gratiæ recipias plenitudinem, ut merearis sancti
Spiritus superfunctionem, ut mater Dei effecta, virgo
perseverans, intacta, pereunti sæculo parias Salva-
torem. Sed et hoc quando Dominus tecum, qui sua
dona fecit merita tua: unde et tanto p'us magnifi-
care diceris, quanto amplius in Christo ab ipso
magnificaris. Quid ergo est quia magnificat anima
tua Dominum, nisi quia ipsa magnificaris per ipsum,
ut et plenitudinem gratiæ magnifice consequaris,
et ad magnificentiam gloriæ singularis gloriosis et
superexaltatis virtutibus extendaris? extendaris,
dico, quia Spiritus sancti rore tota complueris, tota
cœlesti unctione perfunderis, ut in modum pellis
unctæ anima tua tantum extendatur per amoris de-
siderium, ut ad ipsum perveniat Dei Verbum. Tu
enim es fuscilla Moysi, tu vas Verbi, tu cellarium
novi musti, quo credentium debrietas debriatur.
Tu Mater Dei, meta peccati, qua et de profundo emer-
gitur vitiorum, et pertingitur ad delicias angelorum.
Quam magnificata sunt opera tua, domina nostra,
sed per illum quem magnificat anima tua! Hic plane
deficit parvitas mea dum loqui nitimur de magnifi-
centia tua. Dum enim tu in montana magnificentiæ
virtutum conscendis, ut ibi magnifcet anima tua
Dominum, ego infelix in profunda miseriæ et vitio-
rum præcipitor, nec tenet anima mea misera in
mundanis concupiscentiis modum. At tu, inater mi-
sericordiæ, quia sum sicut lapis in acervo Mercurii,
et quasi plumbum in aquis vehementibus, et pon-
derosus sum, quia me movere non possum: trahere
me post te, ut currere post te valeam in odore un-
guentorum tuorum, in tuarum exemplis respirare
virtutum, pennis orationum juvari ut, te suffragante,
prius discat anima mea Deum timendo a malo recede-
dere, et postea tecum amando et justitiam operando
magnificare Dominum, cui est honor et gloria, im-

A perium et potestas in omnia sæcula sæculorum.
Amen.

EPISTOLA XVIII.

AD FRATRES SUOS.

*Commendat eis humilitatem et mansuetudinem, hor-
taturque ad portandum Domini jugum.*

Fratribus et amicis in Christo dilectissimis, quos
et Christi amor fecit unanimes, et Dei gratia noni-
nis unius consortes, frater ADAM peccator, in re sui
nominis permanere.

Alterius vestrum devota me compellit instantia
vos aliquibus de virtute animi commonere, et certe
cum utrumque vestrum sinceritate diligam, et nos
in multa sinceritate diligatis alterutrum, ego autem
refundi in me plenius vestræ bonum sinceritatis
experiar; quid aliud vobis loqui poterò, quam quod
amorem sapiat et virtutem? Verum de puteo aqua-
rum viventium mihi hauriendum est quidquid per
me sitis vestra sibi meruit propinari. Puteus aqua-
rum viventium Christus est. Abyssus inaccessibilis
luminis, inattingibilis gratiæ plenitudo. Altus est
puteus, nec humilitas mea in hoc in quo hauriat
habet, nisi vicem funis oratio jugis exhibeat et pro
hydria sit desiderium me immergens. O felicem
illum qui hinc extrahere potuit fluentia sapientiæ
salutaris! Arida est anima quam putei hujus
fluenta non irrigant. Non virtutum est idonea
ubertati. Fons iste convallibus influit et emis-
siones sui mellifluas consuevit humilibus elargiri.
Experitur animus humilis quanti sit suavitatis in-
fusio, quanta ubertate corda tali rore respersa
pinguescant. Quam familiaris est Sapientiæ cœ-
lesti humilitas, quam ferax virtutum, quam lo-
cuples meritis, quam capax est cœlestium secreto-
rum! Tota quippe acclinis est actio, tota aviditate
aquis incumbit viventibus, nec aliquo pacto respi-
cere patitur quidquid sibi vitæ desiderium non
accendit. Videntes sane aquæ putei sunt, dona
multiformis gratiæ Christi, aquæ sunt quia lavant,
quia refrigerant, quia refocillant; viventes sunt,
quia negotium mortis exterminant; in puteo sunt,
quia secretum divinæ elationis et causas tam secre-
tæ ordinationis omnibus non revelant. Hæ quippe
absconditæ a sapientibus et prudentibus, et par-
vulis revelantur, solis nimirum humilibus eorum
cognitio vera datur et perceptio, quam præsumens
de se superbia non meretur. Felix itaque est humi-
litas, quæ in his aquis meretur habere lavacrum,
ne quid in ea contaminationis appareat vel rema-
neat. Meretur refocillationem ut in omni certamine
fortis existat. Nec enim versus humilibus sine certa-
minibus tentationum esse potuit: præsertim cum
superbia semper contrariæ sibi humilitatis et si
non speciem tamen gloriam æmuletur. Nil quidem
humilitate gloriosius, cujus gloriæ sublimitatem
licet superbia usurpative appetat, humilitatis ta-
men speciem, quia abjectior est, vix usurpat. Usur-
pat tamen aliquando, cum sine illa vane gloriari
non prævalet, a quo astutius humilitatis prætextu

se palliat secretius, ad cujus expletionem elationis prorumpat intentio. Discite filii esse humiles, et ab illo discite, qui hujus magister est efficax disciplinæ Christus, siquidem disciplinæ hujus magister est, quam non modo verbo et lingua prædocuit, sed opere et veritate tenenda esse monstravit. *Tollite*, ait magister bonus, *tollite jugum meum super vos, quia mitis sum et humilis corde* (*Matth. xi*), etc. Quatuor tibi, homo, discenda esse proposuit, si bene intelligis, et retines quæ mandavit. Proposuit tibi quid discere, a quo discere, quomodo discere debes, et quo fructu. Discere debes esse mitis et humilis corde; et ab illo discere qui est mitis et humilis corde; discendi modus est tollere jugum ejus super te, discendi fructus est animæ tuæ requiem invenire; et *invenietis*, inquit, *requiem animabus vestris* (*ibid.*). Ars igitur quam discere debet Christianus et Christi discipulus, imo quæ facit Christi discipulum mitis humilitas sive mansuetudo humilis appellatur. Peritia hujus artis non in multitudine verborum, non in sermonis elegantia, non in quæstionum perplexitatibus, non in conflictibus disputationum, sed in morum experientia et in purioris conscientiæ testimonio retinetur. Mansuetudo enim tranquillat mores, animumque componit, neminem lædit, neminem conculcit, nemini patitur calumniam irrogare, contemptum sæculi delicias reputat, terrenæ strepitum fastidians actionis, peccatorum occasionem præstruit, intercludens aditus vitiorum, corporalium sensuum januas sollicitudini disciplinæ committens, intus agit Sabbatum innocentie in pacis æternæ feriis solemnizans. Mansuetudo quippe dum suspectum habet omne quod foris est, ad sui largitoris manum consueto more se colligit desursum, ut de intus inde reficiatur expectans. Mansuetudo quæ manus suetudo dicitur, quia sic ad Christi manum facta est, ut ad aliud quam ad ejus gratiam non aspiret. Humilitas vero conies individua mansuetudinis, et ipsa piæ tranquillitatis ejus ferias æmulatur. Hinc est quod inter injuriarum molestias quas plerumque pati necesse est, satagit non irasci. Parum dixi, satagit non irasci; quin potius in tribulationibus vera humilitas gloriatur. Humilitas Pauli libenter in infirmitatibus gloriatur, nec reputat gloriam, nisi quod redoleat Christi crucem. *Absit*, inquit, *michi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* (*Galat. vi*). Sicut mansuetudo applaudit innocentie, sic patientiæ fudit humilitatis, per quam omne gaudium existimat cum in tentationes varias contigerit incidisse. Igitur et ipsa humilitas pressa pondere sui nominis, humi læta residet: cui omnis fere suspecta est altitudo: humi siquidem residere non confunditur, non erubescit terram se fateri et cinerem, ut cum elegerit abjectiorem locum, ad digniorem quandoque cum gloria provehatur. Scriptum est enim: *Qui se humiliat exaltabitur* (*Matth. xxiii*). Humi residens scandalorum spinas, tentationum tribulos non veretur: quæ ad ipsam compungendam de humo sæpius proferuntur; adhærens

A quippe terræ, teritur et conteritur, et contritionis utilitas conculcatam lætificat, ut in vocem exultationis erumpat, et dicat: *Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias* (*Psal. l*). O me miserum! o me infelicem! hujus artis expertem, hujus felicitis prophetiæ ignarum faciunt me cordis impuritas et iniquitas actionum, adhuc perfecte cum illis me habere sentio, quibus inclamat Dei Spiritus terribiliter in Propheta: *Filii hominum, usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendacium* (*Psal. lv*)? Plumbei cordis gravitas, et multivolæ vanitatis dilectio falsæ jucunditatis apud me mendacio delectantur. Specie tenus veritati deservio, sed timeo ne revera virtutem non habeam pictatis. **B** Orate instantius, vigilate instantius et sollicitius, ne nostra charitas suæ existimationis damnum sentiat in amico. Sed jam ad magistrum a quo discendum est, sicut lingua, ita et animo revertamur. Iste magister est Dei ipsa Sapientia omnium artum rex, quæ essentiam dedit universis et formam. Ipse est Verbum omnipotens, qui docet hominem scientiam. Ipse est Patris unigenitus, primogenitus nostræ Virginis, qui sacrificio præfert misericordiam: est enim plenus gratiæ et veritatis, a quo omne animal accipit benedictionem, sicut scriptum est: *Et implet omne animal benedictione* (*Psal. cxliv*). De magistro hoc considerandum est, unde venerit, quid passus sit, quo abierit, quid promiserit, quid minatus sit. Ex corde Patris venit, sicut Pater ipse loquitur, dicens: *Eructavit cor meum verbum bonum* (*Psal. xxxiv*). In cor Virginis venit, sicut eidem Virgini dicitur: *Dominus tecum* (*Luc. i*). Cor suum nobis aperuit, cum semetipsum exinanivit, ut nos humilitatis doceret exemplum. Cor nostrum sibi quæsit, cum se amatiorem et habitatorem cordium esse ostendit, dicens: *Deliciæ meæ sunt, esse cum filiis hominum* (*Prov. viii*). Constat igitur quod qui ex corde nascitur, in corde matris Virginis conversatur, ex corde loquitur, se mansionem cordium diligere protestatur, sicut non nisi mundo corde videtur, ita non nisi mundo corde sentitur. Si igitur viri cordati estis, si habitatorem cordium Jesum intra vos sentire diligitis, necesse est ut omni custodia corda vestra servetis, sicut scriptum est: *Omni custodia serva cor tuum* (*Prov. iv*). Hanc custodiam cordis habuerat, et in cor suum cordium dilectorem attraxerat qui dicebat: *Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum* (*Psal. lxxii*). Ecce unde venit, unde processit vita cordium, magister cordatus, scilicet a corde. Ejicienda est proinde de corde nostro omnis impuritas, ut sentiri possit dulcor, unicum gaudium singulare. Concupiscentiam carnis eliminat veritas castitatis; concupiscentiam oculorum longe faciant disciplinæ gravitas et internæ desiderium puritatis. Elidant superbiam vitæ, paupertatis amorem, contemptus honoris. Ideo Verbum per carnem venit, ideo hunc veniendi modum elegit, ut in carne quam accepit intra Virginem, dediscat caro vitæ carnalis amorem, nec debuit Verbi divinitas se sine carne

offerre carnalibus, nec melius potuit in hominibus amor rerum carnalium emori, quam si eos de cœlestibus instrueret Verbi præsentia incarnati. Jam quid de tanti negotii doctrina dicemus? Doctrinam ipsius commendant indubitata veritas, et cœlestis altitudo Sapientiæ. Vitam, cui doctrina testimonium perhibet, prædicant consummatæ justitiæ opera, et summa viscera misericordiæ. Honorant passionis obedientiam summæ innocentis puritas et humilitas patientiæ singularis.

De cætero illuc rediit unde venit, naturam vestram mortis triumphatione, in qua paulo minus ab angelis minorari voluit, ultra omnes angelorum altitudines in consessu paternæ dexteræ sublimavit. Ecce ibi sumus, ibi vivimus, ibi regnamus. Regnamus plane ubi substantiam nostram regnare gaudemus. Minime illinc abesse possumus, ubi jam potiorem nostri partem capit hominis. O felices nos, hujus capitis membra sumus, si huic capiti unitate fidei et amoris compagine cohæremus! In hoc jam promissionis arrham accepimus, quia ipsum dixisse in Evangelio minime dubitamus: *Volo, Pater, ut ubi sum ego, illic sit et minister meus (Joan. xi)*. Cum promisisset esse suis gratiam daturum et gloriam, et interim gratiam tribuat confidite, et gratia bene utentibus gloriam parat. Tamen nec in tempore gratiæ sancti sine gloria vivunt, sed de testimonio conscientiæ cum Paulo gloriantur, et dicunt: *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ (II Cor. i)*. Verum, ne quis de promissione gloriæ nimis confidat, aut de gratiæ successibus insolescat, memor semper divinæ comminationis existat. *Væ, ait, his qui perdidit subsistentiam (Eccli. ii)*. Et in Evangelio: *Væ vobis, divites, qui habetis consolationem vestram. Væ qui ridetis nunc, quia plorabit et flebitis (Luc. vi)*. Igitur a virtute deficientibus et de præsentis vitæ solatiis confidentibus, fletum oculorum et stridorem dentium comminatur, qui mites et humiles interim de testimonio conscientiæ, et pro modo de perfruitione gloriæ consolatur. Hæc sunt, filii, quæ discenda et scienda sunt de magistro, a quo discendum est quidquid utiliter est sciendum; verum ab ipso minime discit, qui discendi modum tenere contemnit. Discendi modum magister ipse describit, dicens: *Tollite jugum meum super vos (Math. xi)*: jugum enim eius tollere super se, est discendi modum tenere. Et quid jugum ejus, nisi amor ejus? Jugum, inquam, ejus est amor permanens, fidelis, et sanctus, et suavis, rectus et dulcis. *Jugum, inquit, meum suave est, et onus meum leve (ibid.)*. O amoris jugum, quam delectabiliter oneras! quam dulciter capis! quam suaviter ligas! quam leniter premis! Hic amor, hoc jugum idcirco jugum dicitur, quia, Verbi et animæ suave conjugium jungens, nullo divortio patitur separari. Non sentis animam tuam novitate fidei adolescentulam, confessione lotam, innocentia candidam, casti timoris pudore verecundam, humilitate maturam, custodia disciplinæ compositam, patientia roseam, charitate

jacundam, pietate amabilem, amictu justitiæ decoratam, Verbo Dei quodam contractu fidei desponsatam? O cum ad id loci pervenerit anima, cum in cellam hanc vinariam introducta fuerit, quid non deinceps poterit de sponso cognoscere, aut in quo dilectæ suæ se poterit ille celare? Hic jam requies sibi anima felix invenit, et jam disciplinæ suæ percipit fructus, cum jam discendi remanet labor nullus. Hic locus speciosus ad videndum, spatiosus ad manendum, et ad pausandum quietus, cum usque pervenerit anima, et hanc sibi quietem beatam invenerit, tunc lætabunda et laudans clamabit: *Hæc requies mea in sæculum sæculi (Psal. cxxxii)*, etc. Tunc innixa super dilectum suum, totaque illi adhærens, sicut non poterit aliud quam illum diligere, sic nec poterit, nec oportebit aliunde gaudere. Tunc speciosa et suavis et tota deliciis affluens, suave illud epithalamium jucunditate mirifica decantabit: *Dilectus meus mihi, et ego illi (Cant. i)*. Ipse illi plena lætitia, ipse integra gloria illi erit, cum ad quietis hujus felicitatem perveneritis, sive interim, sive raptim, et transeuntes per desiderium, sive feliciter per mentis excessum, sive beatius per vitæ terminum, rogate, quæso, me gloriæ vestræ fieri participem, quem hic habetis in amore consortem. Estote interim de animi virtute servanda solliciti, quia per virtutis indeficiens exercitium, ad præmium pervenitur æternum. Nunc igitur quia vester sum, quidquid boni est in vobis reputans meum, nunc de me in Christo estote solliciti, qui in ipso esse non passum inmemor vestri. Valet.

EPISTOLA XIX.

AD QUEMDAM AMICUM.

Hortatur ad mundi contemptum.

Rogasti me sapius, frater charissime, ut tibi scriberem aliquid unde tibi et fidei fervor accresceret, et morum ædificatio proveniret. Placuit mihi potentis devotio; et quia me annuendo debitorem constitui, aliquando teneor solvere quod promisi. Erit igitur mihi materies animi virtus, quam hæc parum promovet mundi contemptus. Certe quantum appetitur animi virtus, tantum devitandus est amor mundi; amor quippe mundi inimicum Deo constituit; econtrario virtus desiderium parit æternorum. Nisi æterna fuerint in desiderio, nullatenus ex corde quæruntur. In desiderio autem esse non possunt, nisi virtus ad videndum illuminet, et ad diligendum inflammet. Neutrius istorum, scilicet luminis et amoris, capax est animus, quem mundanæ cupiditatis terrenitas inquinat et obscurat: ista nimirum terrenitas et lutosam in se habet fœtulentiam, cujus contactus mentem commaculat; et obtusam grossitudinem, cujus objectus lucem supernæ majestatis et claritatis ne possit penetrare retardat. Abjicienda est igitur terrena cupiditas de appetitu animi, ut exaltatus animus de terra, cœli vicem exhibeat cœlorum habitatori. Certe cum omnium sit Conditor Deus, cum cœli et terræ sit Dominus, nonnisi in cœlis habitationem habere dicitur: cum procul

dubio cœlorum nomine corda cœlestia designantur. Corda cœlestia sunt, quorum est in cœli conversatio, quorum ornatus et cœlatura est ex virtutum sideribus, qui tantum se a terrenis sæcibus mente separant, quantum cœli a terra locorum positione, et rerum ordine distant. O appetenda sublimitas! O splendor virtutum mirabilis, ubi locum non habet amor labentium, sed feliciter animus figitur in mansuris, dum respuitur vanitas; dum iniquitas devitatur, dum spiritui corpus subjicitur, dum pro sola vitæ fragilis necessitate, usus temporalium quæritur! Sic amor mundi ad cor accessum non invenit, dum veritatis amor et virtutis studium in corde sobrio famem generant æternorum. O felix esuries, omni refectione jucundior, quam in fine satiat infinitæ beatitudinis plenitudo! Ad hanc plenitudinem hominem condidit amor omnipotens; sed dum noluit intelligere ut bene ageret, devenit ad inopiam miserissimæ paupertatis. Factus est itaque miser homo, de pleno vacuus, de locuplete indigens, de stabili profugus, exsul de cive, de glorioso ignobilis, de honorabili ignominiosus; quippe qui de similitudine Creatoris, et de paritate angelicæ dignitatis, infelici commercio comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis. O utinam, homo, solum tibi accessisset humana mortalitas, ut perditâ benignissimi Conditoris similitudine insensato peculi compareris, et non majori infelicitate pene in omnibus pecude inferior habearis! Cum enim sis carne corruptior, vita peccati turpior, insitæ rationis abusione insipientior, corporis quoque sensibus invalidior, obligatione mortis æternæ infelicior, dum in his omnibus tibi jumentum præcellit, unde in te captivata natura superbit? præcellis tamen pecudibus insitæ rationis beneficio, secundum quam tibi impressa est nobilissima Conditoris imago. Ratione uti, ut convenit, est impressam servare imaginem; illum cujus imago diligere, est ejus retinere similitudinem. O quantæ est felicitatis et gloriæ creaturam suo similem fieri Creatori! Hanc vobis præstat gloriam amoris sinceritas, quo, dum Deo conformes effici-mur, exsecramur omnibus modis maculas peccatorum. Amor nimirum sanctus eo est corruptionis impatiens, quo semper animum ad desiderium incorruptionis accendit.

Hæc extensio desiderii rugam duplicitatis in corde non patitur, pariterque tumorem elationis elongat. Amoris hujus benignitas livorem fugat invidiæ, et opponit iræ motibus dulcedinem lenitatis. Amoris alacritas anxietatem excludit tristitiæ, et contra rapacitatem avaritiæ exhibet antidotum largitatis. Tam sobrius est sanctus amor, ut quia suspectam semper habet carnis molliem, gulæ et ventri vœit parcimoniam principari. Tantum ei placet honestatis propositum, et tanta est ei in servanda honestate circumspectio, ut non modo fœditatem abominetur luxuriæ, sed nec etiam respicere valeat quidquid potest esse tantæ turpitudinis incentivum;

A suspecta enim habet verba et nutus petulantiae, loca et opportunitates subterfugit, et quaslibet satagit occasiones præscindere, ex quibus splendor honestatis conscientiae vel infamiæ discrimen incurrat; oportet enim sanctos habere testimonium ab his qui foris sunt, et providere bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Cæterum tibi virtus est in desiderio, sed adhuc coram hominibus de specie virtutis confunditur. Non arbitror enim virtutem habere ad meritum, de cujus ostensione displicere formidat oculis pessimorum. Sunt plerique quos delectat virtus, sed videri erubescunt, quia esse appetunt, aut faciunt, aut facere se fingunt plerumque in contrarium, plures habentes morem sæcularibus gerere quam ad interni sui pectoris arbitrium, juxta conscientiae testimonium, se habere. Crudelis est sane qui famam negligit, et cui crudelitas propriam vulnerat famam, non est misericordia quæ conscientiam facit sanam. In omnibus, filii charissime, erit tibi respectus in Jesum, quem nosse est vivere; diligere, salus, sequi, gloria, consequi summum bonum. Quod si non sufficit ipsum attendere Verbum in sinu Patris, ubi est solidus cibus gaudium; vel mecum attende ipsum in partu Virginis brevium, in lacte virgineæ carnis comminutum, ut sorbiciunculas habeat infantia parvulorum. Verbum quippe omnipotens, sicut sua potestate nos condidit; sic sua miseratione nos refecit; et quemadmodum innocentia suæ humiliationis nos erudit, ita innocentiae passione redemit. Facti ergo ab ipso, refecti per ipsum, convivamus ipsi, conversetur in ipso, quia ipsum sentire et sapere exhilarat conscientiam; ipsum laudare et honorare commendat famam, ipso frui et perfrui præstat gloriam sempiternam. Amen.

EPISTOLA XX.

AD A. DE VITREIO.

Piis eum informat sermonibus

Domino et amico suo magistro A. de Vitreio, frater ADAM dictus abbas Perseniæ, sapere quæ sursum sunt, non quæ super terram.

Ut quæ devotio tua, frater amantissime, petiit, et quæ imperitiæ meæ promisit præcipitatio, tandem impleat sacræ studium charitatis, arguis me mendacii, quod minime promissa solverim. Est reprehendenda oblivio quæ promissum fidei suo fraudat effectu. Nunc igitur si apud te est locus pœnitentiæ, negligentiae meæ dabis veniam, quia fateri sine tormento confusionis non audeo me tibi aliquando fuisse mentitum. Devote itaque petis et instanter pulsas ad ostium, ut tibi scribatur aliquid unde normam in te excipias, quasi aut doctus aut potens sim magistris correctioris vitæ tradere instituta. Non sermo mihi tam potens, non vita tam venerabilis, non tam conspicui mores, ut esse valeam aut debeam sapientibus in exemplum. Verum totius directionis linea, ad quam morum inæqualitas et animi tortitudo deprehenditur, Christus est, cujus subesse magisterio summa sapientia est, cujus ferulæ sub-

ducere manum virtus est approbata. Ipse est enim innocentiae pelagus, fons misericordiae, patientiae magisterium, fluvius sapientiae, gloriae splendor, Verbum omnipotens, quod quamlibet super terram intra Virginem, super crucem brevium sit, omnis sapientiae et scientiae thesauros in se absconditos retinet et custodit. Hoc Verbum omnipotens cordi nostro inscribitur, non pergamenum conscientiae illud retinet, quam suis ducta lineis innocentiae puritas non compouit. O felix! o super aurum et topazion appetenda inscriptio, ubi caelestis sapientiae Verbum lineis animae superscribitur, quas facit et exarat innocentiae rectitudo, aequitatis propositum, intentionis simplicitas, mansuetudo infantiae spiritalis! Ad infantiam istam se Verbum istud inclinat et aperit, et quemlibet sui brevitate, hoc est istud inclinat et aperit, hoc est sui exinanitione, obscurum sit. Lucidius tamen de eo ratiocinatur humilitas, et dum sapientibus et prudentibus splendor ejus absconditur, familiarius revelatur innocentia parvulorum. Ex ore enim infantium et lactentium perfecti laudem qui ante saecula a Patre genitus et modo a matre genitus, qui modo infantes genitos rationabiles sine dolo lac facit suae incarnationis concipiscere, quo nutriti valeant unum Verbum ad plenum formare, alioquin quomodo ex ore infantium laus perfecta fieret, nisi ad plenum Verbum formaret illud infantia, in quo meritorum fundatur perfectio, ex quo plenitudo gratiae et veritatis emanat?

Denique quod infantes, id est non loquentes, Verbum istud factet et enutriet ostendit, juxta prophetam, medium illud silentium, cujus tempore sermo omnipotens a regalibus sedibus veniens (Sap. xviii), dum se hujus mundi sapientia obscurum exhibet, sui intellectum uberius parvulis administrat. Certe quemadmodum Verbum istud non nisi ex ore infantium sonat, non nisi ad silentes accurrit, sic ipsius Verbi glotta, hoc est Spiritus sanctus, non nisi in aquis Siloe quae fluunt cum silentio Verbi sacramentum exponit. Aquae Siloe quae fluunt cum silentio populus Sion, populus sanctorum est, in quorum feris cultus justitiae silentium custoditur. Aquae Siloe quae fluunt cum silentio flumina gratiarum sunt, caelestes doctrinae de fructu sapientiae, de vitae refrigerio prodeuntes. *Super quem, ait Verbum vitae, requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum et tremantem verba mea?* (Isa. lxxvi.) Denique Spiritus sanctus non incongrue Verbi glotta, id est lingua dicitur, unde et in igneis linguis super apostolos veniens, eis de Verbi sacramento exposuit quidquid ad doctrinae plenitudinem necessarium fuit. Quidquid enim obscuritatis sui abbreviatione Verbum incarnatum contraxerat, totum elucidavit magistra unctio Spiritus sancti, dum et tantae exinanitionis causas edocuit, et ad explicandum magisterium ineffabile linguas infantium erudit. Unde et ipsum Verbum pro similitudine carnis peccati obscurum, pro brevitate corporis a suae majestatis immensitate contractum, de

A suo expositore loquens ait: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet et annuntiabit vobis* (Joan. xvi). Si vis igitur intelligere Dei Verbum, si desideras ejus glottam legere et intelligere, Spiritum sanctum, humilitate opus est et quiete cum obedientia mandatorum. In omnibus requiem quaerit spiritus sapientiae, et humilitate quietem comparat, et quietem conscientiae mandatorum executione defendit. Qui enim tremit verba Dei, ipsa timorate exsequitur. Porro in tali executione tremor exultationi miscetur: Unde David: *Servite Domino in timore et exultate ei cum tremore* (Psal. ii). Caeterum pius obedientiae labor perseveranti non completur instantia, nisi interim status rectitudinem mutabilium amor vanus et lubricus inquietet. Quia denique opus est mente, ubi lucem sapientiae timor officiosus accendit. Non enim facile lucerna in vento accenditur, nec meretur tam aeris turbati commotio lumen serenitatis amictum. Necessaria est ergo humilitas quae ventosam excludat superbiam, et cordis aeream sereniori puritate tranquillet. Idonea est haec tranquillitas jubar divinae illustrationis suscipere, nec sedem illam refugit spiritus veritatis, cui verax humilitas requiem procuravit. Non hic radices mittit pullulans in omne malum cupiditas, non hic tumultuatur ambitio, non hic inimica pacis contentio locum habet, non hic superbiae trabes cordis obscurat oculum, non virtutis palliatione se latebrosa celat simulatio, non hic mollities cordis effeminati jactat impudentiam, non superba divitiarum jactantia per extensa in perticis mutatoria gloriatur, non hic irritamentis gulae ventris procreatur ingluvies, nec ipsa ciborum intemperantia libidinis rabies excitatur. Sicut vitium ita et divitiis abrenuntiat Verbi discipulus, cultor virtutis et paupertatis amator, non sordatur vitium, non jocis dissolvitur, non marcescitur, non in carnis desideriis aestuat, non deliciis affluit, non incumbit muneribus, non praedis inhiat, non praediis dilatandis insistit, considerans nimirum quam arcta et ardua est via quae ad vitam graditur, et angusta porta qua ingreditur. Prompto animo tribulationes amplectitur et angustias, totus cruci inherens non sine damno reputat quidquid ei crucis imaginem non repraesentat. Totus denique est in disciplina discipulus Verbi, ut ex ubere disciplinae humilietur ad timorem, ad scientiam erudiat, et ad patientiam exerceatur, ad gloriam eliminetur. Cum enim illud divinum recolit: *Ego quos amo castigo, et arguo* (Apoc. iii), eo se praesumit Dei filium, quo se sentit verberibus caelestis disciplinae subjectum. Non enim deest disciplina Verbi magisterio, nec disciplina est expers verberis cum trahat nomen a verbere Verbum Patria, quia et virga suae potestatis verberat aeras potestates, et per virgam de radice Jesse, ex qua cor paratum est, nostros correxerit errores. Verbum enim incarnatum dum in carne sua verbera sustinuit, quae nobis debentur, dum flagellis dorsum exposuit, suos imitatores ad disciplinae suffe-

ventiam informavit. Disciplina quippe pacis nostræ est super eum, et livore ejus sanati sumus. Vere languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portavit, quia, si supra dorsum ejus dorsum innocentie fabricaverunt peccatores, debent corpus noxium corruptum vitiiis flagellis subducere penitentes. ¶

Inspiciamus, si placet, quot disciplinas innocentie Verbum in passione susceperit, quarum procul dubio fidelis Verbi discipulus est imitator et prædicator existit. Septem sunt, ut considero, quarum primam sustinuit in flagellis, secundam in sputis, tertiam in colaphis, quartam in spinis, quintam in clavis, sextam in esca fellis, septimam in lanceatione lateris. In his septem disciplinis vere liberalibus tota patientie Christianæ prophetia consistit. Ecce proposui tibi speculum in quo te intuearis sæpius, verius agnoscas, plenius accipias donum et gratiæ formam et virtutis. Tuum scire, tuum sapere, totum in Jesu sit, ultra quem nil est appetendum, citra quem non animo consistendum. In ipso nimirum relucet paternæ gloriæ splendor, in ipso redundat Spiritus sancti unctio suavis : unde Christi nomine quo signatur, suos participes potens est insignire. Est enim Christus unctio infirmorum, ægrotantium salus, condimentum vitæ, conscientie illustratio, unctio misericordie, pinguis suavitas bonitatis. Ipse est in peregrinatione viaticum, in certamine virtus, in triumpho victoria, in corona præmium, in repatriatione gloriæ plenitudo. O super omnia et præ omnibus suavis repatriatio, in qua terminus miserie ponitur, aspirat dies nescius noctis, risus lætificat qui non vertitur in dolorem ! O jucunda temperies, in qua gloriæ redivivum mortalitatis hiemem fugat, lacrymarum imbribus flumem ponit, et æternæ renovationis imutatione caelis reflorantibus suavis illa in cymbalis bene sonantibus resonat cantilena : *Hiems transiit, imber abiit et recessit, flores apparuerunt, vineæ florentes odorem dederunt*, etc. (Cant. II). Tunc intra abyssum luminis discipuli veritatis et æternam de mortis evasione securitatem, et plenam de Dei visione lætitiæ obtinebunt. Bonum est nos hic esse, nil amplius discere, non amplius quærere aut volumus aut debemus. Ego quidem dabo finem sermoni, tu insiste orationi, et operi ut tecum obtinere valeam quod audisti. Amen, amen.

EPISTOLA XXI.

AD AMICUM.

Excusat se quominus adversus Judæos scribat.

Dilecto suo, ADAM Perseniæ dictus abbas, instanter et importune.

Petisti, frater charissime, ut tibi scriham aliquid quo et credentium fides firmari, et infidelium maxime Judæorum possit pertinacia confutari. Verum cum multa sint penes me, quæ huic petitioni tuæ effectum invideant, tria sunt quæ meis potissime in hac ratione conatibus obviare videntur. In primis videre mihi videor, quia pugnam istam conten-

tioso magis animo, quam studio veritatis affectes; secundum, quia quemadmodum contentiosis veritas non elucet, ita nec nos ad contentionem quemquam armare verbis aliquibus decet : sicut enim contentiosi esse nolumus, sic nec contentiosos diligimus; multominus ad contentionem debemus inducere, aut operam impendere contententi. Ut enim ait Paulus ad Timotheum : *Servum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati* (II Tim. II). Tertium est quia, si id etiam pietatis studio quæreres, labor est prorsus inutilis de fide cum Judæis contendere : quos Dei judicio internæ constat cæcitas tenebras incurrisse. Incrassatum est quippe cor populi hujus, et donec plenitudo gentium introeat, sicut in nocte, ita et in meridie palpabit, carnalis Israel sua infidelitate cæcatus. Obduruit namque in silicem, licet carnalis sit, imo corde obcauit in duritiam adamantis : unde per prophetam dicitur : *Peccatum Judæ scriptum est stylo ferreo, in ungue adamantino* (Jer. XVII). Sicut enim lapis adamas nulla pene scissione dissolvitur, sic Judaicæ infidelitatis duritia nulla ratione vel auctoritate mollitur. Non est igitur impar cæcitas cum illis habere de veritate conductum, ubi confictus nullum prævalet obtinere fructum. Sunt tamen plerique, qui non tam rerum examini, quam verborum certamini dantes operam, magis gloriantur de plausibus hominum vanis, quam de vivente judicio veritatis. Damnanda prorsus insania veritatis negotio in vitium vanitatis abuti. Væ illis qui veritatem de injustia detinent, qui ponunt lucem tenebras, qui de justitia inaniter disputant, qui vanitatis inania de soliditate fulciunt veritatis. Inimica plane veritati est vanitas, nec de jure potest confutanda vanitas inimicos revincere veritatis. Non decet igitur ut qui vanitati dat operam, incorruptæ veritatis negotia pertractet. Veritas quippe est incorruptio et totius æquitatis splendor et linea. in quam omnis enormitas et tortitudo offendit. Absit ergo ne incorrupta veritas ad sui defensionem corruptoribus egeat ! Magis in ipsos vanitatis invehitur sectatores. Veritas certe simplicitati amica est, et de humilitatis innocentia gloriatur. Non quærît quæ sua sunt, non affectat quæ vana sunt, nec in mundi amatoribus locum habet. Cælestis nimirum sapientiæ splendor est veritas, quam non assequuntur nisi pauperes spiritu.

Quid igitur tibi et illi ? Tu pelago vanitatis transmersus es, et submersus in diluvio aquarum multarum ! et tu audes de veritatis splendoribus somnari ? Non nisi in populo honorificato hæc sapientia radicavit. Longe est ista a curis curiæ, ubi magis incuria pene incurabilis dominatur. Sub dominatione ista perit fides, et justitia exsulat, et veritatis illustratio cessit tenebris vitiorum, regimen istud sua Christum cruce spoliavit, ut jam non re, sed solo nomine cruci mittet Christianus. Cum his potius de fide disserendum est, qui Dei Filium habentes

ostentui, Judæorum facti participes, Christum iterum crucifigunt. His oppone te ipsum, si te fidei confitearis amicum, quia si fidei amicus es, qui pro ea decertare velis et valeas, procul dubio a te exsulat sæculi amor, qui Dei constituit te inimicum. Scriptum quippe est, *quia qui voluerit esse amicus hujus sæculi, inimicus Dei constituitur (Jac. 1v)*. O infelices animos qui cœlestibus amicitiiis amorem præferunt terrenorum. Cœli et terræ Dominus universis præferendus est, non modo verbo et lingua, sed opere et veritate diligendus. O animos a vera nobilitate degeneres, quæ dum divinæ similitudinis nihil commune cum terrenis factibus habet, nec carnalis amoris animentiam comitatur! Cor nimirum sursum elevans, sidereis splendoribus inserit, nec divinæ imaginis pulchritudinem intus patitur, deformitate fœdari. Non hic avaritiæ idololatria, non superbiæ tumor, non libidinis fœda rabies, non malitiæ horrenda cæcitas ibi locum obtinent; tibi ex proposito divinæ similitudinis dignitas conservatur. Honor iste non pascitur jocis, non otio solvitur, non induitur mollibus, non eo cibus ingurgitat, non plausus hominum quærit, non spectaculis delectatur, non hic schaccorum otiosa subtilitas mansueti cordis felix otium inquietat, non hic infelicitis alexæ ludus male redimit tempora, quæ toties cum fastidio defluunt, quoties sine sceleribus transiguntur.

O curas hominum! O quantum est in rebus inane!

(PERS. Sat. 1.)

O utinam sola esset in curis hominum vanitas, et non iniquitas se sociam faceret individuan vanitati! Imo certe iniquitatis mater vanitas, parturque vipereo iniquitatem vanitas parit. Genimina viperarum sunt hæc, sed ab his liber est animus, qui ad usus debitos sola utitur ratione. Debitus enim rationis usus, quantum ad intelligentiam cœlestium perficit, tantum a curis mortalium mens elongatur. In ratione quippe positus est divinæ status imaginis, et similitudinis honor: unde jumentum sapit non hominem quoquam divertere extra lineas rationis. Per lineas enim rationis ducta et directa operatio, aut fidem ne moriatur custodit, aut jam mortuam ad vitam reducit: *Fides enim sine operibus, mortua est (Jac. 11)*. Unde non ibi dicenda ratio, ubi minime recta intentio reperitur; quia si de beneficio rationis fuerit intentio recta, rationalia erunt opera procul dubio, quæ, sicut dictum est, aut fidem mortuam poterunt suscitare, aut ne mori valeat providere. Moderamen igitur rationis affectibus nostris per Dei gratiam ordinem tribuit, sit virtutum materies, morum æquitas, disciplina operum, totius seminarium honestatis: affectus enim animi circa rationem dispositi, virtutum effectus et nomina sortiuntur.

Cæterum irrationabilis est vita, ubi ratio non erudit intentionem, ut recta sit; nec voluntatem efficit, ut sit pia; de eadem enim luce, incorporeæ scilicet rationis, intentio illustratur ad rectitudi-

nem, et exhilaratur ad pietatem voluntas. Verum hæc in fidelium cordibus fiunt. Nam hujus gratiæ penitus est expers infidelis: *Sine fide enim impossibile est placere Deo (Hebr. 11)*. Et Apostolus: *Omne quod non est ex fide, peccatum est (Rom. xiv)*. Sed nunquid fidelem dixerim, in quo fides est mortua, et qui fidei operibus contradicit? An non contradicit operibus, qui verbo confitetur se nosse Deum, factis autem negat? Non videtur fidem sapere, cujus animus incompositus, vultus turbidus, sermo insulsus, actus inhonestus, impudicus oculus, tactus illecebrosus, avidus vitii appetitus. In fide non regnat cupiditas, non tumultuatur ambitio, non elatio tumet, non ira fremit, non sordet luxuria, non ventris ingluvies porcum sapit. Qui talis est, fidelis non est, nec eum convenit fidei negotia pertractare. Quod si tua tibi conscientia perhibet testimonium, te hujusmodi subjectum pestibus, consulo tibi cum illis familiarem habere conflictum. Liberatus ab his, jungaris fidelium numero, potens etiam alios ad fidei regulam revocare. Melius pugnat pro fide operis unctio, quam sermo. Efficacius est exemplum boni operis ad persuadendum de fide, quam si pro fide in multiloquio disceptetur. Felix tamen doctrina oris, cum scientiæ præloquitur operatio! Felix in quo fides attestatur utrumque! Satage igitur honeste vivere, ut tua tibi fides ad justitiam reputetur. Tu enim te totum testimonio fidei debes, fidei quippe minister et Evangelii præco factus es de jure et officio sacerdotis. Vide ne desit officio animi virtus, ne ad fidei defensionem vel præconium minime idoneus habearis. Tunc enim fides est, quæ te faciat virtutis participem, si fidein, et operis veritas, et decus castimoniam comitetur. Angelicæ incorruptionis æmulare gloriam, quibus participatione nominis, officii sublimitas te conjunxit; scriptum quippe est in Malachia: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, quia angelus Domini exercituum est (Malach. 11)*. Custodi igitur a maliloquio labia tua, quibus concessum est de officio totius gratiæ et efficaciam verba loqui. Non hoc certe concessum est angelis, nec hujus gloriæ officium angelica natura meretur sacrosancta tractare mysteria, terribilia sacramenta conficere, non esse spirituum, sed hominum, quos tanti gradus sublimare gloriæ vocatio divina dignatur. Sacerdotibus quidem cooperantur angeli, nec omnino possunt deesse mysterio, ubi Rex angelorum inter manus hominis incomprehensibilia operatur. Quantum ergo putas sacrilegium os vanitati polluere et mendacio quod semel incorruptæ consecratum est veritati? quo pacto de eodem fonte dulces et amaræ aquæ possunt effluere, eademque labia veritatis deformari eloquio falsitatis? diffusa est gratia in labiis tuis, totiesque erit lac et mel sub lingua tua, quoties illa ad mysteriorum efficaciam pronuntias verba. Mel, inquam, et lac sub lingua tua, quoties ad prolationem tuam sub visibilibus speciebus Deum hominem constituunt verba illa. Verba nosti. Tre-

menda est sacrosancta eorum prolatio, et vis incomprehensibilis mysterii efficax, quæ sacerdotum ministerio sunt concessa divinitus.

Quo igitur pacto erit sub labiis tuis labor et dolor et venenum aspidum, cum tanta tamen possit in labiis tuis verborum vis? A multiloquio igitur et vaniloquio, a stultiloquio et turpiloquio, et falsiloquio et maliloquio, debes os tuum compescere, quia cœlestibus consecratum mysteriis constat esse. O quam puro corde, quam mundis manibus, quam simplicibus oculis, illa actio exsequenda est, in qua agitur de Virginis partu, de Agni passione, de redemptione hominum, de criminum indulgentia, de virtutum plenitudine, de lætitia angelorum! Quis tibi es et qualis, ubi inter manus tuas Virgo de Spiritu sancto concipit, cum te proferente verba mysterii illibata, visibilis oblationis substantia in divinæ carnis substantiam transit? Quo pacto ad vanitatis superflua, ad materiam petulantia, ad fomenta libidinum, illos oculos ex proposito vertis, quibus et virginei partus munditiam et Dominicæ passionis innocentiam in tuis fieri manibus intueris? Qua fronte audes tuis digitis inhonesta tangere, quibus tractas honestatis auctorem, amatorem innocentia, gratia largitorem? Manus tuæ sanguine plenæ sunt, et ad candidissimam sindonem Dominicæ carnis eas mittere non formidas? Vide, fili, ne si te rapacitas avaritiæ forte lupum fecerit, Agnus fugiat potius quam expectet: et revera lupi præsentiam agni tueri non sustinet: sicut nec milvii ingluviem gallinæ pullus; sic nec accipitris rapacitatem columba. Et quidem non ex metu Agni hæc fuga agitur, nec in veritate suæ carnis præsentiam etiam pessimis denegat, sed eos fugit quando ad perniciem et ad iudicium se sumi a talibus sinit. Magis ex præsentia lupi Agnus occiditur, cum indigne accipiens, vel inhoneste conficiens, reus Domini corporis et sanguinis invenitur. Quomodo ergo, qui talis est, Judæorum infidelitatem redarguit, et de reatu Dominicæ mortis convincit, qui sacramenta indigne accipiens, ejusdem se culpa reatus involvit? Et illi quidem, si cognovissent, nunquam gloriæ Dominum crucifixissent. Tu cognoscis et occidis, quoties reus corporis et sanguinis ejus indigne accipiendo efficeris. Longe execrabilius est viventem et regnantem in sæcula iterum male vivendo crucifigere, quam cum in mortalem adhuc et humanum subjectum indigentis Judæus nesciens voluit desævire. Deterior fidei hostis est falsus Christianus, sciens et persequens, quam Judæus persequens et ignorans; sed intra fidei sinum nullus malo atrocior sacerdote, qui non mala ignorantia, sed avaritia Christum persequitur, cui tanto debuerat familiaris obsequi, cohærere firmius, ministrare fidelius, quanto se dignantius et mirabilius credit illi. Verum (quod sine gemitu dicendum non est), sacerdotes nostri temporis ita se vitiis armaverunt in Christum, et ipsum potius

A quam pro illo conjurasse videantur. Arma ferunt in ipsum, qui pro ipso pugnare debuerant; et virginem ejus, hoc est Ecclesiam, sicut ait Propheta, constuprantes, usque ad verticem corruerunt. (Jer. 11.)

Denique vita eorum facta est omnibus exemplar malitiæ, sentina criminum, spectaculum ignominia, ambitionis materies, et totius aversionis forma deformis: quorum est inexplebilis et inexplicabilis avaritia, libido insatiabilis, ambitio infinita. Simonem nimirum et Giezi imitantes, domum Dei in templum idoli infelici commercio mutaverunt. Avaritia enim, ut ait Apostolus, est idolorum servitus (Col. 3), cujus quæstum pietatem putantes, nullum admittere sacrilegium reverentur. Plus enim curant nummos quam animas, plus muros quam mutos, plus canes quam pauperes; plus denique carnis suæ quos de fornicatione suscipiunt, quam matris Ecclesiæ filios, quibus præesse et prodesse tenentur. O infelices istos, qui de suo volentes honorari ministerio, ipsum omnimodis ministerium inhonorant! Jam enim vituperatur eorum ministerium, dum per illud, non Christo, sed sibi ministrant, satagentes ex fructu officii suæ satisfacere voluptati. Se crucis Christi servos fatentur, dummodo ex illa emolumentum carnale suscipiant; sed beatam sequi crucis ignominiam erubescunt. Sic cruci serviunt, ut non crucem sentiant, cum potius sub obtentu crucis, de crucis beneficio carnis luxuriam et mollia voluptatum consecantur. O sæculis omnibus detestanda abusus! ideo colere crucem, ut habeas unde vaces illecebris, unde sumas velamen malitiæ libertatem. In cruce Christi et crucis obsequio summa et sola libertas est; sed quibus cordi unctio est, et veritas in affectu. Cæterum amatores sæculi, contemptores celestium, plerumque dæmoni exsequuntur omne quod pium est, de crucis titulo se tuentur; cæci enim sacerdotis officium, nisi cruci militat: tu tamen videris utrum verum redolcas sacerdotem. Bonus sacerdos est in quo commendat dignitatem ordinis ordinatæ studium actionis. Bonus sacerdos est qui non modo Patri immolat Filium, sed semper satagit immolare seipsum, alioquin quomodo comedit, vel immolat agnum, qui nec Ægyptum deserit, nec renes accingit? Hebræis tantum et egredientibus de Ægypto licet agnum immolare paschalem. Non est Ægypti sacrificium istud, quin potius agnum vel ovem edere dedignantur. Ægyptius est sæcularis, quem delectant peccatorum tenebræ, cui placet Pharaonis damnatio, cui cordi est in luto et latere occupatio. Ægyptus tenebræ sonat, Pharaon dissipatio, lutum et voluptatum mollities, quam in lateris durtiam consuetudo convertit. Non ista agentibus agnum immolare præcipitur, sed Israelitæ ad solitudinem festinanti; renes accingit continentia, de tenebris educunt veritas et sinceritas, generatque pœnitentiæ amaritudinem lactuca agræstis.

Vide igitur, tu qui Agnum immolas, utrum ex eas A liquefacta sit anima tua, ut possis ex sententia ani-
 de Ægypto. Quod si revera egrederis, immola re-
 verenter. Non debet deesse immolatis renibus
 castitatis cinctorium, nec manibus fidei bæculus,
 nec pedibus exemplorum calcamenta sanctorum.
 Pedes affectus sunt, manus opera, quorum utraque
 munienda sunt, affectus exemplis de imitatione
 sanctorum, opera fide ad cruditionem malorum
 multorum. Si hæc tibi defuerint, et tamen ab Agni
 immolatione non temperas, non es Israëlita, sed
 Ægyptius; non es fidelis, sed apostata; non es
 sacerdos, sed sacrilegus; non es defensor fidei, sed
 offensor. Cæterum, quid tibi dicam de blasphemis,
 quæ de tuis toties sonare labiis audiuntur? Quia
 enim tu jurationem putas, et ex populari temeritate
 vertisti in consuetudinem, nos blasphemiam
 esse docemus et dicimus, et credimus. Certe cum
 verba sacerdotis, aut vera sint, aut sacrilega, toties
 nomen Dei sui in vanum assumere, non est jurare,
 sed blasphemare. Quid illud est quod sacrilego ore,
 corde tam impuro, tam incircumcisis labiis, etiam
 inter actus diabolicos beata Jesu membra in juran-
 di, imo in blasphemandi consuetudinem adducuntur!
 Non est hoc humanum, sed prorsus diabolicum,
 perditæ mentis homines, sub obtentu jura-
 menti impiis garrere vocibus quod totis tremebun-
 dum cordibus, totis visceribus est amandum. Non
 audet, nec potest ipse diabolus in Christi majesta-
 tem delinquere, nec tantum excedere potuit in
 Christum Judaica quidem ignorantia, quantum-
 modo in ipsum infelicissimi Christiani delinquent.
 Si nosset diabolus, si nosset Judæus, Domino glo-
 riæ pepercissent. Christianus credit, et despicit,
 agnoscit et abjicit, adorat et blasphemat, orat et
 impugnat. Age igitur pro fide tua, pro officio tuo,
 ut omitteas interim disputare cum Judæis super-
 flue, quia nec ad te pertinet, deteriores illis fidei
 tuæ domesticos verbo et vita instruas Christianos.

EPISTOLA XXII.

AD AGNETEM VIRGINEM.

*Litteris mandat quæ in conventu virginum palam
 disputaverat.*

(Ex ms. B. Mariæ de Misericordia Dei et Clare-
 vallensi.)

AGNETI virgini Christi, frater ADAM dictus ab-
 bas Perseniæ, inter virgines prudentes depu-
 tari.

Tanti mihi est, filia, in amore Christi amor
 tuus, ut sicut non possum negare quod postulas,
 ita nullatenus volui petita differre. Adeo præceps
 est amor sanctus in omne quod virtutis est, ut,
 dum semper spiritualium suspirat ad incrementa
 profectuum, indesinenter aliquid sibi providet in-
 centivum. Verum mirum in modum amoris sancto
 sic proficere, languere est, et quo amplius in de-
 siderium virtutis extenditur ardor cordis, eo magis
 mens a se deficiens proficit in Deum ex desiderio
 liquefacta amoris. Utinam languidulam te amor
 iste reddiderit, et ad ignitum eloquium sponsi tui

mi dicere illud amantis: *Anima mea liquefacta est,
 ut dilectus locutus est (Cant. v)*. Tu igitur ex verbis
 meis accendi desiderans, petisti instantius, ut quæ
 aliquando in conventu virginum, te præsentem, ad
 ipsarum zelificationem disputaveram, traditum lit-
 teris recollectum breviter tibi transmittere non
 negarem. Verum cum tenor sermonis illius, aut
 ex toto, aut ex parte maxima elapsus sis, cum ead-
 em mihi sit materies et causa eadem, te orante,
 aderit idem spiritus qui de eodem capitulo, et si
 forte non eadem, dabit tamen non diversa sen-
 tire.

Capitulum est ut recolis: *Domine, bonum est nos
 hic esse (Matth. xvii)*. Quis hoc dicit? amicus
 sponsi et sponsæ custos Petrus, eo in Christo soli-
 dus, quo Christum specialius amans totus erat amo-
 ris flamma ignitus. Et revera quid melius, quam
 amatorem amoris in amore incorruptionis per-
 sistere; et non solum fidei oculo incommutabilem
 pulchritudinem intueri, sed etiam certissimæ speci
 brachiis amplexus stringere, purissimæ affectionis
 tenera miscere oscula, confabulationibus sinceri
 cordis sponsum vel interpellare præsentem, vel
 invitare absentem? Sponsus quippe virginum fons
 amoris est, dulcedinis pelagus, abyssus gloriæ,
 unica amantium consolatio: qui cum fidei sponsæ
 semper sit majestate præsentissimus, dilectione
 proximus, quamdam tamen ejus absentiam indicat
 crucians et liquefaciens animam inexstinguibilis
 desiderii effectus; mens puri amoris desiderio li-
 quefacta dum tota suspenditur, ad plenariæ gau-
 dium consolationis, molestissime tolerat dispendia
 dilationis. Dum defectibus tamen suis reputat,
 quia non apprehendit quod amat, eo subtilius in
 amoris desiderium proficit, quo ex defectu suo se
 humilians ex consideratione propriæ infirmitatis
 sui sublimitatem attendit amoris. Ex hoc Verbi
 sponsa talibus constricta articulis, mandat dile-
 lecto per nuntium quod amore langueat, quod
 absentis anxietur desiderio, quod amabile vulnus
 charitatis sustinere non prævalet, nisi se speciosus
 forma præ filiis hominum Sponsus per præsentiam
 manifestet. Inde jam sequens Agnum quocunque
 ierit, pascens cum eo, et cubans in meridie, non
 jam ei tanquam absentem nuntios dirigit; sed oculo
 ad oculum videns, et facie ad faciem colloquens,
 exclamat et dicit: *Domine, bonum est nos hic esse*.
 Ac si dicat: Jam non amore langueo de absentia
 tui; jam non me cruciat vis dilati desiderii, sed in
 tui præsentia, tota per amorem convalui, quia ha-
 bere tui præsentiam, non languere, sed sanari est.
 Felices tamen, et multum felices sunt, qui ex tali
 languore deficiunt, quia nulla est animæ medicina,
 quæ languoris hujus desiderii non fuerit lique-
 facta. O quam salubris est languor iste, quam sa-
 tians et reficiens Sponsi desiderium, quam longe
 est a salute, quæ hac vulnerata non fuerit chari-
 tate! Sed hoc melius experitur sponsa, quam ser-

vus. Illa quippe quo tenerius diligitur, eo securius atque secretius de familiari contubernio gloriatur. Sponsa nimirum in cubiculi secreta admittitur, et inter arcana tori maritalis solemnia sponso munda et ineffabili commistione unitur. Ex hoc jam de Spiritu sancto concipiens, vernat et virginitat virtutum sobolem, bonorum operum procreat filios, il habens remedio in languore amoris, ut his fulciri floribus quærat, et stipari talibus delectetur malis. Verum id languor agit amoris, ut per spiritum et desiderium sanitatis quam affert et offert Dei præsentia, sint et flores immarcescibiles et imputribilia poma. Flores enim in horto Sponsi sunt virtutes in desiderio animæ, quos facit immarcescibiles, et charitas quæ nunquam excidit, et desiderata æternitas quæ finem nescit.

Cæterum mala, et per corticis colorem, et granorum multitudinem significant et multiplices carnis passiones in sanetis, et multipliciter bonorum operum in unione et ardore charitatis. Hæc sponsa in se melius experitur et sentit, quippe quæ, ut dictum est, intus admittitur, et eo ad divini consilii secretum purior pervenit, quo nudior ab integumentis carnalibus et corporis imaginibus incorruptæ veritatis thalamum conjunctus subit. O quam ineffabilis est hujus copulæ spiritualis oblectatio! ubi dum de medio tollitur quidquid carnis est, eo ad omne gaudium dilectum suum anima constrictius apprehendit, quo se nuditati innocentia eius incorruptæ veritatis nuditas non abscondit. Sed si forte boni hujus interdum absentia sponsam languere fecerit, dum continue habere desiderat quod semper habere non sufficit, dum differtur inconsolabiliter quod immobiliter appetit, tunc interim fulciri floribus quærit, quia aut de intellectibus Scripturarum, aut de exemplis sanctorum, aut de innocentia actuum spiritualium, aut certe de profectibus aliorum se pro tempore consolatur et pascit: *Fulcite me*, inquit, *floribus, stipate me malis, quia amore langueo* (Cant. II), tanquam dicat: Quoniam de dilecti absentia crucior, quia interim amabili ejus præsentia frui non mereor, forte si fuero fulcita floribus, si fuerit lectulus noster floridus, per florum redolentiam mihi restituetur dilectus. Et hæc quidem sponsa. Quid autem servus? vix in vestibulo stare permittitur, admittitur nunquam, ejicitur sæpius, crebrius vapulat, quippe quem timor foris portandis hominibus deputat, et propriæ conscientia reatus flagellat. *Ejice*, ait Scriptura, *ancillam et filium ejus* (Genes. XXI); ideo servum, quia ancilla filium; ideo ejectum, quia servum, quia servus non manet in domo in æternum. Ego, qui ille infelix sum, a quo tu non ancilla, sed Domini mei sponsa, et ideo domina mea de amore Sponsi requiris, quem si tamen divini contractus jura non violas, per te melius sentis, apprehendis tenerius, oblectabilis experiris. Quo ergo pacto, tam leviter de cubiculo Sponsi egredieris, et de interioribus tuis foris ser-

vum Sponsi tui consulis, præsertim cum nesciat servus quid faciat dominus ejus? Intus, intus, bone JESU, quæreris melius, inveniris citius, teneris strictius, dulcius oscularis. Cum te osculato Agnes Agni sponsa, quia diffusa est gratia in labiis tuis, jubilare poterit, et epithalamium illud sacrae virginis Agnetis psallere: *Mel et lac ex ejus ore suscepi* (Cant. IV), et: *Sanguis ejus ornavit genas meas.* — *Revertere ergo, revertere, Sulamitis, revertere, revertere, ut intueamur te* (Cant. VI). Discurre per hortum conclusum, et scito in cubilibus et in hortis aromatum tuum deliciarum dilectum. Quam speciosa facta es et suavis in deliciis tuis, si scœlera cœlestis matrimonii illibata custodis! si candorem suum immarcescibiliter retinet odor lilii virginalis, si candori intermista virgineo genas animæ tuæ rosa purpurat castitatis! Talem pulchritudinem in genis animæ quærit, qui scrutatur renes et corda. Quærit ut tota pulchra sit amica ejus, quia ipse est speciosus forma, non solum præ filiis hominum, sed etiam præ vultibus angelorum. Quam elegans est facies sponsæ! quam et candor virginalis innocentia lacteam reddit, et verecundia tenerioris rubor suffundit; alioquin imitatur pallorem candor, qui nullo rubore suffunditur, nec liliū castimoniam habet gratiam, quod non facibus amoris igitur. Talis est dilectus tuus, candidus et rubicundus, quem et munditia virginei partus profert in liliū convallium, et roseus cruor ex inestimabili charitate effusus in martyrum tinxit purpureum ornamentum.

Cum igitur hæc animadvertis et diligis, et introducta interius experiris, sive te languidam reddat, sive inebriet et absorbeat vis amoris, puto, exclamas et dicis: *Domine, bonum est nos hic esse.* Introducta quippe in cellam vinariam, ad Sponsi transfigurationem videndam proveheris, dum illic proficisceris proficis, sed dum proficis nescis. Quare hoc? Quia advertere profectus suos, et virtutes metiri, eo proximum est ruinæ, quo superbiam est vicinum. Superbia enim, ut ait quidam sanctus, ratione cœlestis est, et de puritate virtutum impura elatio sæpius exordium sumit. Utile est igitur in magnis et mirabilibus quasi nescire seipsum, ut quo amplius animam amoris pietas sursum elevat, eo amplius ex eodem amore ab omni tumore descensum, ad humilitatis infima liqueat. Hinc est quod Petrus cum in transfiguratione mira videret, mira cum dispensatione in tanta elevatus altitudine, quid loqueretur nesciret. Quid est igitur ex magnitudine amoris liquefactio cordis, nisi humilitas quæ salubriter hominem a se deliquere docet, cum eum charitas, aut ad profectum virtutum promovet, aut in perfectionis fastigio sublimem tenet. Liquefactionem vero humilitatis ad ignem sancti amoris devotionis lacrymæ testantur foris. De cætero etiam in carne munda sit hortus irriguus, ubi tanto immarcescibilis vernat amœnitas virginitatis, quanto opportunius eum rigat intima aspersio divini rosis.

O virtutem humilitatis necessariam, quæ, dum medium tenet hoc modo, moderatur singula; ut et candorem virgineum castiget verecundia, ne deformiter palleat; et charitati sollicitè providet, ne de securitate oblita reverentiam per superbiam insolenscat! His floribus orandus est conscientiæ lectulus, his floribus fulciendus est animus qui paratus est in montem ascendere ubi transfiguratur dilectus. Transfigurari enim necesse est ipsam animam, et peregrinam terrenæ cupiditatis deponere formam, ut idonea sit transfigurantis sponsi secretam cernere claritatem. Hinc est quod Christi ascendens in montem ubi transfigurari debuit, tres tantum discipulos, Petrum scilicet, Jacobum et Joannem secum assumpsit. In Petro nota firmitatem perfecti amoris, plus enim cæteris Petrus amavit, et a firma petra ob fidei non fictæ constantiam nomen traxit. Jacobus, qui interpretatur *luctator* sive *supplantator*, humilitatem significat, quæ et vitia supplantat per innocentiam, et contra adversa luctatur per patientiam. Per Joannem exprimitur carnis integritas, quæ hoc meretur privilegium, ut ad incorruptæ veritatis provehatur secretum. Si flores istos de horto voluptatis decerpisti, miris odoribus Sponsi gratiam oblectasti, revocasti absentem, præsentem fortiter tenuisti, et dixisti: *Tenui eum, nec dimittam* (*Cant. III*), et illud: *Dilectus meus mihi, et ego illi* (*Cant. I*). Ex hoc in illum transfigurata et configurata similitudini ejus cavere debes omnimodis, ut vultus tui amplius non sint in diversa mutati. Unitatis enim et indemnitate amator est sponsus tuus, qui semper unus et idem permanens eo suspectam habet omnem varietatem, quia omnis pene varietas amica est mutabilitati, mutabilitas vanitati, vanitas falsitati, quam detestatur veritas Sponsi tui. Ex hoc eris videre idonea, quomodo resplendeat facies ejus sicut sol, intueri vestimenta ejus sicut nix, et a nube lucida obumbrari.

De cætero si non ignoras te, sicut Petrus qui nesciebat quid diceret, scis et habes unde facias tria tabernacula: Sponso tuo unum, Moysi unum et Eliæ unum. Quid enim est Sponsus tuus nisi amor æternus? Hic pascat et cubet, et tabernaculum habeat in meridie, hoc est in fervore tuæ charitatis. Moyses lator et zelator divinæ legis significat scientiam vel zelum disciplinæ regularis, cui tabernaculum est in fiscella scirpea, hoc est in tractabili et sine nodo iniquitatis conscientia humilis cordis. Per Eliam, qui et carne integer fuisse creditur, et ab Helios, hoc est a sole secundum aliquos nomen trahit, significatur veritas, vel evidentia operum lucis, quæ quasi tabernaculum habent in candelabro excellentiæ virginitatis. Splendoris intuitus in facie Sponsi est præmium et remuneratio charitatis interim de dilati desiderii suspensione languentis. Splendor et claritas nivæ vestis est humilitatis gloria interim vilitate et extremitate gaudens. Obumbratio lucidæ nubis est et hic protectio, et postmodum omnimoda liberatio virginitatis.

Intra nubem istam receptæ non nubent, neque nubentur. Tunc innixa super dilectum, sequetur Agnes Agnum quocunque ierit, et per itinera æternitatis ejus deducta, de æternitate amoris, secunda dicet: *Domine, bonum est nos hic esse*. Cum illuc perveneris, et bene tibi fuerit, vide ne sis immemor meæ infelicitatis, cum teneriori amplexu Sponsum strinxeris, suscipe apud eum causam servi, ut de vestibulo timoris in thalamum introducatur amoris. Ne invidas servo posse adoptari saltem in filium cum tibi sufficiat sponsæ privilegium, ad laudem et gloriam Sponsi Ecclesiæ, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

EPISTOLA XXIII.

AD N. AMICUM SUUM.

Agit de odio vitiorum, virtutis amore, et vanitatis contemptu.

Dilecto suo N., frater ADAM qualiscunque Perse- niæ abbas, veræ philosophiæ studiis insigniri.

De odio vitiorum, de virtutis amore, de mundanæ vanitatis contemptu charitas imperat miscere colloquium cum amico. Amicum te, fili charissime, dixerim, non quia a te anari merear, sed quia in illum charitatis sinum te colligo, cujus latitudo neminem prætermittit. Charitatis nimirum amplitudinem mundi non superat latitudo. A sinu charitatis etiam inimicos diligere amicorum collectio non excludit. Nihil igitur charitate felicius, cui tamen est in vitia odium, in homines amor, in angelos transitus, desiderium in æternis. Hæc dissidentia anit, disjuncta compaginat, perversa corrigit, diligit bona, et optima quæque custodit. Hæc mihi te vinxit in spiritu, licet parum facie cognitum, divisum locis, conversatione alterum, professione diversum. Tu enim vivis in sæculo, in sæculo militas, ego sæculi rebus valefaciens, in tabernaculo claustris Christo proposui militare. De scientia animi loquor; nam te puto sæculum diligere, quem sæcularibus video implicari negotiis, et ea quæ mundi sunt studiosius actitare; ubi quippe est thesaurus hominis, ibi est et cor ejus. Quid igitur mirum, si laberis, qui labentibus inhærens, ex desiderio eo impetu deorsum traheris, quo vana species rerum suos præcipitat amatores? Amare certe quæ mundi sunt, est contempsisse cælestia, est inimicum fieri æternorum. Ab internis exsulat bonis requisitor præsentium, nec dignus est amore opificis, qui ipsum opificem operi suo præferre non novit: præferro dico, non tantum rationis judicio, sed electione amoris. Amor iste beatum facit animum, cum illud amat quo spoliari non possit invitus; cum enim nil sit humana voluntate liberius, id solum non potest admittere, quandiu habere voluerit quo beata efficitur illo fruens.

Appetendum est igitur, et quærendum bonum illud, quo dum semel investita mens fuerit, non potest amittere, nisi volens. Quod si boni hujus investituram mens beata perseveranter tenuerit, etiam carnis suæ cum fuerit devicta corruptio, et

sopita omnis repugnantiæ in æternam conferet trans-
 A itum libertatem. O felicem transitum, unde nec
 libeat, nec liceat resilire! O bona æternitatis posses-
 sio, quæ non nisi tribulationis transitorie pretio
 comparatur! O felix philosophiæ insigne studium,
 ubi corpus omne mens inhians, in superna fastidit,
 et de servitute carnis quam conerit, veram carni
 et animæ comparat libertatem! Quid enim carne
 moritura servilius? et tamen ordine præpostero li-
 berioris naturæ nobilem spiritum de communi ob-
 sequio cogimus famulari. Interim quippe in sæculi
 filii rationis humanæ captivatur nobilitas, ut mi-
 rum in modum obsequium irrationabile ratio carni
 deferat, et in obsequiis carnis suum astuta sit mini-
 sterium usurpare. Prudentiores quippe sunt filii
 hujus sæculi filii lucis in generatione sua, quia ni-
 mirum prudentior est ad malum ratio in secularibus
 sensualitati contra rationem supposita, quam sit ad
 bonum in spiritalibus viris, in quibus est carni
 suæ jure prælata. Quid igitur ratione abuteris, et
 Creatoris imaginem, quæ sola est ratio, irrationa-
 bili amore carnalium obliteras et abradis? Similis
 certe similem quærit, et vix in aliquo rerum genere
 hæc regula fallitur, cum ad suum participium et
 ad suam similitudinem singula convertantur. Quo
 igitur pacto solus Creator in homine suam perdi-
 dit similitudinem, quam tam sibi dissimilem defor-
 mitas injustitiæ reddit? Injustitiam sane dixerim
 eum, qui ad æterna creatus est, ex desiderio re-
 morari in temporalibus, cor in labentibus figere,
 C et non potius reputare molestiam quod a vero lu-
 mine per interpositam carnis molestiam sicut per
 parietem retardatur. Quod si objectam parietis
 molestiam reputas, non densare lutum sed diruere,
 non augere sed minuere consilii erat. Certe amator
 æternorum molestum carnis parietem, et si di-
 ruere non potest, fulcire refugit. Non ei honores
 accumulatur, non quærit reditus, non cibus ingur-
 gitat, sed quod de necessitate exigitur, satagit tem-
 perantius indulgere. Quam longe est hoc philoso-
 phandi genus a dilectoribus sæculi, quorum deus
 venter est, qui quæstum existimant pietatem, qui
 damnatum reputant non peccare. Hi sunt quibus
 virtus oneri, honori est vitium, qui paupertatem
 Jesu et crucis ignominiam abhorrentes, appetunt
 florere in sæculo, de ministerio sanctitatis. Utinam,
 filii charissime, ab his longe fieri velles, et tenere
 sanctorum itinera, quæ a cruce non dubitas in-
 choare! In cathedra enim crucis philosophiæ no-
 stræ nos magister instituit, cujus qui noluerit se-
 qui magisterium, omnimodis non poterit obtinere
 promissum. Ad hanc philosophiam te invitat anima
 mea, amor meus. Lege ergo, et perlege, et relege
 sæpius hanc amoris epistolam, in qua etsi verba
 non sapiunt rhetorem, faucibus tamen cordis tui
 sinceræ dilectionis repræsentent saporem. Vale,
 charissime, et si totum quod legis non peragis,
 volo te tamen correctius vivere quam vixisti. Vale.

EPISTOLA XXIV.

AD MAGISTRUM PHIDEBALON.

Contra judices et jurisperitos sæculi.

Dilecto suo in Christo magistro PHIDEBALON, frater
 ADAM pauperum Perseniæ servitor indignus, imma-
 culatam legem Domini opere et veritate Justiniani
 legibus anteferre.

Licet bonam voluntatem tuam erga nos, filii
 charissime, palam sit ex litteris tuis agnoscere,
 evidentius tamen et efficacius de testimonio ope-
 ris comprobatur integritas voluntatis. Familiaritatis
 certe meæ seminarium, cujus per affectum, Deo
 monumentum præstante, copiosa seges exuberat,
 non a me fateor sumpsit initium; sed a te potius,
 qui gratuito tuæ liberalitatis præventu, te mihi
 B prius incognito, et postmodum sæpius semper in
 merito ad obsequii diligentiam alacriter obtulisti.
 Beneficia nimirum, quæ accipientium merita præ-
 volant, gratiora non immerito displicato merito
 judicantur: et certe quæ de gratuito affectu pro-
 deunt, secundiore effectu dignum est compensari.
 Beneficia sane illa intelligo, quibus te mihi prom-
 ptum et alacrem exhibuisti in salutationibus, affa-
 bilem in colloquiis, in negotiis familiarem, in dan-
 dis consiliis officiosum, devotum in exhibitione re-
 verentiæ, humanum in obsequiis, si quando in ho-
 spitio tuo sim receptus. Hæc omnia sicut ex abun-
 dantia cordis emanasse non ambigo, sic non debeo
 per vitium ingratiitudinis annullare. Ex his sollici-
 tudini tuæ datur patenter intelligi, me non posse
 non amare, quia meus es, et utinam te nulla nãhi
 ratione præripiant aut locorum distantia, aut diver-
 sitas studiorum? Difficile enim fieri solet, ut diu
 integer inter eos nexus amoris permaneat, quos
 disjungit institutio, intentio dividit, locus separat,
 disparat actio, propositum dissimile variat, studii
 dissidentia cohærere non sinit. Tu siquidem pro
 amicitia sæculi inimicitias cœlestes non metiris,
 tenens lutum, cœno inhians, incumbens carnalibus,
 mobilibus et transitoriis immota mente stabilique
 desiderio cohæsisti. Aliud mihi plane propositum
 intentioque longe dissimilis, qui, aspirante Deo,
 visibilia cuncta fastidians, de felici et sola exspe-
 ctatione gaudeo futurorum. Ibi veræ scientiæ inful-
 get claritas, quam nulla dubietatis aut ignorantie
 caligo confundit. Ibi plenæ dulcedo sapientiæ,
 quam nulla falsitas aut amaritudo desipere facit.
 Ibi jucunda sempiterni veris temperies exhaustam
 plenitudinem lætitiæ securioris infundit. Ad hoc
 ducit, hoc tribuit divinæ legis peritia, quæ con-
 vertit animas, non subvertit. Juris hujus scientiam
 colonia Cisterciensis me docuit, ubi doctor et dator
 justitiæ Christus de cœlestis juris peritiã suos in-
 stituit sectatores. Verum tu quia de terra es, aliter
 sæpis, hujusque magnam sapientiam adhuc tibi non
 sapere mundanæ sapientiæ requisitio protestatur.
 Sed forte jactantiam reputas, et præsumptionis
 meæ arguis, quia me præter morem laudare videar,
 et te non verear increpare. Charitas, fateor, sic

loqui imperat; et si vis veniam impetrare quam postulas, dabis et ipse veniam sic loquenti. Verus siquidem amor tam assentationis expertus quam formidinis, sicut palpares non novit, sic nec parcere; sed tanto vehementius quanto confidentius invehitur in amicum. Igitur quisquis sis, quomocunque te habeas, ego te pro parte mea non cessabo diligere, pro posse meo id satagens, ut sit amoris mei Christus in causa. O si tu in flammam meam oleum mitteres, et de tuis profectibus meam dilectionis augmenta penderent! o si virtuti animi dares operam, et mundanæ vanitati valefaciens, postponeres contemnenda! o si tibi esset ratio, quæ fidei radiis illustrata, omne quod facit injuriam juri, per judicii rectitudinem reprobaret, quia distortum est istud, et a regula juris et æqui resiliens homines hominum fieri iudices, et pene universos videri contra justitiam conspirasse! Auctorem suum iudicem sæculorum suo jure spoliant, et ausu temerario ejus iudicium non possunt effugere, nituntur justitiam exturbare. Inde est quod corpus immunditiæ, mentem superbiæ jurisdictioni subjiciunt, et sub vitiorum tyrannide serviunt miserabiles, qui sub rege virtutum poterant regnare felices. Vides jam quia exulat castitas, humilitas peregre abiit, recessit justitia, abfugit fides, refriguit charitas; et, iniquitatis ubique superabundante diluvio, intra domesticos cœli parietes veritas se recepit. Plangenda namque tempora nostra, delendique sunt generationis hujus homines, cui, cum fere omnes peritiam juris, vel quærant, vel habeant, juris tamen observantiam parvipendunt. Judex sæculorum ubique injuriam patitur, nec de jurisperitis invenies aliquem, qui se in cœlesti jam exhibeat advocatum. Omnes si dederint, etiam in injustis causis multos advocatos inveniunt: solus Christus, licet sit dator omnium, cum sit causa ejus justissima, habere aliquem non meretur. Ubique sponsa ejus opprimitur, blasphematur ipse ab omnibus, pauperes, orphani, viduæ, præda divitum facti sunt, nec illis, aut juris nostri peritia, aut legum subvenit disciplina, de inflante scientia soli inservitur quæstui, solumque ventosa loquacitas requirit commodum pecuniæ vel honoris. Videmus ad jurisperitos dignitates et bona transire Ecclesiæ, et mirum in modum, cum eos sequi Crucifixum pudeat, usurpare Crucifixi patrimonium non verentur. Exsecranda prorsus abusio, ut quanto in jure peritiores extiterint, tanto inveniantur ad juris injuriam promptiores. Verborum cavillationibus potentes sunt, et docti ad subversionem judicii, aut impium justificare pro muneribus, aut de injustitia convincere innocentem. Utinam tu, charissime, ob juris observantiam, quæras juris scientiam, ut cum de ademptione juris juste vixeris, in cœlestis juris regulas offendere confundaris. Hoc erit oleum flu-

minis mei, ingerere de correctioris vitæ profectibus, anori meo facere gaudium, qui propositum habeo de sola animarum salute lætari. Utinam tibi de appetenda animi virtute sit studium, quod facile contemptum mundi parere consuevit! Virtus quippe sic instituit sui possessoris animum, ut honores onera reputet, indignetur dignitatibus, mediocritatem suadeat, quæ sanctæ cognata est paupertatis. Circa hoc maxime viget virtutis moderatio, ut carnem compellat renuntiare voluptatibus, spirituique humiliter ancillari. Utinam status meus, pauperumque qui mecum militant studiis versetur vitalibus, ut et tu gaudeas, cum audieris, qui hujus rei notitiam inquirebas. Collætatur quotidie, filii, fatigati pressuris ingentibus, et, sicut habet se mundana varietas, multo discrimini subjacemus. Transfretare quidem cupimus, sed in incertitudinis hujus pelago quotidiana tempestas exoritur, et nisi misericors Jesus manum piæ ereptionis extenderit, vix ad portum poterimus enatare. Ecce ista est scientia permaxima; jamque dixi superius visibilia ista nobis esse contemptui, quia sunt periculo et labori. Confidimus tamen, quia qui dedit, etiam proposito militiæ perseverantiam non negabit. Orationum nostrarum petisti suffragia, sed et rescriptum nostrum devote et humiliter postulasti: petitio tua in utroque effectum obtinuit, nisi quod litteræ meæ forsitan ad te gratiam non habebunt. Prolixus enim et durus sum quod utrumque lectorem solet offendere, nisi me apud amicum zelus charitatis excuset. Vale.

EPISTOLA XXV.

AD SANCTI MARTINI CULTORES.

Probat sanctum Martinum apostolis similem congrue dici.

Omnibus B. Martini memoriam pie venerantibus (8), ADAM inter veneratores ejus exiguus, Patris ejusdem vestigiis inhærere.

Plerosque scandalizari audio, quia Martinum nostrum parem apostolis cantet et gloriatur Ecclesiæ, quæ Martini laus fere ubique terrarum in ore resonat, maxime in illis locis, ubi celebrius et devotius ejus sanctitas honoratur: unde propositi mei est Martini confutare æmulos, obrectatores D persequi, ab eo utique implorans auxilii gratiam, a quo ille accipere meruit ut par esset et diceretur apostolis. Spiritualis quippe gratiæ virum donatum gloria apostolis parificare potuit, et procul dubio parem fecit qui solus existens incomparabilis sine comparatione summus est, cujus pax exuberat omnem sensum. Cæterum ea quæ infra cum sunt quantumlibet ea naturæ suæ dignitas vel bonitas Creatoris extulerit, non refugium paritatis consortium, et quia instituit Conditoris auctoritas, non invidet communio charitatis. Quid igitur ut Martinus par apostolis esset fieri potuit? An non potuit? Si non

(8) Hæc epistola exstat in *Bibliotheca Cluniacensi* sub nomine sancti Odonis edita, ubi Quercetanus

observat mss. codices Adami non Odonis nomen præferre.

potuit, et limitibus quibusdam cōangustatur Dei omnipotentia. Ubi est quod in Scripturis Deus omnipotens appellatur? An fortasse omnipotens Deus est, sed gratiæ privilegium quo donavit apostolos, perfectis eorum sequacibus non voluit enlargiri? Si autem, quia verum est, potuit facere omnipotens, ut qui perfectionem evangelicam bene vivendo tenerant, æqualitatem gloriæ quoque sortirentur, quid impedit Martinum ne gradus apostolici sublimitate donetur? An quia ad promerendam gratiæ sufficientiam non accepit? An accepit quidem, sed apostolorum invidia, quod nefas est dicere, ei gloriæ consortium denegavit? Quis vel hoc cogitare audeat? Et dicit fortasse aliquis, ideo Martinum non esse parem apostolis in gloria, quod eis fuerit inferior sanctitate. Unde hoc probas, quicumque hoc dicis? An inde sumis argumentum, quia apostoli prius clecti, quod a Domino præsentem per carnem vocati, quia apostoli antonomasia ab eo sunt appellati? Si hac de causa Martinus est eis inferior, quia nil horum habuit; ergo inferior et Paulus, quia et posterius ad fidem venit, et Dominum in carne mortali non vidit, nec ab eo apostolici nominis impositione honorari meruit sicut alii, de quibus scriptum est, quia *eos apostolos nominavit* (Luc. vi).

Quod si ideo apostolos præferas, quia Dominum, antequam pateretur in carne, præsentem, et post resurrectionem sibi apparentem et colloquentem videre meruerunt, quod et multis aliis datum est, quia, teste apostolo Paulo, visus est plusquam quingentis fratribus; similiter certe et hoc Martinus assecutus est, quia nulli alii concessum legitur ut nondum renatus videre Christum Dominum mereretur. O gloriosam cathecumeni nostri chlamydem, qua se tegi Christus non inglorium reputat [*Edit. gloriam reputat*], sed longe renati fides gloriosior, qui Christo nil quod peteret denegavit! Nam si quis contendat de miraculis, præferrique apostolos velit in virtutibus, totus exclamat orbis Martino testimonium præbens, plura eum, imo in eo Christum signa fecisse, quam de aliquo unquam aliqua scriptura authentica protestetur. Denique si quis objiciat, quia in umbra Petri ponebantur infirmi, et sanabantur; et nos de stramine in quo jacebat Martinus legimus frequenter factas fuisse virtutes. Plus est sane vile stramen, absente Martino, operari virtutem, quam umbram Petri, quia sine Petri præsentia non potuit fieri [umbram] præstare remedium infirmanti. Verum sine Christo, nec potuit Petrus præsens, nec Martinus absens virtutis aliquid fecit. Mira quidem hæc sunt, et digna omni admiratione miracula, vel umbram Petri sub ejus præsentia, vel in absentia Martini paleas in quibus jacuerat Martinus operari mirabilia: sed longe mirabiliora, et in solo Martino eminentia reperimus. Contigit nonnunquam ut, eo festinante ad visitandum infirmum aliquem, priusquam medietatem confecisset itineris, advenientis virtutem sensisse ægrotum, ve-

nienti obviam processisse incolumem. Satis esset languenti, ad recuperandam salutem, non solum pervenisse, sed velut iter inchoandi, veniendi inchoasse Martinum. Hoc de Evantio avunculo suo Severus Sulpitius protestatur. In apostolis fortasse aliquis prærogativam martyrii anteponit? Martinus autem per effusionem sanguinis martyr non fuit, nisi quod tota vita ejus martyrium fuit. Apostolos certe, et voluntas et temporis necessitas fecit martyres, sed quid proprie [*Edit. propter hoc*] hujus gloriæ Martinus perdere debuit, cui etsi temporis necessitas non obtulit gladium persecutoris, a corde tamen ejus voluntas non defuit passionis. Non caret gloria martyrii, quem constat desiderio martyrem extitisse: alioquin Joanni apostolo, quia vitam supplicium non extorsit, martyrii negatur gloria, cum tamen testatur Veritas quod sit suum calicem bibiturus. Hunc procul dubio calicem Martinus passionis bibit, qui per innumeras incredibilis abstinentiæ cruces seipsum voluntarie macerans, in cinere et cilicio testis Jesu invictissimus spiritum exhalavit. Si ergo Martinus, quantum in ipso erat, martyr fuit apud eum qui de voluntatibus judicat, non habebit facti pondus sanctissimæ efficaciam voluntatis, præsertim cum omne hominis meritum in bona voluntate consistat? Non enim opera hominis merita ejus sunt, sed signa meritorum; quanquam et si perfectionem colligamus ex operibus, nemo Martino præfertur. Si forte ideo quis inferiorem judicet apostolis Martinum, quia illi fuerunt principes populorum, doctores orbis, fundamenta Ecclesiæ et fundatores, primi eruditores fidelium, tanquam qui in schola Christi teneant magistralis cathedræ dignitatem: unde nec ratio patitur magistris æquari discipulos, maxime cum magister et omnium Dominus dicat: *Non est discipulus supra magistrum, nec servus supra dominum suum* (Luc. vi). Quid igitur? Quia summi Magistri prohibet auctoritas magistro discipulum præferri ideo posse, negat posse æquari. Attende quod sequitur: *Sufficit discipulo ut sit, inquit, sicut magister ejus* (*ibid.*). Ecce discipulis magistri æqualitas non negatur, si tamen perfectionem magistri per imitationis studium discipulus æmuletur. Cum ergo perfectus discipulorum apostolorum discipulus Martinus, et gradu sacerdos apostolicus, et apostolicis actibus insignitus, et in operatione signorum pene fuerit plusquam apostolus; quid impedit ut paritatem gloriæ non obtineat, quem per omnia vitæ similitudo commendat? Quid ergo? Dum ista de Martino asserimus, sublimitati apostolicæ derogamus? Absit! Apostolos magis pro nostra sæcultate extollimus, dum ad eorum imitationem, Martini perfectionem fieri non negamus. Veruntamen etsi non sit eis dispar gloria, quia non eis fuit dispar in vita, tamen secundum aliquid apostolica sublimitas antecellit: præcedit sicut causa effectum, sicut materia materialium, et sicut principium est prius eis quæ ex eo inchoant esse suum. Unde quoniam apostolica

doctrina causa, et materies, et principium est fidei A disciplinæ et religionis in patribus, ut hoc debet et potest præferri omnibus, non tamen ideo, vel meritis, vel gloria præeminet universis. Quo enim pacto apostolis pares non sunt, qui similes apostolis vitam ducunt, paria miracula faciunt, pariter iudicabunt, pariter regnabunt, pariter unum denarium propter unum unius vineæ laborem habebunt? Hoc solum interest, quod in erogatione denarii, non est apud Patremfamilias personarum acceptio; sed sunt novissimi primi, et primi novissimi; nec est inter accipientes invidia, nec jactantia meritum. Quomodo ergo Martinum esse apostolis parem invides, cum tanta sit dispensatoris veritas, tanta accipientium charitas, ut qui fuit in labore novissimus, inveniatur in acceptione denarii primus? B *Erunt, inquit, novissimi primi, et primi novissimi. An oculus tuus nequam est (Matth. xix)*, quia bonus est dispensator præmii, quia tale est remuneratoris beneplacitum, ut cum omnes ejusdem acceptione parificentur denarii, primo tamen remunerentur novissimi, quam primi. Quæ potest inter eos esse disparitas, quibus par idemque denarius erogatur? Certe quamvis sit inter electos dispar elaritas, quia stella a stella differt in claritate; est tamen in dispari claritate par gaudium, cum sit Deus omnia in omnibus. Quod si omnium electorum, quantumlibet meritis differant, ea est paritas, ut unum idemque sit omnibus in consummatione charitatis, in visione Conditoris, in æternitate immortalitatis C gaudium, quid putas gloriæ præ cæteris Martinus obtinuit, quem apostolorum vestigiis inhærentem perfectio apostolica, virtutum prærogativa, signorum potentia, præ cæteris illustravit?

Quod si ea quæ prosecutus sum assertioni morum non sufficiunt, jam deinde proponatur aliquid ex quo manifestum sit perfectioni apostolicæ non imparem esse Martinum. Certe Spiritus sanctus apostolis et apostolorum imitatoribus datus est; sed eo modo quo super apostolos venit, nunquam vel raro in aliquem sanctorum descendit. At qui super apostolos visibiliter in igne apparuit: se quoque visibili specie et potentia in globo igneo super Martini caput, dum sacramenta offerret, ostendit: qui, etsi variis loqui linguis quia necesse non erat, Martino non contulit; ita tamen singularis flamma divini amoris ignivit eum, ut et vivens in corpore, per cordis charitatem totus igneus esset; et postquam migravit a corpore, aliquoties totus igneus visibiliter appareret. Hinc est quod Trojano Sactonensi episcopo in igne ostensus est, et ad exsequias Pelagiæ matris Aredii abbatis globus igneus totam illustrans ecclesiam de cælo venit, clamantibus energumenis, ad defunctæ exsequias pervenisse Martinum. Non dissimiliter Gregorio Turonensi ejus reliquias in Novam basilicam inferenti apparuit. Brachio etiam vir quidam oratorium Ingrediens, globum igneum

per ecclesiæ superiora discurrere sæpius videre consuevit. Non est igitur hæreticum confiteri virum apostolicum per omnia ad apostolicæ paritatis consortium sublimari. Qui ergo ex ignorantia Martini meritis detrahit, intueatur, legat et discat Dominum non solum de apostolis, sed etiam apostolorum imitatoribus dixisse: *Volo, Pater, ut ubi ego sum, illic sit et minister meus (Joan. xii)*. Quid est ubi ego sum, nisi qualis ego sum? ac si dicat: *Volo ut ad similitudinem [Edit. æqualitatem] gloriæ, quam ego habeo per naturam, perveniant ministri mei per gratiam. Inde scriptum est: Cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est (I Joan. iii)*. Quid igitur an soli apostoli ministri Christi sunt? An non Christi minister et Martinus, et ipse inter perfectos perfectissimus? Si ergo ministri Christi Christo in gloria similes sunt, et per hoc pares sunt, quo pacto inter ministros Christi paritas esse non potest? Quod si aliquis ex invidia Martini titulos derogat, corrigatur; alioquin potens est Deus Martini, in Martino mirabilia faciens, ul.isci sæctum suum, et temerariæ assertioni suam imponere, præsertim cum sit tibi melior pia dubitatio de occultis, quam litigiosa contentio de incertis. Venerare itaque de cætero Martinum, qui ei hactenus, aut ignorando, aut invidendo detraxeras: et ne diffitearis apostolis parem, quem etiam Christo esse non dubitas in gloria similem, si tamen verum tibi dixisse videtur, qui ait: *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (Ibid.)*. Hic interventu Martini opus est, ut qui Christo similis, ac per hoc non dispar esse apostolis, apostolicæ vivendo, Christum imitando, Christo donante, promeruit, nobis adhuc in dissimilitudinis regione viventibus impetret veniam, reducat ad gratiam, præsentet ad gloriam, quam cum Christo habet, a Christo qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

EPISTOLA XXVI.

AD R. ABBATEM DE VERNUSIA (9).

Informat eum de pœnitentia seu de confessione.

Domino et amico suo venerabili R. abbati de Vernusia, frater ADAM omnium monachorum minimus, eis in Vernusia vernare floribus quos non vitiorum flamma defloret.

D Rogasti me sæpius, amantissime, ut de pœnitentia tibi aliquid scriberem, quod me fateor facturum promisi. Verum dum vires pensarem, dum metirer ingenium, pœnitere me cœpit obligationis meæ et suscepti oneris, quod portare non possem. Eligebam magis siquidem in defectu meo verecundiam pati, quam sub imposita sarcina periclitans temerarie incurrere præsumptionis discrimen. Ecce tu proposito meo impune obvias, quieti reniteris, mensuram cogis excedere: dumque rerum natura non habet, de vena tenui speras affluentiam fluentorum, et res quidem quam postulas utilis est valde et necessaria, major quam meis conatibus conveniat,

(9) Verusia, ordinis Sancti Augustini monasterium in diocesi Bituricensi.

exiguitati autem meæ nimis difficilis et ardua supra modum; verumtamen, orante Christoque largiente auxilium, aggrediar loqui quod nescio, docere incipiam quod non didici, confidens quod vires quas imperitia denegat, et obediendi humilitas, et tua charitas et larga Dei benignitas ministrabunt.

Universitatis Conditor sicut unus est omnium Dominus, sic unam fieri voluit omnium servitatem. Hebetato itaque ex lippitudine peccati humanæ rationis oculo, cum jam non sufficeret creatura visibilis, et per substantiam carnis fieri voluit ut patriam spirituum jungeret corporum patriæ. Ut utramque in unam rempublicam ordinaret, qui hujus reipublicæ gubernator existens et dominus, sic superna contemperavit infimis, ut superioris patriæ divitiis terrenis communes faceret, et patriæ inferioris inopiam de superioris abundantia relevaret. Majestas igitur imperatoria de cœlestis aulae sublimibus, ad suæ domus inferiora descendens, locum videlicet humanæ habitationis pro tribunali carnis assumptæ residens, tria proponit et proponi facit edicta.

Primum edictum est sapientia; secundum est pœnitentia, tertium est gloria. Primum proposuit hominem assumendo; secundum inter homines prædicando, tertium homines justificando. Edictum sapientiæ sonuit de nube carnis, edictum pœnitentiæ de visceribus intonuit pietatis, edictum gloriæ promulgat amplitudo divinæ charitatis. Egrediamur jam in fœtas Scripturarum, si forte audiamus ibi proponentes hæc edicta præcones. Edictum sapientiæ proponitur, cum Christus Dei virtus et Dei sapientia Mariæ per angelum nuntiatur. Edictum pœnitentiæ promulgatur, dum veritas mendacis mundi malitiam arguens, humanum genus ad pœnitentiam exhortatur. *Pœnitentiam, inquit, agite, appropinquavit enim regnum cœlorum* (Matth. iii). Jam per sapientiam illustratis, jam per pœnitentiam emendatis, edictum gloriæ multifariæ inculcatur, cum miraculorum operatione, corporis resurrectione, gloriosa ascensione Dei gloria manifestissime declaratur. Primo venire sapientiam oportuit, quæ et mundi sapientiam fatuam faceret, et humanæ menti suas tenebras indicaret. Ilanc itaque ex vestigio sequitur prima. Dum enim sapientiæ infantis typus expellitur, mensque ad lucem divinæ sapientiæ seipsam conspicit, jam nimirum in turpitudinis suæ usu confunditur, quæ se ante male metiens pulchram sibi se mentebatur. Ex hoc jam sibi displicet quæ male sibi placet primitus, et cogitat eradere turpitudinem, quæ nobiles illuminati cordis oculos offendit; hoc displicere est pœnitere, pœnitere corrigi, corrigi est justificari, justificari est ad gloriam reparari. Sapientia itaque homini suum languorem demonstrat, demonstratum pœnitentia curat, sanatum et salvatum gloria in salute conservat. Lux sapientiæ cor illustrans est Christi imitatio, dum in Christi imitatione tanquam in speculo vitæ nostræ vulnus conspiciamus, quid in nobis reprehensibile,

quid correctione dignum sit invenimus. Nunc igitur quia primum regis nostri edictum audivimus, ad tonantem in Christo Dei sapientiam fide cucurrimus, quantisque subiaceat malis vita nostra, ipso nos docente, didicimus. Quid restat, nisi ut curari valeat languor noster, pœnitentiæ remedium assumamus? Unde quia naufragium passis loquimur, quid sit, ubi sit, qualiter inveniri possit portus pœnitentiæ, quantum Deus donaverit disputemus? Pœnitentia cognoscentis seipsum dolor est animi, qui cum emendationis proposito plangit, et persequitur quidquid in se Deo noverit displicere. Dolere nimirum non potest, nisi is prius ex vera sui cognitione sibi ipsi viluerit? Vilesce non potest, nisi noverit se; se nosse non potest, nisi ad lucem venerit; ad lucem non veniet, nisi Dei sapientiam, hoc est Christum vitæ humanæ speculum et fide et imitatione secutus fuerit; sed nec sequi potest, nisi liberum arbitrium prævenierit gratia Redemptoris. Respectus itaque gratiæ generat in corde humilitatem, humilitas dolorem. Humilitas quippe est virtus, qua homo verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit, cui contrarium operatur superbia, per quam homo supra se elatus, dum propriam excellentiam inordinate diligit, majorem se quam sit nentitur. Dolor itaque cordis quo pœnitet hominem quod peccaverit, punit in homine quidquid a veritatis linea distortum reperit, et ferens in manu sua radium illustrantem, de respectu gratiæ miserentis accensum, per omnes angulos cordis, sedulus malitiæ persecutor discurrit, nec solum portat secum radium cognitionis, sed et stimulum compunctionis, et malleum contritionis. Dolor nimirum pœnitentiæ circa animæ vulnera morem medici gerens, primo cor pungit, secundo conterit, tertio ungit. In puniendo acuitur, in conterendo malleo ferit, in ungiendo emplastrum apponit. Primo ergo compunctionem, secundo contritionem, tertio devotionem operatur. Videmus quibus jam stimulis cordis punctio sive compunctio fiat. Pœnitentia certe triplici aculeo cor pungit, ut non simpliciter pungi, sed compungi, hoc est ex omni parte pungi dicatur. Primus est pudor oriens ex considerata turpitudine operis; secundus anxietas quam parit offensa multiplex Creatoris; tertius formido pœnæ infernalis. Confunditur ergo, quia turpiter egit; anxie dolet, quia benignitatem Dei male vivendo exacerbavit; et quia malorum ultor est Deus, vehementer expavescit. Putasne, elicietur sanguis, nisi tot stimuli cordi altius insigantur? Sanguinem puncti cordis intellige lacrymas apparentes in oculis. Pennatæ sunt lacrymæ istæ, nil in se habentes carnalis ponderis nisi divinæ sapientiæ artificio statim de corde ascendunt ad oculos, et de oculis volant ad cœlum.

Vis videre quod volant ad cœlum? Regem sæculorum attende, quid dicat: *Gaudium est, ait, angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente* (Luc. xv). Quam impetiosa est aqua de abysso

cordis erumpens! uno eodemque momento animam lavat, oculos rigat, cœlos pulsat, lætificat angelos, spoliat inferos; quia, sicut per compunctionis lacrymas flamma divini amoris accenditur, sic flammæ inferi extinguuntur. Hujus itaque fluminis impetus lætificat civitatem Dei, dum beati cives supernæ Jerusalem pœnitentium lacrymis delectantur. Adeo, inquam, impetuosus est torrens compunctionis, ut Deum commoveat, animæ sordes amoveat, et linguam moveat ad cordis accusationem, ad peccati exprobrationem, ad oris confessionem in facie sacerdotis. Certe lacrymæ istæ amaræ sunt et dulces, et per hoc efficaces: amaræ sunt, in quantum eas extorquet vehementis doloris violentia; dulces sunt, in quantum ex eis speratur indulgentia. Sic sic necesse est ut antidoto amaritudinis sanetur venenum ex parte delectationis. Vidisti quid sit actus compunctionis, vide et malleum contritionis; utrumque timor est, sed ex diverso respectu. Timor initialis acus est, sed malleus est timor perfectus. Acus initialis timoris pungendo, cor ad sanitatem aperit, et saniem insani tumoris emittit; malleus autem contritionis, dum cor penitus mundo mortuum reddit cum proposito non peccandi, etiam amorem mundi in corde occidit. Initialis itaque timor in corde generat odium mali, et ex parte amorem boni. Perfectus timor facit ex integro contemnere mundum, et toto desiderio sequi Christum. Quatuor sunt in quibus perfectus amor consistit, scilicet odium peccati, contemptus mundi, contemptus sui, amor solius Dei. Initiali timori sufficit odisse peccatum, diligere bonum; contemnere autem mundum, abnegare seipsum, non nisi cordis est, cujus omnis grossitudo malleo perfecti timoris est attrita, ut dicere veraciter possit: *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum* (Philipp. 1). Et iterum: *Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias* (Psal. 1); quia conteritur, commimitur, et redigitur in pulverem. Tunc cor in pulverem malleo contritionis redigitur, quando prorsus deposito tumore, homo se vere lutum existimat et fatetur. Pulvis est, sed quem non projicit ventus a facie terræ. Pulvis est, in quem spuit Jesus, et saliva sapientiæ salutaris humectat. Pulvis iste de cœlo pluvia devotionis infunditur, ne vento diaboli turbini aliquatenus agitetur. Devotionis enim lacrymæ de cœlo sunt, quia non ex puteo extrahuntur tumoris, sed ex nube descendunt amoris. Puteus est timoris compunctio, nubes amoris est devotio. Ideo nubes est devotio, quia pluit, et umbram facit; pluit irriguum superius; umbram ne urat æstus facit. Irriguum superius est in lacrymis, quas scindit devota mens ex magnitudine amoris. Æstus est concupiscentia carnis. Igitur postquam mens fuerit initialis timoris acu perforata, et postmodum perfecti timoris malleo comminuta; tercio irrigui superioris imbribus irrigata, jam super se venientem bibens imbrem, generat herbam opportunam. Quid est hoc? statim veritas de terra cordis ideo fructuosi, quia devo-

tionis imbre compluti exoritur. Ecce de bona terra fructus optimus. Fructus hic veritatis, est verax confessio criminis, confessio est voluntaria et verax accusatio animi et peccatorum ordinata manifestatio in facie sacerdotis; voluntaria, non tormentis extorta; ordinata, ut fiat cui debet, et de quibus debet. Illi tantum confiteri debes, qui in rebus hujusmodi super te acceperit potestatem, vel cui ipse permiserit. Tua enim confiteri debes, non aliena peccata, et ea simplicitate qua te fecisse commemoras, nil ex falsa humilitate adjiciens, nil ex fallaci justitia, vel ex inordinato pudore subtrahens. Timorate, non irreverenter; humiliter, non superbe; simpliciter, non jactanter; modeste, non procaciter; privatim, non publice; sacerdoti tuo tantum, non cuilibet; coram Deo, non coram hominibus est confessio facienda. Quocirca de quibusdam scriptum est: *Quia peccatum suum sicut Sodomæ prædicaverunt, non absconderunt* (Isai. iii).

Notandum tria genera esse confitentium. Confitentur quidam non habentes propositum desistendi a peccatis; confitentur quidem alii propositum emendationis habentes, sed cum tempus tentationis advenerit minime persistentes; confitentur terçii, qui se quidem a peccatis continere proponunt, et per auxilium gratiæ propositum ad finem perducunt. Eorum qui sine proposito emendationis sunt, alii propriam iniquitatem in tantum diligunt, ut nolint a peccato desistere, etiamsi possint; alii quidem vellent iniquitatem deserere, sed consuetudine peccati, quasi inviti retinentur in peccati oblectatione. Illi miseri, isti miserabiles; illi mortui Lazari et sepulti morte et sepultura signati, isti viventes sepulti sunt, qui, etsi quia inviti portant lapidem malæ consuetudinis, sub lapide tamen vivunt per desiderium liberationis. Illi difficillime liberantur, pro eo quod exasperant in sepulcris. Exasperare in sepulcris, est teneri in profundo mortalis peccati, et tamen contemnere suscitari. Illi facilius et frequentius revocantur, quos etsi vinciens catena consuetæ voluptatis fortiter ad interitum trahit, et fragilitas naturæ proclivior, quia ad malum, ad mortem compellit, frequenter tamen ad cor redeunt. Sæpe post tergum respiciunt, si forte respectum gratiæ ejus qui educit victos in fortitudine sua, aliquatenus mereantur. Unde et in ipsis flagitiis positi, multa bona plerumque faciunt, operibus misericordiæ insistent, esurientes pascunt, nudos vestiunt, hospites colligunt, indigentibus officia humanitatis impendunt: a Deo, tam precibus, quam operibus implorantes, ut peccata sua que nimis diligunt, quibus carnali voluptate contra conscientiam suam adhæserunt, pro quibus ad mortem se pertrahiscunt, quæ per se nullatenus deserere possunt, divina tandem inspiratione dexteræ Excelsi mutatione per veram pœnitentiam conversi relinquunt. Dicendum est istis, quia *regnum cœlorum vim patitur, et violenti diripiunt illud* (Matth. xi); et quia in revincenda consuetudine prava sum-

ma violentia opus est. Qui enim male blandientibus illecebris vim inferre, Deo auxiliante, noluerint, poterunt quandoque per Dei gratiam ad pœnitentiæ remediũ de profundo iniquitatis emergere, et redire in gratiam Patris misericordiarum, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat. Alioquin si, quod absit! eos computrescentes in stercore suis hora mortis invenerit, eis utique et pro eis dolendum est; quoniam hinc male exeuntes, mala invenient, et quos diutius ad pœnitentiam Dei pietas exspectavit, non conversos durius severitas divina condemnabit. Non confidunt omnino in bonis operibus quæ viventes inter etiam sua ipsa flagitia faciunt; quia, etsi nullum bonum irremuneratum, tamen non omnne bonum meritum est ad salutem. Unde bonorum quæ fecerunt, aut in vita sua a Deo receperunt temporalem retributionem, aut si post mortem reservata sunt, non erunt quidem remunerabilia ad salutem, sed ad æternæ pœnæ aliquantulum mitigationem. Væ illis qui in vita sua de bono opere quod fecerunt, receperunt mercedem suam! Recepturum autem multi, aut in salute corporis, aut in dono sapientiæ litteralis, aut in divitiis, aut in quibuslibet aliis successibus terrenæ et transitorie felicitatis: quæ etsi temporalia sint, et bonis malisque communia, tamen ab æterno et justo Deo miseris mortalibus conceduntur. Diximus aliqua de his quorum voluntas in tantum captiva est, ut malæ quidem consuetudinis patientur tyrannidem; suam tamen rogant mutari in melius voluntatem, id est quodam modo volentes, dum et vellent nolle quæ carnaliter volunt, et tamen carnali voluntati vim inferre non volunt. Sed quid dicendum est de illis qui, etsi malam voluntatem omnino se gerere norunt, velle tamen corrigere nolunt? qui in tantum proprias tenebras diligunt, ut non solum non velint corrigi, sed nec velint habere voluntatem hoc volendi. Talis voluntas diabolica est; diabolus enim non solum non habet voluntatem bonam, sed nec vellet habere. Verumtamen cum hoc in diabolo corrigi non possit, corrigi potest homo, quandiu vivit. Mutet voluntatem, et inveniet gratiam; imo ipsam voluntatem per gratiam immutari oportet. Verum cum sine gratia boni esse non possumus, non est tamen culpandus Deus, si gratiam noluerit elargiri. Si mali sumus, culpandi sumus; si boni, laudandi minime, quia a nobis non sumus quod boni sumus. Laudandus est Deus de bono nostro, non culpandus de malo; nos econtra de malo culpandi, sed de bono minime laudandi, quia a nobis malum quod sumus, a Deo autem quidquid boni in nobis, vel habere possumus vel habemus. Jam ad illud confitentium genus, qui cum emendationis proposito ad iudicium sacerdotis accedunt, sed in eodem proposito non persistunt, animum revocemus. Laudandi sunt isti, quia bene incipiunt, quia contra diabolum arma assumunt, qui vitiiis suis certamen indicunt, quia cum diabolo conflictum inveniunt, quia Jesum

A peregrinum prius et hospitem intra se per pœnitentiam colligunt, quia se cœlesti medicinæ sanandos offerunt, sed vehementer arguendi sunt, quia tam cito a pugna desistunt, arma rejiciunt. Jesum quem susceperant a se tam irreverenter expellunt, sanata per pœnitentiam vulnera cuspidi iniquitatis redivivæ confodiunt, valentes utique dicere cum Propheta: *Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ (Psal. xxxvii)*. Igitur nil profuerunt eis lamenta præcedentia, ubi replicantur peccata. Recurrant ad fontem misericordiæ, innovent lamenta pœnitentiæ, tanto amarius ingemiscentes, quanto Dei gratiam superbus irritas enoscuntur. De cætero, omnem locum suspectum habeant, eventuum occasiones, temporum opportunitates formident, nulli ætati se credant, omni studio consortia devitent, aspectus, colloquia personarum quas peccati sui complices habere consueverunt; in cibis et potibus teneant modum, magis insistentes operibus charitatis quam amplificationibus terrenæ facultatis. Hoc modo poterunt sanari vulnera eorum, quæ sunt eis tanto periculosius inflicta, quanto delectationis toxicatæ cuspidi sæpius ad irritationem medici innovata

Veniendum est ad eos quorum est compunctio efficax, confessio verax, propositum perseverans. Ex occasione istorum, de confessione plenius agendum. Sacerdos vicem Christi tenens, cum viderit saucium secus viam, non pertransire miserum immisericorditer debet; sed Samaritani, hoc est Jesus, gestu, voce, officio, affectu, debet præterire, et ostendere viscera misericordiæ, se coaptare vitum semivivo, oleumque vulneribus instillare; et cum utrumque sit necessarium, oleo primitus demulcenda sunt vulnera, ut cum se, ob levitatem olei experti tractabilem vulneratus exhibuerit, postmodum infundi securius vini austeritas possit. Debet itaque sacerdos, id est custos animarum existens, pœnitentem benigne suscipere, diligenter de modo confessionis instruere, spe veniæ confovere. Ecce oleum, per cuius levitatem peccator attrahitur, ne vel timore pavefactus refugiat, vel pudore confusus confiteri quæ fecerat erubescat. Instruendum est diligenter quid sit, quantum valeat, quo ordine facienda sit confessio, siquidem debet esse in corde gemitus, in ore singultus, in oculis fletus. Debet esse in contritione cordis malorum omnium recordatio, in labiis accusatio, in proposito emendationis satisfactio. Debet vere pœnitens humiliter et veraciter confiteri Christi vicario, hoc est sacerdoti, quod fecerit, modum quo fecerit, quoties fecerit, ubi et quando fecerit. Si de luxuria agitur, in quem sexum deliquerit, cuius professionis, aut ordinis, aut legis fuerit, per, aut cum qua deliquerit. Hæc omnia a discretis in vera confessione consideranda sunt; et cum multa sint peccandi genera, exprimendum est peccati genus, et utrum sit ex ignorantia, aut ex infirmitate, aut industria perpetratum. De modo peccandi dicendum est, quia etiam

in naturali luxuria, qua solummodo inter conjuges A licita est, modus execrabilis esse potest. Notandum est hic quia luxuria alia non naturalis, et per hæc omnino non licita, alia naturalis et illicita, alia naturalis et licita. Turpe quidem est loqui de talibus, sed turpius est talia operari. Si non facerent homines quæ turpia essent, et omnino reprehensibilia, nec nos reprehendere, nec de turpibus turpia loqui oporteret. Nunc autem turpissima opera hominum incorrupta relinquere, turpe quidem est, quia Deo odibile est, et quia gratum est Deo, ideo pulchrum humani operis turpitudinem reprehensio- nibus quibus possumus emendare.

Luxuria itaque non naturalis, et ideo illicita in pari sexu, vel in sexu dispari, etiam inter conjuges membris non ad hoc concessis abuti : naturalis et illicita in scortationibus; naturalis et licita in conjugibus, si tamen consuetum modum teneant, si in hoc ipso modum custodiunt, si loco et tempore mutæ infirmitatis debitum solvant. Non enim quia aliquo modo licet, statim omnimodo, omni loco, omni tempore licet. Observandus est locus, ne sacratus sit; tempus quoque gravidæ ventris, tempus separationis præscriptum, tempora quoque quibus est civis observantiis insistendum; quæ omnia si inter conjugatos neglecta, valde reprehensibilia sunt, et offendunt Deum. Quid putas offensæ erit, si exerceantur in abominabili luxuria scortatorum? pro modo itaque, loco et tempore de facto judican- dum est. Cumque rebus semper illicitis hæc etiam ad augmentum iniquitatis adjuncta fuerint, debet in auctores spiritualis iudicis pia severitas acris commoveri.

Veruntamen in omnibus iudiciis anteponenda est misericordia, et qui propriæ iniquitatis est conscius, in sua debet pensare, et metiri infirmitatem alterius, ne, dum manu minus discretæ severitatis de fragili vase rubigo abraditur, vas fragile penitus conteratur. Sic oleo vinum, sic vino oleum vicis- sim, et temperate miscendum est, ut nec sola olei levitas per mollitiem remissionis timorem evacuet, nec vini austeritas per exacerbationem terroris nimiam veniæ lenitatem elonget. Numerus quoque inquirendus est, tantoque puniri debet districtius malum, quanto fuerit sæpius repetitum. Jam in sexu hæc est habenda discretio. Inquiratur utrum clericus aut laicus fuerit; si laicus, utrum liber ab uxore necne; nam si personæ a lege tori liberæ sint, restat ut peccatum sit simplex fornicatio, inter consanguineos et affines incestus. Raptus vero est quando vim inferunt castitatis prædones, plusquam adulterium inter religionis cujuslibet professores. Si de clerico agitur, inquirendum est cujus ordinis, utrum diaconus vel sacerdos; tanto enim quis magis, vel minus deliquit, quanto eum sacri ministerii dignitas magis vel minus sanctitati addicit. Inquiratur itidem de muliere utrum conjugata fuerit an non, utrum virgo vel vidua, utrum votum continen- tiæ fecerit, utrum habitum religionis habuerit,

utrum denique pretii cupiditate, an solius volupta- tis amore consenserit ad peccatum. Hæc omnia in- quirere ad discretionem pertinet sacerdotis. Con- fiteri humiliter, distinguere subtiliter, emendare salubriter, ad contritionem pertinet confitentis. Non enim sufficit innotescere medico, ubi doleas, aut quomodo langueas, nisi morbi causam et lan- guoris efficaciam manifestes. Jam expositis vulneri- bus, sapienti incumbit medico, ut oleum infundat et vinum, circumliget medicamentum, imponat in jumentum, ducat in stabulum. Oleum est misericor- dia Dei, quæ dolorem pœnitentiæ per spem veniæ lenit. Vinum est austeritas divinæ justitiæ, quæ peccata nullatenus inulta dimittit. Oleum infundi- mus, cum Deum tantæ misericordiæ dicimus, ut ex justitia ejus commissa mala puniri oporteat. In hoc est oleum quod vere pœnitens æternaliter non dæ- natur; in hoc vinum intellige, quod necesse est ut perpetrata iniquitas, aut hic temporaliter, aut post mortem graviter puniatur. Horrendum est enim incidere in manus Dei viventis. Melius est enim ut mala tua, dum vivis, tu ipse punias, quam ea post mortem divinæ ulioni reserves. Si tu punire vo- lueris, ipse ex misericordia parcat: non enim judi- cabit bis in idipsum. Si malis tuis parcere vis, ipse ex justitia districtius puniet, quia malorum non est amator Deus, sed ultor. Post infusionem olei et vini, vulnera alligantur: tunc medicamenta cir- cumligantur, cum propositum vitæ melioris assu- nitur. Jumentum in quod levatur, est adiutorium gratiæ, quo per profectuum varios gradus defenditur. Stabulum in quo ponitur, est propriæ humili- tatis utilis recordatio, quæ præteritæ felicitatis im- memorem animum esse non patitur.

De cætero sacerdoti ministerii sui clavibus uten- dum, ut ei quem videt educi divinitus de lacu sæcis, festinet aperire thesauros salutis. Claves istæ duæ sunt, scilicet iudicandi scientia, et potestas ligandi et solvendi. Hæc sunt claves regni cœlorum, quæ collatæ sunt Petro, et cuilibet sacerdoti. Debet itaque iudex spiritualis diligenter audire, et exami- nare prudenter, subtiliter agere, ut, quantum pos- sibile est, cognoscat animum et propositum con- fitentis. Interpret nimirum contritionis est gemitus, D dimissi et afflicti vultus verecundia, testificatio promissionis spontanæ, humilis ad omnem satis- factionem subjectio, certa sunt indicia vere pœni- tentis. Cum igitur sit in corde ad Deum contritio, foris appareant signa contritionis ad hominem. Contritio vero omnino esse sine charitate non va- let. Jam manifestum est hujus per gratiam suscita- tum esse interius peccatorem, consecutum veniam, quia charitas operit multitudinem peccatorum. De- nique scriptum est quia quacunque hora ingemuerit peccator, de peccato salvus erit. Perpendens hæc iudicis scientia, suspendat iudicium; interim ti- meat inferre sententiam, ubi tantam mirari potest Dei misericordiam, quia non est arctandum satis- factionis inunctæ vinculum, quantam misericordi-

ter absolvit divinæ bonitas pietatis. In multis enim de Dei misericordia præsumendum est, præsertim cum quis toto corde converti cognoscitur ad eum qui justificat impium. Ubi quippe Spiritus Domini, ibi libertas, ubi libertas, nulla necessitas: unde Veritas in Evangelio: *Si Filius, ait, vos liberaverit, vere liberi eritis (Joan. viii).* Quid igitur in hujusmodi pœnitentibus non habent sacerdotes potestatem ligandi et solvendi? Tu dicis quia ligandi non sunt per satisfactionis impositæ necessitatem, quos Deus et a vinculo peccati absolvit, et debito pœnæ æternæ per veram cordis contritionem; sed iterum quid sacerdotis auctoritas solvit, si, ut asseris, contriti vere cordis charitas quælibet iniquitatis vincula rupit? Si ergo sacerdos nil ibi ligat, aut solvit, ubi sunt claves quas accepit? Videtur etiam oris confessio superflue fieri, si ante confessionem constat per solam cordis contritionem peccata dimitti. Quod autem dimittantur in compunctione, testatur Psalmista dicens: *Dixi: Confitebor adversum me injustitias meas Domino, etc. (Psal. xxxi).* Non ait, confessionem feci; sed de facienda confessione in corde contrito deliberavi, et tu misericors, remisisti impietatem peccati mei, et illud quod supra posuimus: *Quacunque hora ingemuerit peccator de peccato suo, salvus erit (Ezech. xxxiii).* Frustra ergo sacerdos quæritur, frustra peccator confitetur, frustra Christi sacerdotibus ligandi et solvendi potestas datur. Sed ecce, si sola cordis contritio peccata diluere creditur, cur confessio oris, tam corpore, quam corde facienda jubetur? Interim enim oris confessio pœnitentibus dicitur esse necessaria, ut qui tempus habens confiteri, neglexerit, indulgentiam peccatorum consequi omnino non possit. Ecce quomodo, non una, sed multiplex, solvat nodos ejus qui omnium habet scientiam. Dicendum est itaque quod contritio cordis peccata diluit, et tamen oris confessio facienda sit. Si quæras quare facienda sit confessio, cum sufficiens sit peccata delere contritio, respondeo tibi, quia præceptum est ut fiat. Si præceptum est, obedire teneris; si teneris, et non obediās cum possis, contemnīs; si contemnīs, superbus es; si superbus es, tibi resistit Deus, quia alta a longe cognocens, non nisi humilia respicit. Quod si etiam præcepti causam requiras, humilitati tuæ satis esse debuerat Dei cognoscere voluntatem, non inquirere rationem. Ideo ergo præcepit, quia sic voluit; ideo voluit, quia sic nobis expedire cognovit: unde nec similiter præcepit, sed etiam in præcepto isto remedium spirituale nostræ salutis constituit. Quare hoc voluerit Deus, ut in hoc præcepto salutis nostræ summam poneret, sicut est non credere perniciosum, ita inquirere præsumptuosum. Voluit quippe Deus, ut quod per se agit, in corde infundendo gratiam compunctionis, manifestum fiat vices suas agentibus in Ecclesia per confessionem oris. Quare hoc? Ut videlicet mysteriorum cœlestium dispensatores, rectores animarum, sacerdotes quos noverint solu-

tos interius per gratiam Dei, solvant et ipsi per potestatem ministerii; quos autem solvant, solutos sciant; pro solutis habeant, solutos pronuntient. Solvant denique a metu pœnæ, quos absolvit charitas a vinculo culpæ. Hoc est enim sacerdotem solutos ostendere, quos per se dignatio divinæ pietatis absolvit. Denique Dominus per se Lazarum ad vitam reducit, per se de sepulcro suscitatum educit; sed apostolis resuscitati et educti solutionem indicit, dicens: *Solvite eum, et sinite abire (Joan. xi).* Prodiert quippe vivificatus, sed tamen ligatus institit. Tres sunt institutæ quibus ligantur mortui, etiam postquam fuerint a Deo invisibiliter suscitati, infamia scilicet, quam peccando publice crudeliter neglexerunt; horror gehennæ, quam dum se meruisse non ambigunt, relaxatam sibi per contritionem ex nimio pavore dimittunt; sacramentorum participatio, qua se indignos injustitiam operando fecerunt. Prima instituta solvitur, dum testimonio sacerdotis ejus medicatur conversio, qui infamis antea in populis habebatur; secunda solvitur, dum, sacerdote docente, quanta sit veræ contritionis efficacia, promissæ spei sola solvitur solatio, amaritudo in spirituale gaudium commutatur; tertia solvitur, dum sacerdos vere contritum, vere emendatum ad sacramenta accedere fiducialiter exhortatur. Ligat quoque, dum doctrina religionis diligenter informat, ne ulterius dissolutus per vanæ desideria effluat. Hoc modo solvit et ligat iudex ecclesiasticus pœnitentes. Eos autem contentes, qui pluribus quidem criminibus involuti, minus compuncti inveniuntur, fortius ligare, fortius condignæ satisfactionis vinculis arctare debet, ut quod minus efficit dolor cordis, saltem suppleat labor carnis. Potest quidem dolor contriti cordis sufficere ad omnem emendationem, etiam sine labore corporis, sed nunquam potest sufficere labor pœnitentiæ exterioris, si omnino defuerit dolor cordis. Cum autem pœnitentia sacramentum sit; sacramentum vero sit invisibilis gratiæ visibilis forma; hic vere pœnitentiam agere dicitur, qui et rem sacramenti habet interius in compunctione cordis, et sacramenti speciem visibilem foris representat in labore satisfactionis. De satisfactione vero dicendum est quod, secundum modos peccatorum et diversitates peccantium, mensura satisfactionis imponenda est: quod discretioni relinquatur sacerdotum, in cuius rei discretionem etiam ligandi et solvendi habent potestatem, dum pœnitentes et satisfactione debita ligant, et iterum solventes de pœnitentia aliquid misericorditer relaxant. Sunt et alii ligandi et solvendi modi, de quibus nil ad præsens pertinet, ut cum anathematis vinculo stringitur, et iterum ab eodem vinculo per sacerdotalem indulgentiam liberatur. Sed de his hactenus.

Cæterum de pœnitentia multa dicenda erant, quæ nos, aut causa brevitatis omittimus, aut fortasse ideo quia ad prosequendum singula ingenii sufficientiam non habeamus. Hoc tamen nosse velim

eos, qui pœnitentem suscipiunt pluribus irretitum criminibus, non posse pœnitere de uno, dum perdurat in aliis, quia Deus illius satisfactionem non approbat, qui unum dimittens, in aliis perseverat. Ut igitur digne Deo satisfaciatur, confiteatur de singulis, et dimittat. Militibus etiam illis constitutis officiis, quæ sine peccato agi non possunt, et ex quorum occasione multa flagitia perpetrata sunt, dicendum est quod dignos pœnitentiæ fructus facere non possunt, nisi peccati differentes officia, mutant vitam. Peccata semel exposita humiliter confessione, et congrua satisfactione juxta judicium sacerdotis multata, non sunt ulterius in confessione repetenda, nisi causa humilitatis voluerint qui constituentur. Solent tamen abrenuntiantes sæculo habitumque religionis assumentes in ingressu monasterii, omnem vitam suam spirituali patri per ordinem humiliter explicare. Pœnitentibus in extremis non est injungenda satisfactio, sed innotescenda. Incendiarii et homicidæ diocesani episcopi sunt judicio reservandi. Sunt et alia multa, et forte necessaria, quæ salubriter scribi de pœnitentia possent; sed hæc interim tibi, Pater venerande, sufficiant, usquequo uberioris fontis tibi venas aperiat, qui emittit fontes in convallibus, qui sitiens justitiam potat aqua sapientiæ salutaris. Suscipe itaque munusculum, et contra magniloquos rusticorum excusa sermonem, sciens profecto quod non multum curavi de nitore verborum, aut de subtilitate sententiarum, dummodo aliquatenus viderer implese promissum.

EPISTOLA XXVII.

AD COMITISSAM CARNOTENSEM (10).

Ad rerum mundanarum contemptum, et Dei amorem eam accendit.

Nobili comitissæ Carnotensi, dilectissimæ suæ in Christo, frater ADAM pauperum Pensenæ servitor indignus, salutem in Domino.

Postquam, charissima, discessi a te, corpore quidem, qui non discedere corde potui, recordatus sum sapius tuæ liberalis benevolentiae, quæ, parum licet cognitum, cum tanto tamen gaudio me suscepit. Tenaciter inhæsit animo illa tuæ devotionis alacritas, quæ pia quadam violentia tecum remorari etiam per biduum me cogit. Veniunt in mentem dulcissima verba amicitiae novellæ, colloquia quibus conferebamur pariter, de peccati odio, de contemptu mundi, de virtutum studiis, de sermonibus Scripturarum, de sanctorum exemplis, de cœlestis vitæ gaudiis appetendis. Hæc sunt quæ per totum fere biduum illud contulimus, et ex his de te spem incœpi habere et concipere; quod utinam mea desideria non fraudentur. Hac igitur æmulatione succensus, decrevi dilectioni tuæ scribere aliquid, quo te ad appetitum illius rei admoneam, quæ sola quod salus sit operatur. Est certe in Jesu sola salus et summa, quam facile obtinet verus vanitatis

humanæ contemptus. Fallax quippe gratia, et vana est sæculi pulchritudo, umbra est levis et fugax, nocturnoque somnio similis figura vanitatis transitoriae, quæ sola potest illudere dormienti: verum vigilans animus hujusmodi phantasias non patitur; quippe quem instituit ratio, fides illuminat, sollicitas timor, movet charitas, spes extendit, gloriæ cœlestis pulsat ambitio, pia pauperum compassio crucifigit. Sic dirigitur mentis aspectus in Jesum, et intenta in verum lumen intelligentiæ acies, dum a se excutit somnum fallaciæ, insanie non admittit. Somnus sane, et somnia vanitates, et insanie falsæ penes te abundant copiosius, scilicet luxus opum, pretiosarum vestium pompa, fastus honoris, superfluitas vestium et sumptuum, ciborum accurata exquisitio. Tantorum devoratio deliciarum, tanta epulorum frequentia, alti sanguinis tanta nobilitas, tanta obsequentium multiplicitas, tanta rerum prosperitas, tantis morum rerumque dispendiis conquisita laudis humanæ vanissima vanitas, quæ omnia semper fere voluptuosæ carnis illecebris famulantur. Nolo, obsecro, irasci vera dicenti amico, quia, etsi veritas odium parit, non id tamen agit inter eos qui sanctæ charitatis vinculis astringuntur. In odium vitiorum sanctus amor semper ignescit, et loquitur, et in illos invehitur magis, quos magis diligere comprobatur. Amicorum parcere vitiiis adulatio est, non dilectio; nec tam amicitiam quam inimicitiam sapit, non redarguere quos amamus. Felicem plane te dixerim, amabilisque Jesus desideratissima visione dignissimam; si pro amore illius ab oculis cordis pulveres supranominatos abegeris, ut videas clarius, quam clarius vultus adamare; pulcher est enim et desiderabilis aspectus: speciosus forma præ filiis hominum; qui cum sit « Splendor gloriæ, et omnis pecie elegantior (Psal. xlii), » nihil minus habet in plenitudine bonitatis quam in perfectione splendoris, tam bonus quam pulcher, tam speciosus quam pretiosus, tam patiens quam sapiens, tam humilis quam sublimis. In ipsum respice, in ipsum intende, ad ipsum extendere, tende ad ipsum, et quidquid ad ipsum non pertinet, corde et animo deserere ne cuncteris. Amoto luxu, resecatis superfluis, parcimoniæ metas ingredi, sobriumque immerge spiritum divinæ torrentibus veritatis. Verum hæc ebrietatem non hauriunt, nisi quos sanctæ mediocritatis amor insobriat, nec Mediatoris meretur gloriam, cui mediocritatis moderantia non medetur. Medicinalis parcimoniæ studio et elapsæ vitæ damnum restituitur, et quod de vita remanet ne pereat providetur. Mediocritas autem non recedit a medio, etiam modum non deserit, dumque Moderatori sæculorum inhiat, Mediatorique Dei et hominum Christo inhæret, omne quod ultra citraque superfluit execratur. Non hic longi vestium tractus matronarum pedes impediunt, nec pulveris concitati turbinibus offendant intuitus

(10) Aticiam, Ludovici VII, Francorum regis, filiam, Theobaldi viduam, anno 1191 in obsidione

Aconensi defuncti; vel Catharinam, filiam Radulphi, Claromontis apud Bellocacenses comitis.

oculorum. Ubi, inquam, regnat mediocritas, non de pupillorum prædiis augentur prædia, nec partitæ onerantur mutatoriis, quibus corpora vasa stercoreum adornentur. Non patitur mediocritas ut de exactionibus viduarum equorum stramenta imphaleret ambitiosior apparatus: non patitur de spoliis pauperum ingurgitari ventris ingluviem, nec gulæ irritamenta ex cibo conquirere lautiori. Non, inquam, patitur sancta mediocritas illa dari histriombus, unde pasci, aut tegi debuit indigentia miserorum.

Certe si purpurato diviti placuisset mediocritas, nec ad januam ejus Lazarum cruciasset esuries, nec ipsum divitem cruciatus inferi suscepisset. Epulabatur quotidie splendide, induebatur purpura et bysso: et quamvis Scriptura sacra hæc eum de rapina vel usura fecisse non dixerit, incurrisse tamen eum æternæ periculum damnationis ostendit. Nota quod Scripturæ veritas divitem illum de nullo prorsus crimine arguit, nisi quia in deliciis agens, misericordiam pauperi non impendit. Quid, si in deliciis ageret, eademque delicias illicite conquisisset? Certe in deliciis vivere, grande peccatum Apostolus reputat, ubi de institutione viduarum ad Timotheum, sic ait: *Vidua quæ in deliciis vivit, vivens mortua est* (I Tim. v). Non erat mirum hæc dicere, si de acquisitis illicite deliciis viduam causaretur. Non erat mirum hæc dicere, si vivens in deliciis vidua, nil pauperibus largiretur. Nunc autem simpliciter dixit, quod vivens in deliciis, mortua sit, licet eam, aut rapinæ in subditos, aut tenacitatis in pauperes non causetur. Suspectas proinde debes habere delicias, illudque solerter attendere, unde scilicet veniant, aut quo vadant. Veniunt plerumque certe de injustis subditorum exactionibus, de gravaminibus pauperum, de pupillorum lacrymis, de spoliationibus viduarum; et tunc lætantur qui diripiunt, inde lugent inconsolabiliter qui amittunt. Illud autem satis evidens est, quo vadunt quæ sic direpta sunt, quia nulla ex eis utilitas alia quaeritur, nisi quia summa diligentia ex eis carnis cito morituræ sterquilinum inquinatur. Toto igitur studio circa cultum et curam animæ vigilandum est, cui auctor vitæ et immortalitatem in conditione contulit, et imaginem suam gratuita bonitate impressit, et gloriæ cælestis indeficientes delicias ex nimia dilectione promisit. Cæterum ne de forma vivendi alia esset dubitatio, per seipsum venit, per seipsum vitæ præcepta contradicit, in seipso conversandi exempla præbuit; et quod impossibilitati nostræ erat difficile, facto facile fecit suæ actionis exemplo. Debemus itaque suscipere et implere præcepta, mirari et imitari exempla, diligere et desiderare promissa. Præcepta omne quod vanum est omni animæ interdiciunt. Exempla crucis gloriam prædicant et proponunt; promissa, ne in crucifixione deficias, de beatæ spei consolatione sustollunt. Spes autem tota et consolatio nobis est in partu nostræ Virginis, in

A flore fragrantiae singularis. O sempiterni veris fructiferum florem, omni gratia pretiosum, omni plenum gloria, omni elegantia speciosum! Quam inestimabilis illi est in odore suavitas! quam incomparabilis æmœnitas in decore! quam magna in sapore dulcedinis multitudo! Utinam, anima mea, odor iste sit tibi semper in naribus! utinam sapor hic a cordis faucibus non recedat! Per te inestimabili certe tantæ suavitatis fragrantia quidquid sæculum redolet fetidum reputatur. Præ hujus saporis dulcedine judicatur amarissimum quidquid carni dulcescere consuevit. Quam oblectat tam mirificæ æmœnitatis jucunditas, non potest vel saltē respicere vanitatem. O virgam de radice Jessel! O Virginem omni laude dignissimam, quæ dum, B absque sui defloratione, hunc florem protulit angelorum, corda et hominum suavitate mirifica satnavit! Hæc nobis est inter sæculi fluctus, inter maris procellosi naufragia, præsidium singulare. Ipsa est naufragis portus, desolatis solatium, mœstis consolatio, reparatio perditis, languentibus medicina. Virga est, qua magistra unctio utitur veritatis, sectatoribus correctionis tribuens disciplinam, sanctus nimirum Spiritus officinam disciplinæ plenissime habitans, et eam flexibilem per misericordiam et per rectitudinem justitiæ fecit porrectam. Est enim hæc virga flexibilis, porrecta, gracilis, recta, levis, fructifera, fertilis, odorifera et suavis: C flexibilis per misericordiam, porrecta per excellentiam, gracilis per humilitatem, recta per æquitatem, levis per peccati immunitatem, fructifera per fecunditatem, fertilis per virtutum plenitudinem, odorifera per opinionem, suavis per amorem. In istam respice, amplectere istam, istam lauda et dilige, quia cui Maria advocata esse voluerit, contra omnes inimicitias prævalebit. Lauda Virginem voce, et vide ne voci vita aliquatenus obloquatur. Cum sit tota laudabilis, nil in te cesset a laudibus, quia nil esse arbitror laudabilius, quam se laudibus ejus totam impendere, quæ Conditoris honor et gloria, laus est et lætitia angelorum. Sed jam in Mariæ laudibus finem suum sortiatur epistola: quam forsitan tibi facit sui ipsius prolixitas onerosam. Si quid in ea durum vel difficile intellectui tuo occurrerit, habes penes te G. venerabilem capellanum, qui tibi possit et sciat singulas difficultates explanare. Laico sermone tibi scripsisse debueram, nisi quia te comperi Latini sermonis aliquantulam intelligentiam percepisse. Utinam te illam ex nomine meo salutare non pigeat, quam ad consilii nostri mysterium tertiam, me tamen prius commoneute te, vocasti! Tam tenaciter illa pro sui devotione et honestate meis inhæsit visceribus, ut suavem ejus memoriam nulla mihi oblivio valeat invidere, cum eam ex parte mea salutaveris, id etiam ipsam ex nomine meo commoneas, ut tam integra dilectione Sponso virginum Christo inhæreat, ne virginitatis ipsius liliū, quo adhuc ver-

nare creditur, aliqua sacculi marcescere corruptione patiatur. Vale.

EPISTOLA XXVIII.

AD AGNETEM VIRGINEM.

De pia utriusque animorum unione.

AGNETI virgini, quam tota animi dilectione complectitur frater ADAM peccator, salutem in Agno sponso virginum.

Indubitata fide teneo, quod Spiritus sanctus in te suam constituerit mansionem. Ipsius operante gratia, sprete concupiscentiæ carnalis turpitudine, angelorum pulchritudinem adamasti. Propterea et ipse totus tibi inhæreo, quia penes te desiderii mei thesauros teneas, amorem scilicet et desiderium Creatoris. O felix amor, quo vera vanis, certa dubiis, utilla noxiis, honesta lubricis, æterna transitoriis præferuntur! O delectabile desiderium, quo ille solus quæritur, cuius inquisitio delectabiliter cruciat, cuius inventio est lætitiæ plenitudo! Cum sui copiam tibi præberit, nunquid te mei patietur esse immemorem, qui nec ad horam charitatis tuæ me patitur oblivisci? O quantum me lætificat tui amoris sinceritatis recordatio, quanquam pie me sollicitat tui profectus desiderium, et diu jam expectata consolatio de aspectu. Plurimum certe sanctæ dilectionis confert mutus confabulatio se pie amantium, et mirum in modum etiam de aspectu corporeo spiritualis ignescit affectus. Quanta putas jucunditas est illum videre qui solus est salus et summa suavitas, si tam salutiferum est et suave tantæ suavitatis habitacula intueri? Videbo te cum vacuum fuerit, etiam oculis carnis; nam te videre animo semper tacet. Cum magna sit nobis in equitaturis penuria, et palefridum te audiente nobis regina promiserit, ne te pigeat accedere ad ipsam, et ut suis promissionibus fidem faciat commonere. Diu enim est quod invisere sanctum istum conventum desidero, et si haberem quo competenter tibi evehi possem, desiderii mei consummatio non tardaret. Vale.

EPISTOLA XXIX.

AD J. BELISENSEM ARCHIDIACONUM.

De silentio.

Dilecto suo in Christo J. Belimensi archidiacono, frater ADAM peccator, salutem.

Injungit mihi aliquid, frater charissime, tuæ petitionis instantia, quod fateor formidolosus aggredior; quippe cui nec subest animi virtus ad experientiam, nec scientia sufficiens intelligentiam administrat. Et certe cui ista duo defuerint, non potest laudabili pollere facundia, præsertim cum non sit in mente unde linguæ tinguatur calamus, nec mores sapiant quod sermonibus explicetur: melius mihi suaderes silentium quam de censura et utilitate silentii scriptum a me aliquod postulares. Rei nimium rationem quam postulas non inveniunt, nisi amatores silentii, quietis sectatores, quibus datum est cultum justitiæ silentium æmulari. Verumtamen, licet gratiam istam non meruerim, merebitur

fortassis tuæ devotio, etiam in sterili fructum quem desideras invenire. Aderit itaque disputanti de silentio amica silentii Trinitas, quæ et ex ore infantium et lactentium suas laudes perficere consuevit. Quicumque sub discipuli forma Verbi incarnati frequentat auditorium, eo debet diligere et servare silentium, quo in magistrum sibi eligit Dei Verbum. Magister enim humilium Christus, non modo ea ratione Verbum Patris dicitur, quod sit voluntas ejus omnipotens, sed ideo etiam dicitur Verbum, quod semper requirat auditum. Qui audit, auscultat; qui auscultat, silet; qui silet et audit, alieni audientiam præstat. Semper igitur Pater exigit a creatura rationali silentium, cui semper loquitur tale Verbum. Nam Verbi hujus ineffabilis generatio sola est creaturæ rationalis eruditio, cui sola spiritalis infantia eo exhibet reverentiam debitæ audientiæ, quo feriata custodit innocentiam in silentio et quiete. Semper loquitur nobis Pater, dum semper Verbum ineffabile generat, et ad æternum ejus eloquium continuum debet creatura silentium. Verbum autem omnipotens cognoscitur, nec intelligere, nec diligere, qui ab eo non metuit cordis auditum avertere; unde scriptum est: *Vir linguosus non dirigitur in terra (Psal. cxxxix)*; in terra quippe non dirigitur qui, divini rationem eloquii percipere, aut intelligere non meretur. Id autem non meretur vir linguosus, qui dum in lingua et lingua loquitur minima, quid Verbi Spiritus in linguis igneis deferat experitur. Vides quantum tota Trinitas approbet silentii disciplinam. Pater silentium diligit, quia, dum de substantia sua coæternum sibi Verbum ineffabiliter generat et proponit, procul dubio ad hujus arcani intelligentiam intentam cordis aurem requirit; unde in Psalmo loquitur: *Eructavit cor meum verbum bonum (Psal. xlv)* Verbum quoque ipsum non immerito sibi fieri silentium exigit, quia, dum thesauros sapientiæ et scientiæ omnes in se custodit, ad illos quasi nostris auribus inculcandos, quasi quamdam linguam nobis non ignotam nostram humanitatem suscepit; unde Moyses: *Prope est Verbum in ore tuo et in corde (Deut. xxx)*. Et evangelista Joannes: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (Joan. i)*. Spiritus etiam Verbi summam sibi obedientiam fieri voluit, dum Verbum abbreviatum, et ideo magis obscurum, quasi per quasdam glossas exponens, se in linguis igneis revelavit; nam glossæ linguæ interpretantur. Spiritus enim sanctus de obscuritate Verbi abbreviati, id est usque ad servi formam exinaniti, quasi quamdam expositionem fecit, dum tanti mysterii causas ipsius Verbi discipulorum tam evidenti dispersione linguarum impressit.

De isto sui glossatore et expositore Spiritu sancto sic Verbum Patris loquitur: *Ille me, inquit, clarificabit, quia de meo accipiet (Joan. xvi)*. Et iterum: *Cum veniet Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, ille testimonium perhibebit de me (Joan. xv)*. Quod autem silentium diligit Spiritus sanctus

testatur Dominus per prophetam: *Super quem, A* inquit, *requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum et trementem sermones meos? (Isa. LXVI.)* Ubi nimirum humilitas et quies, ibi motio spiritualis silentii, pax et tranquillitas solemnizant, amicun est paci, amicun tranquillitati silentium, non potest agi sabbatum cordis, ubi labor labiorum silentii retundit disciplinam. Hinc est quod Spiritus sanctus septiformis dicitur, quia in septem feriis ad vacandum Verbi auditorio componit et ordinat sabbatum cordis: unde ille ferix septem dona Spiritus sancti sunt, quæ enumerat Isaias, quæ quasi septem silentia sunt, dum universitatem vitiorum ab animo silere et cessare compellunt: nam et septenarius pro universitate ponitur, et silere cessare dicitur. Quasi igitur septem silentia sunt, B quæ universis vitiis silentium sua auctoritate imponunt. Silentia sunt, quæ, dum peccatorum reatus et vitiorum tumultus sopiunt, ad diligenda et diligenda Verbi incarnati mysteria aures cordis idoneas reddunt. Unde ex his omnibus silentiis Sermo omnipotens sibi interim medium eligit, quia ad illum a regalibus sedibus familiarius venit, qui in Spiritu fortitudinis quidquid est puritati contrarium superat et prosternit. *Dum medium, inquit, silentium tenerent omnia, Sermo omnipotens a regalibus sedibus venit (Sap. xviii);* quia nimirum illum regali sede dignum mediator judicat, qui in medio constitutus, fortiter peccatis repugnat. Non nisi in Spiritu fortitudinis imponitur silentium vitiis, nec id alibi quam in medio agri, quia virtus medium vitiorum utrumque redactum a sapientibus appellatur. Virtute siquidem animi opus est, ut vim inferas regno colorum, ut violenta illud aviditate diripias, ut ab auditione mala avertens aures, soli illas accommodet auditorio Verbi et obedientiæ mandatorum. Silentium istud est medium, quo omnipotens Sermo ad medium mediator deducitur, et parvulum in medio discipulorum se statuens, se parvulis imitandum quasi modo genitis infantibus exhibeat in magistrum. Infantes ergo hujusmodi non santes, id est silentes sunt, qui videlicet salutare Dei cum silentio præstolantur. *Bonum est, ait propheta, præstolari salutare Dei cum silentio (Thren. iii).* Salutare Dei mysterium est et gratia Verbi incarnati: cui audiendi aures non accommodant, cui audientiam minime præstant, qui linguam maris Ægyptii non desiccant, id est qui loquacitatis superflue fluxum non cohibent, et linguam a multiloquio non castigant: *Qui dimittit aquam, ut dicit Scriptura, caput est jurgiorum (Prov. xviii).* Dimittere aquas, est linguam maris Ægyptii non tenere, id est lingue fluxum amaricantis minime cohibere. Quid est tam tumidum et tam instabile quam mare? Quid tam amarum quam jurgium? Et quid mare Ægyptium, nisi cor amaricans et tenebrosum? Ægyptus enim tenebræ interpretantur. Aquas, inquam, maris Ægyptii dimittit, qui per lingue ministerium et oris meatus cordis amaritudinem et tumidam vani-

tatem effundit. Nonne videtur tibi jurgium esse contra Verbi incarnati mysterium, contra regulæ præceptum, contra conscientie testimonium, loquendi excedere terminos, et silentii frangere vota? Certe Verbum Dei omni homini quendam silentii legem indixit, cum de omni verbo otioso rationem in die judicii reddendam comminatus est et prædixit. Silentium enim est, non omnino non loqui, sed ponere custodiam ori tuo, et ostium circumstantiæ habere in labiis: id est, quomodo et quando oporteat, ubi et quantum debeas, quid et unde conveniat eloquaris. Est enim tempus tacendi et tempus loquendi. Sit itaque vox Domini super aquas, ut aquæ Siloe flant et fluant cum silentio, ut verbis tuis Verbum Deus præsideat, et lingue præcipi is volubilitas lege silentii refrenetur. Fides, ratio et auctoritas multum cælestis philosophiæ professoribus commendant silentii disciplinam: primo quia, Sapientia Dei attingens a finibusque ad finem fortiter, omnia suaviter silenterque dispoat. Secundo, quia eadem Sapientia sibi Verbi nomen assumit; unde: *In principio erat Verbum, etc. (Joan. i).* Tertio, quia idem Verbum infans, id est silens in carne nostra apparuit; unde: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (Joan. i).* Quarto, quia susceptioni infantie nostræ medii silentii tempus elegit. Quinto, quia cum in eo essent thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi, per ætatem carnis jam duodennis, jam in synagoga docuit, sed ab hominibus legis doctrinam humiliter audivit. Sexto, quia in passione sua, quasi agnus coram se tondeute obmutuit. Septimo, quia vox ejusdem Verbi, scilicet Joannes Baptista, silentium legi et prophetis imposuit: *Lex enim et prophetæ usque ad Joannem (Luc. xvi).* Octavo, quia Spiritus Verbi in igneis linguis adveniens, Verbi discipulos silentes et orantes, et corda audientium sonitu repentino commovit. Nono, quia ipsius Verbi sponsa, id est Ecclesia, eo silentium æternæ quietis non deserit, et eo affectuosius aurem tribuit, quo sibi dici divinitus audit: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam (Psal. xlii).* Audi, ut credas, quia fides ex auditu; vide, ut diligas, quia amor proficit et perficitur de aspectu; et inclina aurem tuam, ut obedias ex humilitatis affectu, et obedientiæ perseveres in actu. Audi famam sponsi tui, quoniam nomen ejus est oleum effusum; vide speciem dilecti, quia speciosus est forma præ filiis hominum; et inclina aurem tuam, ad executionem mandatorum, et imitationem exemplorum. Audi prius, et vide posterius; quia fides ducit ad intelligentiam, et per fidem ad speciem pervenitur. Sic sponsam Verbi non loqui et garrere, sed audire et videre convenit, quia videre non poterit, nisi prius audierit: unde silentium deserit, et Verbi gratiam perdit, et nominis dignitatem. Ecclesia convocatio sive convocata dicitur: non enim venisset, nisi convocata fuisset; non se vocari audisset, nisi voci Verbi in silentio audientiam præstitisset. In tantum Verbi vocatio vult in discipulis suis per-

lentium, ut, cum discipulos ad prædicationem mittit, neminem per viam salutare permittat: *Neminem per viam saluaveritis (Luc. x)*. Certe dum Dei populo lex divina proponitur, in ipsis suis initiis de facienda Deo audientia, et de tenendo silentio Israel commonetur: *Audi, inquit, Israel, et tace, Deus tuus, Deus unus est (Deut. iv)*. Proinde Verbi discipulus, aut se false profitetur Verbi discipulum, aut veraciter tenet et diligit sacramentum. Quid hic dicturi sunt quidam, tam monastici, quam canonici ordinis professores, qui cum linguam et labia Dei Verbo dedicaverint, et se silentii disciplinæ ex vocis obligatione subdiderint, nihilominus assidue per multiloquium diffuunt, et laborant omnimodis ne teneant quod voverunt? Non est in ore eorum veritas, quia cor eorum vanum est. Nec potest munda veritas sedere in labiis quæ loquuntur ex abundantia vanitatis. Ut enim ait Dominus Christus, Verbum omnipotens: *Ex abundantia cordis os loquitur (Luc. vi)*. Quid dicam de his qui venenum aspidum habentes, sub labiis sæpe imprudenter turpia proferunt, detractionibus venenatis inseruiunt, mentiri, perjurare, contendere, perversæ interpretari quidquid boni vident in aliis nullatenus erubescunt? Sepulcrum sane est guttur eorum, et de sepulcro gutturis tot quasi mortuos efferunt, quot mortis exempla in aliorum perniciem proponunt, perversa loquendo, et eadem actitando. Hæc tibi, frater, interim de silentii utilitate sufficiant: quæ et si devotioni tuæ non satisfaciunt, mensuram tamen meæ parvitatæ excedunt. Jam superest ut æmulemur silentium, et teneamus ipsi quod commendavimus, non silentes ab ejus laudibus ad quem auditus noster debet esse suspensus, sermo omnipotens Jesus Christus, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

EPISTOLA XXX.

AD BLANCAM COMITISSAM CAMPANIÆ.

Sermones suos quos petierat ei mittit, declaratque quatuor esse necessaria ad gratiam promerendam.

Dilectæ et prædilectæ, semperque in Christo diligenti B. illustri comitissæ Campaniæ, frater A. servus servorum Dei, qui apud Perseniam Christo servivi, salutem, et ad ea quæ Dei sunt devotam semper gerere voluntatem.

Instantur, filia, tuæ dilectionis devotio postulavit, quatenus sermunculos meos tibi transcriptos dirigerem, et hoc quippe ex multo desiderio deponere videbaris. Digna plane et laudanda petitio, si quæ Latine (11) dicta sunt per te posses intelligere, aut si eo modo dicta essent, quo ex eis tibi posset ædificationis beneficium provenire. Ad hoc enim, ut arbitror, sermones ipsos expostulas, ut ex eorum lectione ædificata, proficias, dummodo tibi interdum

A forte vacanti ab aliquo exponantur. Scito, filia, quod sententia cujuslibet dicti, si de lingua in linguam translata fuerit, vix in peregrino idiomate, sua ei sapiditas vel compositio remanebit. Liqueor enim cum de vase transfunditur, aut in colore, aut in sapore, et odore aliquatenus alteratur. Verum quibuscumque modis possem, tuæ ex animo ædificationi intenderem, et utinam tu catholicis exhortationibus et his quæ dicta sunt, tam studiose intenderes, ut coram Deo et hominibus gratiam invenires. Sane ad id gratiæ obtinendam quatuor esse necessaria liquet, quibus habendis cito cordis ambitu te insistere oporteret. Primum est fidei non dubiæ rectitudo: quæ cum te orthodoxam reddiderit, ad cognoscendos et devitandos errores et signa quælibet vera te scientia illustrabit. Rectitudo fidei est, cum et Deus creditur quod verax sit, et mente ereditur quod summum bonum sit, quod est illi uniri, quod est vere Christi membrum effici, vere in Dei filium adoptari. Soli qui in Deum credunt, spiritum adoptionis recipiunt, ac per hoc, dum Christo incorporantur, adoptionis non immerito filii appellantur. *Omnia, inquit Apostolus, qui credit in illum, non confundetur (Rom. x)*. Et procul dubio in illum credere est se a confusionis operibus penitus extraneis exhibere. Si tenueris hanc rectitudinem fidei, reputaberis inter filios Dei, ac per hoc hæres Dei et cohæres Christi efficieris, et nullatenus in æternum, sicut ab ipso dictum est: *Morieris. Qui credit, inquit, in me, non morietur in æternum (Joan. xi)*. Filiorum quippe Dei transitus ex hac vita non vere est mors, sed magis natalis dicitur, quia in transitu suo a mortalibus exuti corporibus, ad veræ vitæ refrigerium renascuntur. Secundum, est innocentia morum, quæ dum ministratio fidei per confessionem et pœnitentiam reparatur, tutissime deinceps divini timoris custodiæ delegatur. Felix plane sollicitudo timoris, quæ, dum fidei obedire solerter satagit, et punire quod amissum est per pœnitentiam non omittit, et ad reparationem intendit innocentiam, dum omni vigilantia... eorum custodit. Igitur de fide timor nascitur; quia, nisi crediderit, quid timeret? De timore pœnitentia nascitur; quia, nisi timor pœnitentiam afficeret, quis se de suis excessibus emendaret? *Horrendum quippe est incidere in manus Dei viventis (Hebr. x)*: quem horrorem dum menti assidue fidelis timor inculcat et incutit, eligit se potius de suis reatibus pœnitendo corrigere, quam ipsos reatus puniendos Dei viventis manibus rescervare. Sic dum pœnitentia agitur, dum per timoris officium mens puncta et compuncta, quod male absorberat confitetur; dum tegitur noxa, restituitur innocentia, et sic boni efficiuntur mores, dum exclusis quibuslibet noxiis, incipiunt esse innocentes. Vides, filia, quia de fide qua in Deum creditur, iniquitas ab

(11) Hinc patet Cistercienses olim non Gallice sed Latine sermones suos coram fratribus in capitulo

pronuntiasse: qua de re vide, si lubet, Mabillonii observationes in sermones S. Bernardi.

animo omnis excluditur, bellum vitii desiderisque A pravis indicitur, quæ, etsi sentiuntur in nobis in- vitii, nihilominus obsistendum est eis, ne saltem valeant dominari. *Non regnet, ut ait Apostolus, peccatum in nostro mortali corpore (Rom. vi).* Peccatum quidem inesse non prohibuit, sed ne regnum, vel dominationem habeat in nobis indixit. Si itaque inesse in nobis vitia et desideria nihilominus sentimus, sed non consentimus, nihil ex his in Christo Jesu damnationis habemus. Quandiu enim sentimus et consensum negamus, tandiu de illis cum Dei adiutorio triumphamus: consentire enim est succumbere et amittere innocentiam, quam tandiu per Dei gratiam custodimus, quandiu, negato eis consensu, eorum certamina toleramus. De innocentia morum sequitur justitia operum, quam necessariam esse ad operandam Dei gratiam loco tertio collocamus; quatuor enim supra esse diximus, quibus necessario Dei gratia acquiritur et ærvatur. Duo postrema operum justitia, et perseverantia virtutum: justitia est non modo metu gehennæ de se Deo pro illatis sibi injuriis justitiam exhibere, sed etiam est virtus ipsius justitiæ omnibus quæ præcipit Deus, fideliter et filialiter obedire. Ad hanc justitiam pertinet operum asserre fructum, aliud trigesimum, aliud sexagesimum, aliud centesimum, secundum quod in bonam terram ceciderit semen sanctum. An non semen sanctum est fides, qua in Deum creditur? An non innocentia morum bona terra est, quæ sancti timoris officio diligenter extollitur. Inde provenit ille triplex fructus, tricesimus scilicet qui intelligitur in fidelitate castimoniam conjugalis, et sexagesimus, qui fructus est continentiam virginalis; et centesimus, quem profert excellentia virginalis. Tricesimus et sexagesimus fructus a te exigitur; quia et fidelis in conjugio exististi, et nunc ad libertatem virginalis continentiam pervenisti. Ex centesimo fructu quem facit virginitas, nihil interim tibi dico, qui tamen ante vinculum conjugii te tantæ rei ferventissimum habuisse desiderium non ignoro: ille qui de voluntatibus judicat, propositum illum tibi faciat fructuosissimum; licet ab ipso nolens deducta sis compulsa consiliis amicorum. Age ergo, recompensanda recupera, in executione fructus tricesimi et sexagesimi, qui interim minus de centesimo peregisti. Insiste operibus justitiæ, sive de te, Deo exhibente.

A justitiam pœnitendo, sive mandatis et justificationibus ejus adimplendis filialiter intendendo.

Nota quod hujus justitiæ quadriforme est exercitium: primum, est in inspectione sacræ lectionis; secundum, est in studio sacræ meditationis; tertium, est in instantia devotæ orationis; quartum, est in religiosa sollicitudine activæ conversationis. Sacra lectio tanquam speculum intendit quid tibi sit faciendum; in studio meditationis quæris et invenis quem in faciendo teneas modum. Instantia orationis impetrat cœlitus faciendi adiutorium. Activa conversatio de Dei confidens adiutorio aggreditur opus bonum. Quatuor ista traducta ferunt in usum et consuetudinem, purificatum perducunt animum ad cœlestium contemplationem. Sed heu! quid tibi et cœlestium contemplationi, quam per occasionem terreni et transitorii principatus totum pene mundanæ vanitatis demersit pelagus? Ilinc damnabilis in vidua curiositas vestium, sumptuum superfluitas, numerositas ferulorum, collectarum multiplicitas, pompa equitantium, pauperum spoliatio, multifaria declinatio obsequentium, cupiditatis intuitu impunita perfidia Judæorum, scelerata licentia feneratorum, assidua tumultuatio in judiciis litigantium, quæ omnia quantumlibet sint contraria divinæ justitiæ et saluti animæ, si in hoc statu posita, a te amovere curaveris, derisiones et opprobria hominum patieris. Quis est igitur infelicior, quam ibi contra conscientiam remorari ubi necesse est periclitari, et scienter tenere transitoria, quæ et quotidie fugiunt, et fugiendo in animo amorem æternitatis aut minuunt, aut extinguunt. Cogita igitur, charissima mea, cogita sæpius de justitia operum et de perseverantia virtutum, quia ille solus ad portum salutis applicat, qui in justitia operum et virtutum patientia perseverat. Sic enim bona terra fructum affert in patientia cum innocentia morum semen fidei suscipit et bonos fructus opera justitiæ facit, et eosdem fructus ad retributionis æternæ coronam perseverantia per patientiam promovet et perducit. Cæterum, amantissima, meos in hoc libro transmitto tibi sermones, qualescunque sint, quos tantopere postulasti, ut si eis usa fueris, et aliquam tibi conferant meliorationem, et per occasionem ipsorum tuum in memoriam habeas dilectorem. Vale